

RUOTSINKIELISTEN SUOMENOPPIJOIDEN MORFOSYNTAKTISTEN VERBIMUOTOJEN
VIRHEKÄYTÖT

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
18.12.2017

Annika Liiti

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen taustaa	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit	3
2. TUTKIMUSAINEISTO	5
2.1. Kansainvälinen oppijansuomen korpus ja morfosyntaktiset verbivirheet	5
2.2. Eurooppalainen viitekehys	14
2.3. Ruotsinkielisten suomenoppijoiden taustatiedoista	17
2.4. Aineiston luokittelu	19
3. TUTKIMUSMETODIT JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	24
3.1. Oppijankielen ja -suomen tutkimuksesta	24
3.2. Virheen käsite	28
3.3. Kontrastiivinen kielentutkimus	30
3.4. Virheanalyysi	31
3.5. Lähdekielen vaikutus ja oppijankielen universaalit	35
4. RUOTSINKIELISTEN OPPIJOIDEN MORFOSYNTAKTISET VIRHEKÄYTÖT	40
4.1. Aktiivin indikatiivin virhekäyttö	42
4.1.1. Aktiivin indikatiivin kongruenssivirheet	43
4.1.2. Kieltoverbin <i>ei</i> taivuttamisen virheet	58
4.1.3. Preesensin ja imperfektin virhekäyttö	61
4.1.4. Verbiketjut ja liittomuodot	67
4.1.5. Muut virhekäytöt	73
4.2. Passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö	76
4.3. Konditionaalien ja potentiaalien virhekäyttö	78
4.4. Taivutusvartalon virhekäyttö	82
4.5. Infinitiivien virhekäyttö	86
4.5.1. A-infinitiivien virhekäyttö	87
4.5.2. MA-infinitiivin virhekäyttö	93
4.5.3. E-infinitiivin virhekäyttö	95

4.6.	Partisiippien virhekäyttö	96
4.7.	Yleistä oppijoiden virhekäytöistä	99
5.	PÄÄTÄNTÖ	104
	LÄHTEET JA LYHENTEET	109
	LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Ruotsissa asuvien ruotsinkielisten suomenoppijoiden tekstejä ja niissä esiintyviä morfosyntaktisia verbivirheitä. ”Morfosyntaktisia ovat ilmiöt, joissa taivutusmuoto on kiinteä osa syntaktista eli lauseopillista rakennetta tai joissa sanan muotoa vaihtamalla saadaan aikaan lauseopillinen merkitysero.” (Palander 2005: 14.) Tutkimuskohteenani ovat siis oppijoiden teksteissään käyttämät verbimuodot, jotka on muodostettu oikein mutta joita on käytetty väärässä yhteydessä. Kyseessä on näin ollen virheikäyttö, ja tutkimuksessani käytän kyseistä termiä, kun puhun oppijoiden virheistä. Vaikka tutkimukseni kohteena ovat suomenoppijoiden tuottamat virheet, ei tutkimukseni tarkoituksena ole esitellä, kuinka oppija käyttää kieltä ja verbejä väärin vaan kuvata ruotsinkielisten suomenoppijoiden kieltä.

Tekstit ovat Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen (International Corpus of Learning Finnish, myöhemmin ICLFI) (Jantunen, Brunni & Oulun yliopisto 2013) ruotsinkielisten oppijoiden virheannotoidusta osakorpuksesta. Vertailukohteena oppijoiden tekstien virheille toimii suomen kirjakieli ja sen normit, koska aineistoni koostuu kirjoitetuista teksteistä. Kirjakiellellä tarkoitan suositusten mukaista kirjoitettua kieltä. Martinin (1999: 159) mukaan oppijankielen tutkimuksessa on hyvä olla vertailukohde, joka onkin tyypillisesti kirjakieli tai yleiskieli. Tutkin virheikäyttöjen avulla ruotsinkielisten oppijoiden oppijankieltä Eurooppalaisen viitekehysten¹ (2003) taitotasojen A2–B2 välillä. A-taso kuvaa perustason kielenkäyttäjää, ja A2 on tarkemmin selviytyjän taso. B-taso on itsenäisen kielenkäyttäjän taso, jossa B1-taso on kynnystaso ja B2 osaajan taso. (EVK 2003: 47.)

Tutkimukseni kohteena ovat verbit. Verbiä pidetään perinteisesti lauseen ytimenä, koska lause tunnustetaan finiittiverbin perusteella (Vilkuna 2000: 23). Verbit on helppo tunnistaa niiden muotokriteerien puolesta, koska verbit ovat morfeemeja, jotka taipuvat tempuksen, moduksen ja persoonan mukaan, eivätkä samat morfosyntaktiset kategoriat

¹ Eurooppalainen viitekehys (EVK) on yleiseurooppalainen kielitaidon kuvausasteikko. Se määrittelee ne kielitaidon tasot, joita voidaan käyttää oppijoiden edistymisen arvioimiseen oppimisen eri vaiheissa. (Eurooppalainen viitekehys 2003: 19.) Viittaan Eurooppalaiseen viitekehukseen lyhenteellä EVK.

koske nomineja tai partikkeleita (Hakulinen & Karlsson 1979: 82–83). Informanttieni äidinkieli on ruotsi, jossa verbit toimivat eri tavalla kuin suomessa. Kummassakin kielessä verbeillä ilmaistaan erilaista toimintaa, prosesseja tai olemista. Ruotsissa finiittiset muodot taipuvat tempuksen lisäksi aktiivissa ja passiivissa (Teleman, Hellberg & Andersson 2010a: 502).

Tutkielmassani puhun virheiden sijaan **virhekäytöistä**. Käytän termiä virhekäyttö, jolla pyrin painottamaan sitä, että oppijat ovat onnistuneet muodostamaan verbimuodon oikein eli he ovat onnistuneet muodostuksessa, mutta virhe on käytössä. Synteettisessä² kielessä muodostamisen oppiminen on jo oma haasteensa, varsinkin jos oppijan äidinkieli eli lähdekieli on analyttisempi³. Termillä virhekäyttö haluan tuoda esille sen, että virhe ei ole puhtaasti negatiivinen evidenssi vaan oppijat ovat jo onnistuneet verbin muodostuksessa.

Tutkielmani edustaa oppijansuomen deskriptiivistä tutkimusta. Tutkimukseni noudattaa soveltavan kontrastiivisen analyysin ja virheanalyysin keinoja, ja aineistonani toimii oppijankorpus. Oppijankorpuksen tutkimus on usein olennaisesti kontrastiiviseen tutkimukseen kuuluvaa, ja se noudattaa osin samoja yleisiä käsitteitä kuin kontrastiivinen tutkimus (Barlow 2005: 342). Vertaan suomen kieltä virhekäytöissä esiintyvien muotojen osalta oppijoiden äidinkieleen, ruotsiin, ja pyrin vertailun avulla selvittämään, voiko jotakin virhekäytöistä selittää oppijoiden lähdekielen avulla. Vertailussa käytän apunani suomen ja ruotsin kielioppeja sekä Eeva Lähdemäen (1995) kontrastiivista tutkimusta.

Tutkielmani on korpuspohjaista tutkimusta. Korpustutkimuksessa puhutaan yleisesti korpuspohjaisesta ja korpusvetoisesta tutkimuksesta. Korpuspohjaisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimuksia, jotka liittyvät korpukseen ja ammentavat siitä. (Tognini-Bonelli 2001: 65.) Korpuspohjaiselle tutkimukselle tyypillisesti tutkielmani on sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista (Biber, Conrad & Reppen 1998: 4). Kvantitatiivista osuutta tutkielmassani edustaa oppijoiden virhekäyttöjen esittäminen lukuina. Esitän myös oppijoiden oikeiden verbimuotojen määriä havainnollistaakseni virhekäyttöjen

² ”Synteettisessä kielessä sana ilmaisee leksikaalisen merkityksen ja tyypillisesti sanan alkuun, keskelle tai loppuun liittynyt sidonnainen morfeemi yhden tai useampia kieliopillisia merkityksiä.” (Pajunen 2010: 481.)

³ Analyttisissä kielissä vapaa morfeemi eli itsenäinen sana voi ilmaista joko leksikaalista kategoriaa eli merkitystä tai kieliopillista merkitystä (Pajunen 2010: 481).

yleisyyttä verrattuna oikein muodostettuihin tapauksiin. Analyysissäni esitän virhekäyttöjen määriä suhteessa tuhanteen oikein muodostettuun verbimuotoon. Tutkielmani on kuitenkin pääsääntöisesti kvalitatiivinen, koska pyrin selvittämään virheiden mahdollisia aiheuttajia ja arvioimaan niiden merkitystä. Korpuspohjaiselle tutkimukselle ei ole riittävää, että siinä on laskettu piirteiden määriä, vaan tutkimuksessa tulee olla kvantitatiivisten mallien tukena kvalitatiivisia tulkintoja (Biber ym. 1998: 5, 8).

Tutkielmani on oppimisen tutkimusta, koska tutkin ruotsinkielisten oppijoiden verbien oppimista. Tutkielmassani tuon esille, minkälaiset verbimuodot aiheuttavat haasteita ruotsinkielisille oppijoille vertaamalla soveltavan kontrastiivisen tutkimuksen keinoilla oppijansuomea, suomen kirjakieltä ja ruotsia toisiinsa. Pyrin myös etsimään tutkielmassani syitä sille, miksi oppijat ovat mahdollisesti käyttäneet valitsemiaan muotoja ja onko esimerkiksi oppijoiden lähdekielellä vaikutusta. Korpuksesta löydettyjen mallien selittäminen korpusanalyysissä ei ole yksinkertaista, ja toisinaan tutkijat saattavat olettaa liikaa, kun he määrittävät oppijankielen piirteiden olevan seurausta lähdekielestä varsinkin, jos kyseessä ovat sanastolliset muodot (Barlow 2005: 347).

1.2. Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit

Olen asettanut tutkimukselleni kolme tutkimuskysymystä, joihin tulen vastaamaan tutkielmani päätäntöluvussa:

- 1) Mitkä verbimuodot aiheuttavat ongelmia ruotsinkielisille oppijoille ja mitä verbimuotoja oppijat käyttävät toisten verbimuotojen sijasta?
- 2) Onko ruotsinkielisten oppijoiden äidinkielellä eli lähdekielellä vaikutusta heidän käyttämiinsä verbimuotoihin ja kuinka se on nähtävissä?
- 3) Onko ruotsinkielisten vieraana kielenä suomea opiskelevien oppijoiden ja ruotsinkielisten tai kaksikielisten suomea toisena kielenä opiskelevien oppijoiden virhekäytöissä selkeitä eroja, kun tutkimukseni tuloksia verrataan aikaisempiin tutkimuksiin?

Tutkielmassani tutkin ainoastaan morfosyntaktisia verbivirheitä, joissa oppijat ovat muodostaneet verbimuodon oikein mutta käyttäneet sitä väärässä yhteydessä, joten tut-

kimukseni tulokset eivät kerro kaikista oppijoille haasteita asettavista verbimuodoista. En tutki virheitä, joissa oppijoilla on ollut ongelmia verbin muodostuksessa. Odotan aineistossani esiintyvän muotoja, joissa oppijat ovat jättäneet taivutuksen tekemättä ja käyttäneet sanan perusmuotoa, niin kutsuttua sanakirjamuotoa, eli A-infinitiiviä, koska ruotsissa verbit eivät taivu yhtä monessa muodossa kuin suomessa. Lisäksi odotan osin nominien tavoin käyttäytyvissä infiniittisissä muodoissa esiintyvän vaihtelevuutta.

Koska suomenruotsalaisten eli Suomessa asuvien mutta äidinkielenään ruotsia puhuvien suomenoppijoiden kieltä on tutkittu jonkin verran, tulen käyttämään aikaisempaa tutkimusta vertailukohtena. Erityisesti peilaan tuloksiani Eeva Lähdemäen (1995) tutkielman tuloksiin, jossa hän on tutkinut suomenruotsalaisten kieli- ja ylioppilaskokeissa kirjoittamia tekstejä ja niissä esiintyneitä virheitä. Vertailemalla Ruotsissa asuvien ruotsinkielisten oppijoiden virhekäyttöjä suomenruotsalaisten oppijoiden tuloksiin on ehkä mahdollista kertoa jotain siitä, mikä kenties eroaa suomea vieraana ja suomea toisena kielenä opiskelevien oppijoiden kielessä morfosyntaktisten verbivirheiden osalta.

Brunnin ja Jantusen (2014: 390) mukaan pienempien, vähemmän opiskeltujen oppijankielten tutkiminen haastaa aikaisempia tutkimuksia ja saattaa tuoda oppimisesta ja oppijankielestä sellaisia ominaisuuksia esille, jotka eivät selviä nyt käytössä olevista kielidatoista. Heidän mielestään erityisesti synteettisten eli morfeemirikkaiden kielten tutkiminen olisi palkitsevaa oppijankielentutkimuksen kannalta (Brunni & Jantunen 2014: 390). Tuon oman panokseni tähän tutkimalla morfosyntaktisia verbivirheitä, joissa suomen morfeemirikkaudella on merkittävä rooli.

Esittelen tutkielmani luvussa 2. tutkimusaineistoani niin ICLFI:n (Jantunen ym. 2013), Eurooppalaisen viitekehyksen (2003) kuin aineistoni luokittelun kannalta. Luvussa 3. käsittelen tutkimusmetodeitani ja teoreettista taustaa. Perehdyn erityisesti kontrastiiviseen kielentutkimukseen, virheanalyysiin ja lähdekielen vaikutuksen tutkimiseen. Luvussa 4. analysoin aineistoani ja käsittelen jokaista aineistoni eri virhekäyttöluokkaa omassa alaluvussaan. Luvussa 4.7. tarkastelen aineistoni virhekäyttöjä ja sitä, kuinka ne ylittävät luokitukseni rajoja. Päätäntöluvussa vedän yhteen tutkielmani tulokset.

2. TUTKIMUSAINEISTO

Luku 2. käsittelee tutkimusaineistoani, jota esittelen useista eri näkökulmista. Luvussa 2.1. esittelen alkuun ICLFI:ä, josta olen saanut aineistoni käyttööni. Tämän jälkeen kerron tarkemmin aineistostani ja morfosyntaktisista verbivirheistä ja siitä, kuinka aineistoni on muotoutunut nykymuotoonsa. Luvussa 2.2. kerron Eurooppalaisesta viitekehyksestä, jonka asteikon mukaan aineistoni oppijoiden tekstit sijoittuvat taitotasoille A2–B2. Luvussa 2.3. esittelen ruotsinkielisten oppijoideni taustatietoja. Luvun 2.4. avulla hahmottelen luomaani luokittelua, jonka avulla analysoin morfosyntaktisia verbivirheitä tutkielmassani.

2.1. Kansainvälinen oppijansuomen korpus ja morfosyntaktiset verbivirheet

Aineistonani on Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen (International Corpus of Learning Finnish eli ICLFI) (Jantunen ym. 2013) kieliopillisesti annotoidusta ja virheannotoidusta osakorpuksesta ruotsinkielisten oppijoiden kirjoittamat tekstit. Kerron seuraavaksi ICLFI:stä, annotoinnista ja virheannotoinnista, minkä jälkeen esittelen korpuksesta käyttöön saamaani aineistoa ja tutkimuksen kohteena olevia morfosyntaktisia verbivirheitä.

ICLFI on Oulun yliopistossa koottu tekstikorpus, johon kootaan ulkomaalaisissa yliopistoissa suomea vieraana kielenä opiskelevilta opiskelijoilta tekstejä. ICLFI on noin miljoonan saneen kokoinen otos suomenoppijoiden kieltä. Se on koostettu osakorpuksesta, joihin on sisällytetty taustamuuttajat tekstien mukaan. Taustamuuttajia ovat esimerkiksi oppijan äidinkieli, oppijan vanhempien äidinkielet, suomen kielen opiskeluai-ka ja oppijan mahdollisesti Suomessa viettämä aika sekä tekstien kirjoituskonteksti. (Jantunen & Pirkola 2015: 92–96; Brunni, Lehto, Jantunen & Airaksinen 2015: 139.) Esittelen aineistoni oppijoiden taustatietoja luvussa 2.3. Korpukseen on sisällytetty myös tieto siitä, mikä on jokaisen tekstin taitotas Eurooppalaisen viitekehyksen eli EVK:n (2013) mukaan sekä mitä tekstilajia oppijan teksti edustaa. Oppijat ovat kirjoittaneet sekä fakta- että fiktiotekstejä. Faktatekstejä voivat olla esimerkiksi esseet, referaatit ja mielipidekirjoitukset. Oppijoiden kirjoittamia fiktiotekstejä edustavat esimerkiksi kertomukset, kuvaukset, päiväkirjat ja kirjeet. (Jantunen & Pirkola 2015: 92–96.)

ICLFI:n raakatekstikorpus sisältää noin miljoona sanetta, eikä se sisällä metadataa eli lingvististä metatietoa (Jantunen 2011: 92; Jantunen, Brunni, Lehto & Airaksinen 2014: 61, 66). Jotta korpuksen käsitteleminen on mahdollista ja helpompaa, on siihen lisätty tietoa eli se on annotoitu. **Annotointi** on lingvistisen lisätiedon merkitsemistä (Jantunen ym. 2014: 61). ICLFI on kieliopillisesti annotoitu ja lemmatisoitu kokonaan, minkä lisäksi virheannotointi on valmistunut 18 %:n osalta (ICLFI-manuaali: 21; Jantunen & Pirkola 2015: 93). Aineistoni on koottu vaiheesta, jolloin virheannotoidusta osakorpuksesta oli valmiina vain 5 % (Jantunen ym. 2014: 71). Ruotsinkielisten oppijoiden virheannotoitujen tekstien osuus ei kuitenkaan ole kasvanut virheannotoinnin edistymisen jälkeen. ICLFI on ensin morfologisesti annotoitu eli raakateksti on ensin lemmatisoitu, joka tarkoittaa tekstissä esiintyvien sanojen lekseemien eli perusmuotojen löytämistä, minkä jälkeen aineistoon on lisätty morfosyntaktiset eli kieliopilliset koodit. Koska käsin tehtävä annotaatio on hyvin työlästä, on ICLFI koodattu puoliautomaattisesti. (Jantunen 2011: 98–99; Jantunen ym. 2014: 68–69.)

Käytettävyyden parantamista varten ICLFI on osin virheannotoitu (Brunni ym. 2015: 134). Myös muita korpuksia, kuten International Corpus of Learner English (ICLE), on virheannotoitu osin (Jantunen ym. 2014: 64). ICLFI:n virheannotointi on tehty kokonaan manuaalisesti (Jantunen ym. 2014: 71), mutta esimerkiksi englanninkielisissä korpuksissa virheannotointia on voitu tehdä automaattisesti tai puoliautomaattisesti (Granger 2002: 12). Virheannotointiin sisältyy esimerkiksi oikeinkirjoitus- ja kielioppivirheiden koodaaminen tekstiin (Jantunen & Pirkola 2015: 100). ICLFI on luokiteltu yhdeksän päävirheluokan mukaan, joita ovat ortografiset, fonologiset, morfofonologiset, morfologiset, morfosyntaktiset, syntaktiset, leksikaaliset, fraseologiset ja selittämättömät virheet. Luokilla on lisäksi alaluokkia, jotka tarkentavat virheitä vielä enemmän. (ICLFI-manuaali: 3–4; Jantunen ym. 2014: 72.) Esimerkiksi tutkimukseeni kuuluvat morfosyntaktiset verbivirheet kuuluvat päävirheluokan numero 5 alaluokkaan 5B verbi, johon sisältyvät niin kongruenssivirheet kuin muutkin verbiin liittyvät morfosyntaktiset virheet. Luokasta käytetään nimitystä kongruenssi (ICLFI-manuaali: 11), mutta luokan nimi ei kuvaa kaikkia luokkaan kuuluvia virheitä.

Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi omaa aineistoani, jonka olen saanut ICLFI:n virheannotoidusta osakorpuksesta. ICLFI:n virheannotoidussa osakorpuksesta tekstejä on 1182 kappaletta ja saneita 184 089. Virheannotoitu osakorpus koostuu ruotsin-, hollannin-,

kiinan-, tsekin- ja vironkielisten oppijoiden teksteistä. (ICLFI-manuaali: 21.) ICLFI:ssä on ruotsinkielisten oppijoiden virheannotoituja tekstejä 152 kappaletta. Olen valinnut tutkimusaineistokseni taitotasojen A2–B2 virheannotoidun korpuksen, koska kyseisillä taitotasoilla on eniten virheannotoituja tekstejä. ICLFI-korpuksessa ei ole lainkaan A1-tasoisia virheannotoituja ruotsinkielisten oppijoiden tekstejä, C1-tasoisia tekstejä on vain yksi ja C2-tasoisia ei ole myöskään yhtään (ICLFI-manuaali: 21). ICLFI:n tekstit ovat pääasiallisesti taitotasolle A2–C1 arvioituja, koska oppijat eivät kirjoita korpukseen kerätyn tyyppisiä tekstejä vielä aivan alkeistasolla (Jantunen ym. 2014: 67). Kerro Eurooppalaisen viitekehyksen (2003) taitotasosta enemmän luvussa 2.3.

Taulukossa 1 esittelen ruotsinkielisten oppijoiden tekstien lukumäärät ja tekstien sanemäärät. Aineistoni koostuu 151 tekstistä, ja saneiden yhteismäärä kaikilla taitotasoilla on 28 750. Sanemäärät poikkeavat toisistaan kullakin taitotasolla. Ruotsinkielisillä oppijoilla saneita ja tekstejä on eniten B1-tasolla. (ICLFI-manuaali: 21.)

TAULUKKO 1. Lähdekieleltään ruotsinkielisten oppijoiden sanemäärät taitotasoittain.

Taitotaso	Tekstien määrä	Sanemäärä
A2	25	4 044
B1	107	19 231
B2	19	5 475
yhteensä	151	28 750

Olen hakenut WordSmith Tools (WST) -korpustyökaluohjelman (ks. Scott 2006) avulla verbivirheitä ICLFI:n virheannotoidusta osakorpuksesta. WST:n concord-toiminnon avulla olen saanut tarkastelun kohteeksi fraseologisen yksikön ytimen, jolloin myös virhekoodilla merkityn verbin ympärillä olevat sanat ovat näkyvillä. Fraseologinen yksikkö on leksikaalisen ja toisen kielellisen elementin, kuten kieliopillisen rakenteen tai lekseemin, yhdistelmä (Gries 2008: 6). Ohjelman avulla olen hakenut aineistosta morfosyntaktisia ja verbin taivutukseen liittyviä virheitä virhekoodilla <err=msyn_verb*. Näissä tuloksissa verbi on muodostettu oikein, mutta sitä on käytetty väärässä yhteydessä (ICLFI-manuaali: 11). Kuvassa 1 esittelen virhekoodia ja sitä, kuinka se näkyy virheannotoidussa tekstissä, ja miten korjaus eli tavoitellun muodon merkitseminen sisältyy virhekoodiin käytännössä. Kuva 1 on kuvankaappaus .txt-muodossa olevasta oppi-

jan RU00006iAM⁴ virheannotoidusta tekstistä, johon olen maalannut virhekoodit paremmin erottuviksi. Kuvasta näkee, kuinka virheannotoinnin tehnyt henkilö on merkinnyt virhekoodin ’-merkkien väliin tavoitellun eli korjatun ja oikeana pitämänsä muodon, koska virheannotoija on selvästi voinut sanoa, mikä tavoitemuoto on ollut. (ICLFI-manuaali: 5). Nimitän tutkielmassani oppijan tekstiin tehtyjä korjauksia **tavoitelluiksi muodoiksi**.

```
<P1>Heräisin<bf=herätä> <@pred_V_ACT_CND_SG_P1\pred_V_ACT_IND_PRES_SG_P1>
<err=U'heräsin'_MSYN_VERB_ACT_IND_PAST_SG_P1>
<P2>noin<bf=noin> <@PREMOD_ADV>
<P3>kello<bf=kello> <@PREMOD_N_SG_NOM>
<P4>yksitoista<bf=yksi#toista> <@NUM_CARD_SG_NOM>
<P5>ja<bf=ja> <@CC_CC>
<P6>päätti<bf=päittää> <@pred_V_ACT_IND_PAST_SG_P3>
<err=U'päätin'_MSYN_VERB_CON_P1>
<P7>tehdä<bf=tehdä> <@V_ACT_INF_F1>
<P8>lounas<bf=lounas> <@obj_N_SG_NOM> <
err=U'lounasta\lounaan'_MSYN_OBJ_PTV_GEN>
<P9>.<$end>
```

KUVA 1. Kuvankaappaus oppijan RU00006iAM virheannotoidusta tekstistä. Morfosyntaktisten verbivirheiden virhekoodit on maalattu.

Kuvan 1 virhe on myös esimerkissä (1). Esittelen analyysissäni oppijoiden virhekäyttöjä esimerkkien avulla ja lihavoin esimerkkeihin oppijoiden virhekäytöt, jotta ne erottuvat kotekstista. Esimerkissä (1) on kaksi virhekäyttöä, jotka on koodattu morfosyntaktisen virheen koodilla.

(1) ***Heräisin** noin kello yksitoista ja **päätti** tehdä lounas.* (RU00006iAM)

Esimerkissä (1) on kaksi tutkimaani virhekäyttöä eli morfosyntaktista virhettä. Ensimmäisessä tapauksessa oppija on käyttänyt akt. y. 1. p. kond. preesensia⁵ ja tavoitelluksi muodoksi on virheannotoinnin yhteydessä korjattu akt. y. 1. p. ind. imperfekti, koska muu teksti on mennessä ajassa. Toisessa virhekäytössä oppija on käyttänyt akt. y. 3. p.

⁴ Jokainen teksti on erotettu toisistaan yksilökoodilla ICLFI:ssä. Havainnollistan yksilökoodin sisältöä yksilökoodilla RU00006iAM. Koodin alkuosa koostuu äidinkielen paljastavasta osuudesta (RU), minkä jälkeen tulee oppijat toisistaan erottava numerosarja (0006). Numerosarjan jälkeinen pieni kirjain (i) paljastaa, monesko oppijan teksti on kyseessä. Lopussa oleva lyhenne AM tarkoittaa, että teksti on sekä annotoitu että makrotettu eli siihen on tehty erilaisia merkintöjä. Kirjoitan tutkielmassani jokaisen esimerkin jälkeen oppijan yksilökoodin.

⁵ Kirjoitan aineistossani muodot käyttämällä lyhenteitä vastaavalla tavalla: akt. y. 1. p. kond. preesens eli aktiivin yksikön ensimmäisen persoonan konditionaalin preesens.

ind. imperfektiä verbiketjun pääverbinä, ja oikea muoto olisi akt. y. 1. p. ind. imperfekti. Ensimmäisessä virhekäytössä kyseessä on konditionaalin virhekäyttö, koska oppija on käyttänyt konditionaalia jonkin muun muodon sijasta, ja toinen virhekäyttö on kongruenssivirhe, tarkemmin persoonakongruenssia koskeva virhekäyttö. Esimerkin (1) virhekäytöt edustavat tutkimiani virhekäyttöjä, joissa oppijat ovat muodostaneet jonkin verbimuodon virheettömästi mutta käyttäneet sitä kirjakielen mukaisen oikean muodon sijasta.

Ruotsinkielisten oppijoiden morfosyntaktisia virheitä on 319 kappaletta, kun olen rajannut ulkopuolelle sopimattomat virheet ja lisännyt tutkimusaineistooni viisi uutta virhettä morfosyntaktisella virhekoodilla koodattujen virheiden ulkopuolelta. Lisätyt tapaukset ovat virhekäyttöjä, joita virheannotoinnin tehnyt henkilö ei ole koodannut virheiksi tai joissa koodaukset ovat olleet jollain tapaa virheellisiä. Koska koodaus on ollut jollain tavalla epäonnistunut, eivät tapaukset ole nousseet aineistostani esille morfosyntaktisia virheitä hakiessani, vaikka todellisuudessa virheet ovat morfosyntaktisia virheitä. Käsitelen analyysiluvussa 4.5.3. (ks. s. 95 esimerkki (51)) tarkemmin tapausta, jossa morfosyntaktisen virhekoodin sijasta on käytetty kvantiteetti- eli kestovirheestä kertovaa ja morfologisesta verbin taivutuksesta kertovaa koodia, minkä vuoksi virhekäyttö ei ole tullut esille morfosyntaktiselle virhekoodilla virheitä hakiessani.

Virheiden koodaaminen ei ole yksinkertaista tai yksiselitteistä, koska lause, jossa on virhe tai virheitä, voidaan usein korjata useilla eri tavoilla (Barlow 2005: 340). Virheannotoinnin ohjeiden mukaan tavoitemuotoa ei arvailla, mikäli sitä ei ole mahdollista kertoa (ICLFI-manuaali: 7). Olen kuitenkin lisännyt itse omat tulkintani sellaisiin tapauksiin, joissa virheannotoija ei ole tehnyt arvausta tavoitemuodosta, koska mielestäni korjaus eli tavoitellun muodon merkitseminen ei ole vaatinut arvailua. Tavoitellun muodon lisäämisen ansiosta olen voinut ottaa virhekäytön osaksi aineistoani, koska ilman tavoitemuotoa virhekäyttöä ei voi sijoittaa aineistoni luokitteluun. Tulen myös esittelemään näitä tapauksia analyysin yhteydessä. Havainnollistan esimerkeissä (2) ja (3) tapauksia, jotka ovat saaneet morfosyntaktisen virheen koodin mutta eivät sovi tutkimukseeni, ja perustelen, miksi olen rajannut kyseiset virheet aineistoni ulkopuolelle.

(2) *Merivirat ovat voimakat, joten uiminen meeressä on kieltänut.* (RU0048bAM)

Esimerkin (2) virheistä yksi tapaus on koodattu morfosyntaktiseksi virheeksi, vaikka kyseessä on myös leksikaalinen verbin muodostukseen liittyvä virhe. Oppija ei ole muuttanut NUT-partisiipin päätettä vokaaliharmonian ja etuvokaalien mukaiseksi, jolloin muoto olisi oikein *kieltänyt*. Virheannotoinnin tehnyt henkilö on todennäköisesti koodannut virheen morfosyntaktiseksi, koska oikea muoto olisi kotekstin mukaan *kielletty*. Koska oppijan käyttämä muoto ei ole ollut oikein muodostettu, ei se kuulu tutkimiini virheiden joukkoon.

(3) *Katsoisin myös hiihtää. Innostaisin ruotsi ja en innostaisi norjaa. En halua norjalaisen kun hiihtää.* (RU0027AM)

Esimerkissä (3) virheannotoinnin tehnyt henkilö on tarjonnut tavoitelluksi muodoksi *innostaisi*-verbimuodon tilalle verbiä *innostaisin*. En pidä korjausta oikeana, koska kyseessä on kieltomuoto, jossa oppijan valitsema *innostaisi* on täysin oikein. Virheannotointiin myös kirjattu koodi `<err=U'_'_LEX_WORD`, joka tarkoittaa sananvalintavirhettä. Yksittäinen virhe on voitu koodata useammalla koodilla, jos siinä on monta virhettä tai jos virheet ovat tulkinnanvaraisia eikä vain yhteen luokkaan sijoittaminen ole yksiselitteistä (ICLFI-manuaali: 6). Esimerkki (3) on todellisuudessa siis sananvalintavirhe eikä morfosyntaktinen virhe. Virheannotointiin ei kuitenkaan ole kirjattu mahdollista oikeaa verbiä. MOT-sanakirjan (MOT-sanakirja 2017 s.v. innostaa) mukaan suomen *innostaa*-verbin käännöksiä ruotsiksi ovat *inspirera*, *entusiasmera*, *engagera*, *hanföra*, *begeistra* ja *elektriserar*, mutta lisäksi *uppmuntra* ('kannustaa') ja *animera* ('vilkastuttaa'). Ruotsin kielen verbin *uppmuntra* käännökset suomeksi ovat 'rohkaista, kannustaa, innostaa, kehottaa' (MOT-sanakirja 2017 s.v. uppmuntra), minkä vuoksi ajattelen itse oikean sanan olevan kontekstin perustella *kannustaisi*.

Aineistossani virhekäytöksi ja sen myötä virheeksi lasketaan muoto, joka ei vastaa suomen kirjakielen mukaista käyttöä. ICLFI on noudattanut morfosyntaktisessa annotoinnissaan Ison suomen kieliopin (ISK 2004) esittämää luokittelutapaa (Jantunen ym. 2014: 70), minkä vuoksi käytän itsekin suomen kielen kirjakielen mallina Iso suomen kieliopin verkkoversiota (VISK 2008). Lisäksi käytän Fred Karlssonin Suomen peruskieliopin neljättä, laajennettua ja uudistettua painosta (Karlsson 2013). Aineistonani toimiva virheannotoitu aineisto mahdollistaa sen, että oppijankielen ja kirjakielen vertailu on mahdollista, koska virheannotointi perustuu kirjakielen malliin. Virhean-

notoidun aineiston tutkiminen auttaa todentamaan, miten oppijoiden kieli eroaa natiivien kielestä (Granger 2002: 14). Tutkimuskohteenani onkin nimenomaan se, kuinka ruotsinkielisten oppijoiden kirjoittama kieli poikkeaa suomen kirjakiielestä, jonka sääntöjä myös natiivit joutuvat noudattamaan kirjoitetussa kielessä. Tutkimuksessani tiedostan, että suomen kielessä puhuttu kieli ja kirjoitettu kieli poikkeavat toisistaan suuresti ja myös natiivit voivat rikkoa kirjakielen sääntöjä. Aineistossani voikin siis olla virhekkäitä, jotka vastaavat natiivien puhekielistä kielenkäyttöä. Tämän kaltaiset virhekkäät olen kuitenkin virheellisiksi, koska ne eivät noudata kirjakielen sääntöjä. Nostan puhekieliset tapaukset myös esille aineistostani.

Ruotsinkielisten oppijoiden aineistossa, jossa on A2–B2-tasoisiksi arvioituja oppijoiden tekstejä, on kaiken kaikkiaan 7 264 verbiä eli tapausta, jotka on annotoinnin yhteydessä merkitty verbeiksi. Seuraavaksi kerron, kuinka olen saanut määrän selville. Taulukossa 2 esittelen WordSmith Toolsissa käyttämäni hakukoodit, jotka perustuvat morfologisiin koodeihin. Hakukoodilla <@pred_v* (predikaatit), <@pred_aux* (kieltoverbit ja olla-verbi perfektissä ja pluskvamperfektissä) ja <@v* (infinitiivit ja partisiipit) olen saanut selville kaikkien verbien yhteismäärän ruotsinkielisten oppijoiden aineistostani. Luku pitää sisällään niin oikeat kuin virheellisetkin muodot.

TAULUKKO 2. Hakukoodien ja verbityyppien mukaisesti A2–B2-tasoisiksi arvioitujen tekstien kaikki verbit.

Hakukoodi WST:ssä	Verbin tyyppi	A2	B1	B2	Yht.
<@pred_v*	predikaattiverbit	907	3 693	992	5 592
<@pred_aux*	apuverbit	49	246	83	378
<@v*	infinitiivit ja partisiipit	170	842	282	1 294
	Yhteensä	1 126	4 781	1 357	7 264

Ruotsinkielisten oppijoiden teksteissä olevien oikeiden muotojen määrä on saatu selville, kun olen vähentänyt kaikkien verbien kokonaisesiintymien luvuista virheelliset tapaukset. Esittelen laskutoimitusta ja tarkempia lukuja taulukossa 3. Virheellisiä tapauksia olen hakenut WordSmith Toolsista erilaisten virhekoodien avulla. Muodostusvirheiden määrä on selvinnyt virhekoodilla <err*LEX_V* ja verbin taivutuksen virheiden määrä koodilla <err*MORF_V_INFL*. Tutkimuskohteena olevien morfosyntaktisten verbivirheiden määrää en ole hakenut pelkällä virhekoodilla aineistostani, koska niiden määrä on tarkentunut morfosyntaktisten virheiden analyysin yhteydessä, vaan olen

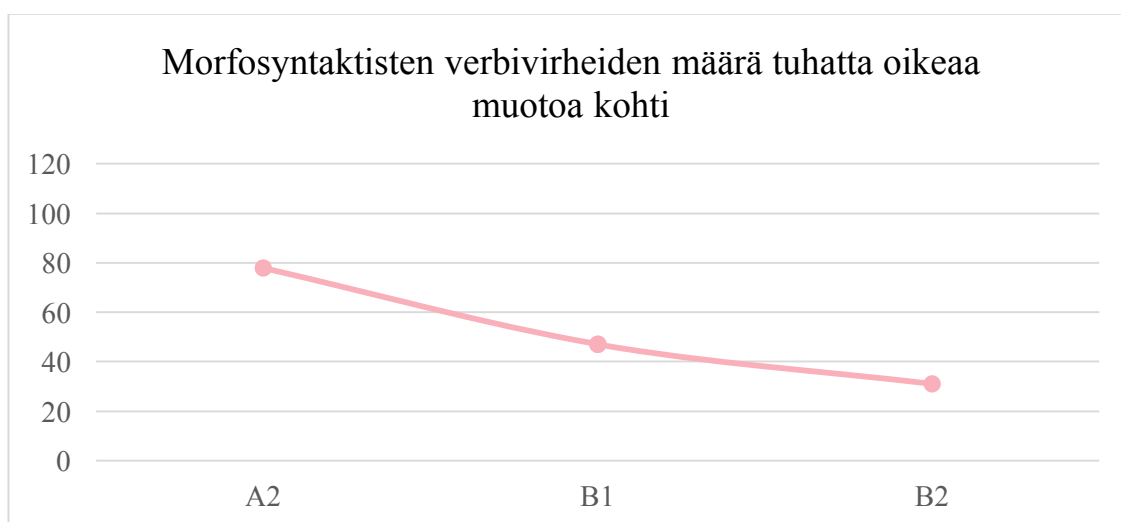
huomioinut niiden määrässä myös aineistosta poistamani ja lisäämani tapaukset. Korpuksessa on lisäksi virheitä, joissa on päällekkäisiä koodauksia, koska yhden virhekoodin käyttäminen ei ole ollut yksiselitteistä ja koska useamman virheen huomioiminen on mahdollista (ICLFI-manuaali: 6; Jantunen ym. 2014: 74). Tutkijalla on tällöin mahdollisuus päättää, hyväksyykö hän koodauksen käyttöön sellaisenaan vai huomioiko siitä vain osan (ICLFI-manuaali: 6). Olen huomioinut näistä tapaukset, joissa on sekä taivutuksen että morfosyntaktisen virheen koodi, koska taivutuksen koodia on käytetty jonkin verran myös kongruenssivirheiden merkitsemiseen. Tuplakoodauksen saaneet tapaukset olen hakenut aineistosta virhekoodilla <err*MORF_V_INFL*VERB*, ja lisännyt niitä vastaavan määrän kokonaismäärään, jotta yksittäistä virhettä ei vähennettäisi kahdesti kokonaismäärästä.

TAULUKKO 3. Laskukaava, jolla oikein muodostettujen ja käytettyjen tapauksien määrä on saatu selville ruotsinkielisten oppijoiden teksteissä taitotasoilla A2–B2.

		A2	B1	B2	Yhteensä
kaikki verbimuodot		1 126	4 781	1 357	7 264
muodostusvirheet	–	14	21	4	39
verbin taivutusvirheet	–	97	206	34	337
morfosyntaktiset verbivirheet	–	74	205	40	319
kaksi kertaa virhekoodatut tapaukset (taivutusvirhe ja morfosyntaktinen virhe)	+	4	10	3	17
Oikeita muotoja yhteensä		945	4 359	1 282	6 586

Lopputuloksena on saatu oikeiden muotojen määräksi 6 586 verbiä, jotka voivat olla joko predikaatin asemassa tai osana verbiketjua tai liittomuotoa. Näistä kaikista on A2-tasoisissa teksteissä 945, B1-tasoisissa 4 359 ja B2-tasoisissa 1 282 oikein käytettyä ja muodostettua verbiä. Laskelma on niin tarkka arvio kuin korpuksessa hakemalla on mahdollista saada. Vaikka luvut ovat tarkkoja, eivät ne ole suoraan luotettavia. Korpuksessa on virheitä eikä kaikkia tapauksia ole koodattu niin, että ne tulisivat mahdollisilla hauilla esille. Korpustutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoituksena se, että aineisto käytäisiin läpi käsin tarkkojen tuloksien saamista varten vaan tulokset ovat sellaisia kuin korpuksen käyttäminen työkaluna mahdollistaa. Ohjelman tekemä automaattinen annotointi ei yleensä yllä tarkkuudeltaan täyteen sataan prosenttiin (Baker 2006: 42; McEnery, Xiao & Tono 2006: 32), mutta myöskään ihmisen suorittama annotointi ei ole virheetön (McEnery ym. 2006: 42). On siis ymmärrettävää, että myös ICLFI:ssä on virheitä.

Kaikkia verbimuotoja on yhteensä 7 264 kappaletta. Näistä suurin osa, 6 586 kappaletta eli 90,67 %, on oikein käytettyjä muotoja. Koska prosenttiluku on hyvin korkea, voidaan sen perusteella sanoa, että ruotsinkieliset oppijat hallitsevat verbit hyvin. Tutkimani virheikäytöt edustavat vain yhden tyyppisiä virheitä, ja niiden osuus kaikista verbeistä on vain 4,39 % kaikista verbimuodoista. Sen sijaan, että suhteuttaisin erilaisten virheikäyttöjen määriä prosentteina kaikkiin verbimuotoihin, puhun tutkielmassani virheikäyttöjen määristä suhteessa tuhanta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Tapauksia, joissa oppijoilla on morfosyntaktinen virheikäyttö, on vain 319 kappaletta eli 48 virhettä tuhanta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Kyseinen esittämis-tapa on mielestäni havainnollistavampi kuin prosenttiluvut. Kuviossa 1 esitän ruotsinkielisten oppijoiden virheikäyttöjen määrät eri taitotasoilla suhteessa tuhanta oikeaa muotoa kohti.

KUVIO 1. Morfosyntaktisten verbivirheiden määrät A2-, B1- ja B2-tasoisissa teksteissä tuhanta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti.

A2-tasoisiksi arvioituissa teksteissä ruotsinkielisillä oppijoilla on 78 virheikäyttöä tuhanta oikeaa muotoa kohti, B1-tasoisissa 47 virheikäyttöä tuhanta oikeaa muotoa kohti ja B2-tasoisissa 31 virheikäyttöä tuhanta oikeaa muotoa kohti. Virheikäyttöjen esiintymisten määrä vastaa Brunnin, Jantusen ja Skantsin tutkimuksen tuloksia morfosyntaktisten virheiden osalta eli virheiden määrä vähenee asteittain taidon kasvaessa vierekkäisten taitotasojen välillä (Brunni, Jantunen & Skantsi 2017). Virheikäyttöjen määrän pieneneminen tarkoittaa sitä, että oppijoiden tarkkuus paranee taitotasojen välillä. Tarkkuus

liittyy virheiden määrään ja siihen, kuinka niiden määrä muuttuu: mitä vähemmän virheitä on, sitä tarkempaa oppijoiden kieli on (Martin & Alanen 2011: 43).

2.2. Eurooppalainen viitekehys

Eurooppalainen viitekehys (EVK) on kehitetty Euroopassa kielen oppimisen, opettamisen ja arvioimisen kattavaksi, läpinäkyväksi ja johdonmukaiseksi kuvaukseksi. EVK:ssa painotetaan sitä, että kielten oppiminen on elinikäinen prosessi, joka hyödyttää erityisesti kielenoppijaa itseään. Kuvaus kehitettiin varsinkin vieraiden kielten opetusta varten, ja se on kehitetty käytettäväksi kaikkien kielten arviointiin. (Veivo 2014: 32–33; EVK 2003: 9.) Oppijat ovat sosiaalisia toimijoita, jotka yhteiskunnan jäsenenä suorittavat tehtäviä, jotka eivät ole ainoastaan kielellisiä (EVK 2003: 28). Eurooppalainen viitekehys antaa kuvauksen siitä, mitä oppijan tulee oppia tekemään kielellä, jotta hän voi suorittaa tehtäviä ja viestiä tehokkaasti. Samoin EVK määrittää, mitä tietoja ja taitoja oppijan tulee kehittää. (EVK 2003: 19.) Oppijan tulee omaksua kielestä sekä muodot että merkitykset, jotta hän voi onnistua kommunikoinnissa (EVK 2003: 165).

Eurooppalainen viitekehys jakautuu taitotasokuvauksineen kolmeen eri tasoon, joita ovat A- eli perustason kielenkäyttäjän taso, B- eli itsenäisen kielenkäyttäjän taso ja C-taso eli taitavan kielenkäyttäjän taso. Lisäksi tasot jakautuvat vielä alatasoihin. A1 on kaikista alhaisin taso, alkeistaso. A2 on selviytyjän taso. Itsenäisen kielenkäyttäjän taso jakautuu B1-tasoon, joka on kynnystaso, ja B2-tasoon eli osaajan tasoon. C-taso jakautuu C1-tasoon, taitajan tasoon, ja C2-tasoon, joka on mestarin taso. (EVK 2003: 46–47; Lesonen 2013: 5.) Aineistoni oppijoiden tekstit on arvioitu Eurooppalaisen viitekehysten (2003) A2–B2-tasolle, eli oppijoiden tekstit edustavat selviytyjän tasoa, kynnystasoa ja osaajan tasoa. Suurin osa teksteistä sijoittuu kynnystasolle. ICLFI:n tekstit on arvioitu vähintään kahden henkilön, opettajan, toimesta ja mikäli he ovat antaneet eri arvion taitotasosta, on myös kolmas arviointi tehty (Jantunen & Pirkola 2015: 96). Tekstille annettu arvio ei kerro suoraan oppijan taitotasosta, koska arvioinnin kohteena on aina yksi teksti kerrallaan. Seuraavaksi esittelen tarkemmin, millaisia vaatimuksia Eurooppalainen viitekehys (2003) antaa eri aineistossani oleville taitotasolle.

Taulukossa 4 esittelen Eurooppalaisen viitekehysten (2003: 50–51) itsearviointilokerikkoa taitotasolle A2–B2 kirjoittamisen osalta. Taulukossa käsittelen ainoastaan sitä, mitä Eurooppalainen viitekehys (2003) katsoo oppijan osaavan tehdä kirjoittamisen kategorian kannalta, koska aineistoni koostuu kirjoitetuista teksteistä. Taulukko 4 on itsearviointitaulukkoon perustuva, koska Eurooppalainen viitekehys (2003) soveltuu myös oppijoiden käytettäväksi, kun oppijalle itselleenkin on selvää, mitä hänen tulee milläkin taitotasolla hallita. Peruskielitasolle sijoittuva A2-tason oppija pystyy kirjoittamaan lyhyitä muistiinpanoja, viestejä tai kirjeitä. Aiheet käsittelevät arkisia tarpeita. B1- ja B2-tasoiset oppijat edustavat itsenäisen kielenkäyttäjän kielitaitoa. B1-tason oppija pystyy kirjoittamaan lyhyitä tekstejä, jotka käsittelevät oppijalle tuttuja ja häntä kiinnostavia aiheita. A2-tason oppijaan verrattuna B1-tasoisien oppijan kirjeet ovat jo henkilökohtaisempia. B2-tason oppija pystyy kirjoittamaan jo yksityiskohtaisia tekstejä erilaisista häntä kiinnostavista aiheista. Hän kykenee välittämään tietoa tai perusteluja. (EVK 2003: 50–51.)

TAULUKKO 4. Itsearviointilokerikko kirjoittamisen osalta Eurooppalaisen viitekehysten mukaan (EVK 2003: 50–51).

KIRJOITTAMINEN	A2
	Pystyn kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia muistiinpanoja ja viestejä asioista, jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin. Pystyn kirjoittamaan hyvin yksinkertaiset henkilökohtaisen kirjeen esimerkiksi kiittääkseeni jotakuta jostakin.
	B1
	Pystyn kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä aiheista, jotka ovat tuttuja tai itseäni kiinnostavia. Pystyn kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, joissa kuvailen kokemuksia ja vaikutelmia.
	B2
	Pystyn kirjoittamaan selkeitä, myös yksityiskohtia sisältäviä selvityksiä hyvinkin erilaisista aiheista, jotka kiinnostavat minua. Pystyn laatimaan kirjoitelman tai raportin, jossa välitän tietoa tai esitän perusteluja jonkin tietyn näkökannan puolesta ja sitä vastaan. Pystyn kirjoittamaan kirjeitä, joissa korostan tapahtumien tai kokemusten henkilökohtaista merkitystä.

Eurooppalaisen viitekehys (2003) on saanut osakseen myös kritiikkiä. Eurooppalaisen viitekehysten taitotasot kertovat siitä, mitä oppija tietyllä taitotasolla pystyy tekemään, mutta määrittelemättä jää, mitä oppijoiden pitäisi tietää selviytyäkseen asetetuista vaatimuksista. Eurooppalainen viitekehys jättää kokonaan avoimeksi, mitä kieliopillisia asioita oppijan tulisi osata saavuttaakseen tasoilla vaaditut viestinnälliset tavoitteet. (Westhoff 2007: 676.) Ei siis ole tiedossa, täytyykö tietty kieliopillinen rakenne osata tietyllä taitotasolla. Eurooppalainen viitekehys (2003) ei ota kantaa kieliopin hallitsemiseen. Yksi taustasy on se, että kaikkiin kieliin soveltuvaa asteikkoa ei ole mahdollista laatia. Eurooppalainen viitekehys sisältää taulukon, jossa määritellään kieliopillinen virheettömyys eri taitotasoille, mutta sitä suositellaan käytettäväksi yhdessä kielitaidon laajuudesta kertovan asteikon kanssa, joten kieliopillinen virheettömyys ei ota suoraan kantaa kieliopillisuuteen. (EVK 2003: 157, 161; Lesonen 2013: 8.) Käyn seuraavaksi kieliopillisen virheettömyyden taulukkoa läpi, koska siinä on joitakin aineksia, joita voin ottaa huomioon tutkimuksessani.

EVK:ssa olevan kieliopillisen virheettömyyden taulukon mukaan A2-tasolla yksinkertaisia rakenteita käytetään oikein. Systemaattisia virheitä edustavat esimerkiksi aikamuotoja koskevat virheet sekä kongruenssivirheet. Oppija saa kuitenkin yleensä viestinsä perille. B1-tasolla oppija käyttää tutuissa tilanteissa oikein jokapäiväisiä ilmauksia ja lauseita, jotka hän on opetellut ulkoa. Tutuissa kielenkäyttötilanteissa rakenteissa ei juurikaan esiinny virheitä, mutta äidinkielen vaikutus on havaittavissa selkeästi. Oppija saa viestinsä selväksi virheistä huolimatta. B2-tasolla oppija hallitsee rakenteet jo melko hyvin eikä hän tee sellaisia virheitä, jotka aiheuttavat väärinkäsityksiä. Lauserakenteissa saattaa esiintyä lipsahduksia ja epäsystemaattisia virheitä. B2-tasoinen oppija saattaa puhuessaan korjata omia, harvinaisia virheitään. Vaikka Eurooppalaisen viitekehysten malli kieliopillisesta virheettömyydestä on olemassa, ovat myös itse sen tekijät myöntäneet sen riittämättömyyden (EVK 2003: 161.)

Kieliopillisen virheettömyyden malli antaa tutkimukselleni kuitenkin suuntaa: sen perusteella voin odottaa, että A2-tasoisilla oppijoilla esiintyy aikamuotoon ja kongruenssiin liittyviä virheitä ja että B1-tasoisten oppijoiden teksteissä näkyy lähdekielen vaikutus. Eurooppalainen viitekehys (2003) ei kuitenkaan ota kantaa siihen, millä tavalla lähdekielen vaikutus on nähtävissä. EVK ei myöskään kerro, tuleeko oppijan hallita kongruenssi B2-tasolla vaiko jo B1-tasolla. Arvioinnin antaneilla opettajilla on ollut käsitys

siitä, mitkä virheet ovat hyväksyttäviä taitotasoarviointiin nähden, vaikka EVK ei annakaan suoria ohjeita tähän. Käsittelen lyhyesti EVK:n arviointia lisää luvussa 3.4.

2.3. Ruotsinkielisten suomenoppijoiden taustatiedoista

ICLFI:in on kerätty taustatietoja oppijoista, ja ne on kirjattu jokaisen oppijan tekstin alkuun (Jantunen 2011: 93; Brunni ym. 2015: 139). Taustatietojen mukaan kaikkien aineistoni oppijoiden äidinkieli on ruotsi. Mikäli ICLFI:in toimitettujen tekstien joukossa on ollut tekstejä, joiden kirjoittajat ovat ilmoittaneet äidinkielekseen suomen, on kyseiset oppijat teksteineen poistettu (Lehto, suullinen tieto 21.11.2017). Aineistoni 151 tekstistä kattavat taustatiedot on merkitty 101 tekstiin. Lopuissa 50 tekstissä ne ovat vaillinaiset muun kuin äidinkielen, tekstityypin, tehtävänannon ja toteutusta koskevien tietojen osalta. Tekstit, joissa taustatiedot ovat vaillinaiset, on kerätty Uumajasta vuonna 2006. Loput aineistoni teksteistä on kerätty Uumajan yliopistosta vuosina 2007, 2009 ja 2011. Kattavat taustatiedot on saatu 42 oppijasta ja 25 oppijan kohdalla tiedot ovat puutteelliset. Yhteensä tekstejä on aineistossani siis 67 oppijalta. Oppijan oman äidinkielen lisäksi olen selvittänyt taustatiedoista sekä vanhempien äidinkieliä että sitä, ovatko oppijat käyneet Suomessa ja kauanko he tällöin oleilivat maassa.

Olen tutkinut taustatietoja, koska mielestäni on mielenkiintoista tietää, onko oppijoiden joukossa ruotsinsuomalaisia ja millaisia muita siteitä oppijoilla mahdollisesti on Suomeen ja suomen kieleen. Tätä varten olen käynyt läpi kaikki aineistooni kuuluvat tekstit taustatietoineen. Taulukossa 5 esittelen, mikä tai mitkä kielet ovat oppijoiden vanhempien äidinkieliä.

TAULUKKO 5. Ruotsinkielisten oppijoiden ilmoittamat vanhempien äidinkielet, jotka on saatu selville oppijoiden tekstien taustatiedoista.

Oppijan vanhempien äidin- kieli tai äidinkielet	Lukumäärä
ei tiedossa	25
ruotsi	23
suomi, ruotsi	6
suomi	4
meänkieli	4
meänkieli, ruotsi	3
suomi, meänkieli	1
ruotsi, eteläsaame	1
Yhteensä	67

Suurimmalla osalla oppijoista, joiden taustatiedot on saatu, on kummankin vanhemman äidinkieli ruotsi; 23 oppijaa on ilmoittanut näin. Kuusi oppijaa on kertonut, että toinen heidän vanhemmistaan on puhunut äidinkielenään suomea ja toinen ruotsia. Neljän oppijan kummankin vanhemman äidinkieli on suomi ja yhtä monen meänkieli. Kolme oppijaa on kertonut, että toisen vanhemman äidinkieli on meänkieli ja toisen ruotsi. Lisäksi yhden oppijan vanhemmista toisen äidinkieli on suomi ja toisen meänkieli, ja erään oppijan vanhemmista toinen on puhunut ruotsia ja toinen eteläsaamea äidinkielenään. Lähes puolella niistä oppijoista, joiden taustatiedot ovat saatavilla, on suomitaustaa.

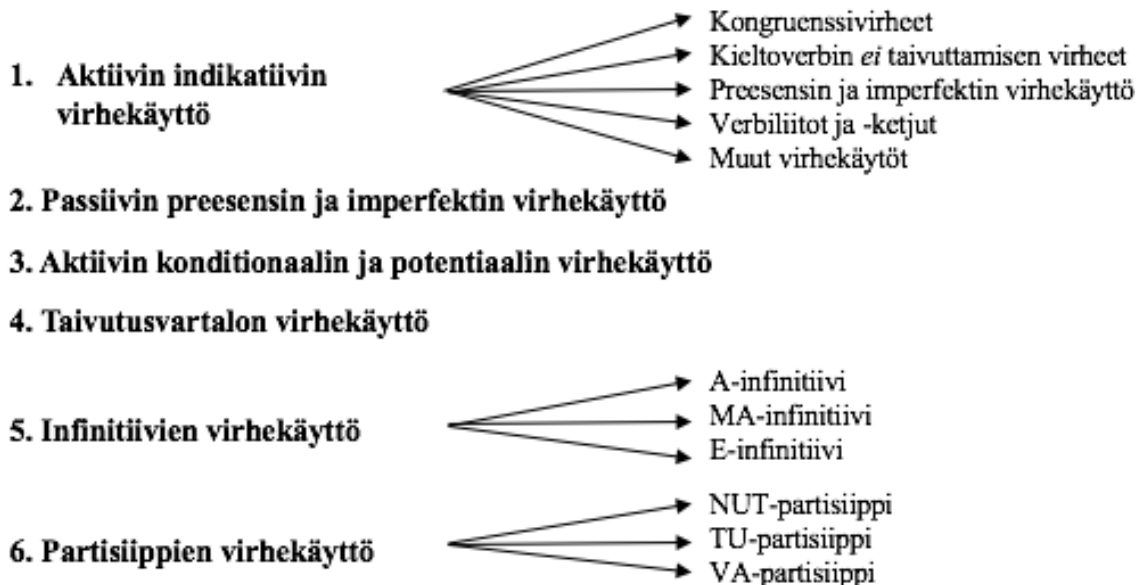
Olen tutkinut taustatiedoista myös sitä, mikä on oppijoiden kosketus suomen kieleen suomen kielen yliopisto-opintojen lisäksi. Oppijoista 8 kertoo taustatiedoissaan, että heille on opettanut joku suomea aikaisemminkin. Opettajina ovat toimineet pääsääntöisesti sukulaiset. Mielestäni on mielenkiintoista, että vain kahdeksan oppijaa on oppinut suomea ennen suomen kielen opintojaan, vaikka 11 oppijan vanhemmista toinen tai molemmat ovat puhuneet äidinkielenään suomea ja kahdeksan kotona meänkieltä. Lisäksi 19 oppijan taustatietojen mukaan he ovat käyneet Suomessa, mutta 23 eli suurin osa ei ole. Neljä oppijoista on asunut Suomessa hyvin pitkään, 19–21 vuotta. Oppijat ovat kuitenkin asuneet Suomessa ruotsinkielisillä alueilla.

Suomea ulkomailla yliopistossa opiskeleva joutuu usein selittämään kiinnostuksensa alkulähteitä Suomen kieleen ja kulttuuriin. Usein suhde suomen kieleen ja suomalaiseen

kulttuuriin on hyvin henkilökohtaiseksi tunnettu asia. (Komppa, Martin & Siitonen 2002: 30–31.) Oppijoistani 18:lla on selkeä, henkilökohtainen suhde suomen kieleen, koska toisen tai kummankin vanhemman äidinkieli on suomi tai meänkieli. Myös muunlaiset kontaktit tai pelkkä vierailu Suomessa voi toimia haluna ja kannustimena suomen opiskelulle. Kokonaisuutena oppijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, josta kaikilla ei ole minkäänlaisia siteitä Suomeen ja suomen kieleen, kun taas toisten juuret ovat joko osin tai kokonaan Suomessa. En huomioi oppijoiden taustatietoja analyysisani, mutta esittelin niitä osoittaakseni ryhmän heterogeenisuutta.

2.4. Aineiston luokittelu

Olen luokitellut aineistoni virheikäytöt kuuteen pääluokkaan. Kuviossa 2 esitän aineistoni virheikäyttöjen pääluokat sekä niiden alaluokat. Esittelen seuraavaksi kuviossa 2 esitellyjä luokkia tarkemmin. Käsittelen useampiosaisten predikaattien eri osia yksi kerrallaan, minkä vuoksi luokituksessani on esimerkiksi alaluokka nimeltään verbiliitot ja -ketjut. Havainnollistan myöhemmin esimerkkien avulla, kuinka useampiosaisten predikaattien eri osat sijoittuvat luokitteluuni.

KUVIO 2. Aineiston virheikäyttöjen luokitus: kuusi pääluokkaa ja niiden alaluokat.

Ensimmäinen luokka on aktiivin indikatiivin virhekäyttöjen luokka, jossa kaikki virhekäytöt ovat aktiivin indikatiivin preesensissä tai imperfektissä. Käsittelen indikatiiveja omana pääluokkana, koska indikatiivi on suuresti käytetty modus kaikilla taitotasolla ja useissa eri tyypisissä teksteissä. Indikatiivilla ei ole omaa tunnusta (VISK 2008 § 115). Aktiivin indikatiivin virhekäytön luokalla on viisi alaluokkaa: kongruenssivirheet, kieltoverbin *ei* taivuttamisen virhekäytöt, preesensin ja imperfektin virhekäytöt, verbiliitot ja -ketjut sekä muut virhekäytöt. Ensimmäisessä alaluokassa ovat indikatiivimuodot, joissa on kongruenssivirhe eli subjekti ja predikaatti eivät kongruoi keskenään. Toisessa alaluokassa ovat virhekäytöt, joissa kieltoverbi *ei* ei kongruoi subjektin kanssa. Olen nostanut sen omaksi alaluokakseen, koska suomessa *ei* on myös kieltoverbi mutta ruotsissa kyseessä ei ole taipuva verbi, minkä vuoksi uskon sen olevan erikseen esille nostamisen arvoista.

Kolmas alaluokka on aktiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä koskeva luokka. Kyseisessä luokassa on vain muotoja, jotka ovat joko aktiivin preesensissä tai imperfektissä eli perfektiin ja pluskvamperfektiin liittyvät aikamuotovirheet eivät kuulu tähän alaluokkaan. Mikäli perfekti- tai pluskvamperfektimuodossa oleva virheikäyttö on indikatiivissa olevassa apuverbissä, määräytyy sen alaluokka oppijan käyttämän muodon ja virheikäytön tyypin mukaan. Jos virheikäyttö on pääverbissä, määrää käytetty muoto sen, mihin luokkaan virheikäyttö sijoittuu. Jos oppija on esimerkiksi käyttänyt tavoitellusta muodosta poikkeavaa indikatiivimuotoista verbiä pääverbinä, kuuluu virheikäyttö verbiketjujen ja liittomuotojen luokkaan. Jos oppija on käyttänyt NUT-partisiippia väärässä muodossa, on perfektiin tai pluskvamperfektiin liittyvä virheikäyttö partisiippien virheikäyttöä koskevassa luokassa.

Neljänten, verbiketjujen ja liittomuotojen luokkaan, kuuluvat verbiliiton ja -ketjun pääverbin asemassa olevat indikatiivimuotoiset virhekäytöt. Verbiliitot ja -ketjut ovat useammasta kuin yhdestä verbistä koostuvia predikaatteja, ja tässä alaluokassa tarkastelen pääverbin asemassa olevia virheikäyttöjä. Jos virheikäyttö on liittomuodon tai verbiketjun apuverbissä tai apuverbin kaltaisessa verbissä, sijoitan ne käytetyn muodon mukaiseen luokkaan. Viimeinen alaluokka on muut virhekäytöt, johon sijoittuvat indikatiivimuodossa olevat virhekäytöt, jotka eivät sovi aikaisempiin alaluokkiin mutta niissä on käytetty indikatiivin preesensia tai imperfektia. Tavoiteltu muoto on jokin muu kuin aktiivin indikatiivi.

Toinen pääluokka on passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttöjen luokka, jossa oppijat ovat käyttäneet passiivin preesensissä tai imperfektissä olevaa verbimuotoa väärässä yhteydessä. Passiivin virhekäytön luokassa olevat verbimuodot voivat olla missä vain moduksessa, koska ne sijoittuvat luokkaan passiivimuodon perusteella. Mikäli kyseessä on passiivin perfekti tai passiivin pluskvamperfekti, jossa virhe on pääverbissä, sijoittuu virhe käytetyn muodon perusteella johonkin muuhun luokkaan.

Kolmas pääluokka on aktiivin konditionaalien ja potentiaalisten virhekäyttö. Luokassa olevien aktiivissa olevien virhekäyttöjen modus on joko konditionaali tai potentiaali. Virhekäytöt ovat siis aktiivin konditionaalissa tai potentiaalissa olevia muotoja, joita on käytetty väärin jonkin toisen muodon sijasta. Tavoiteltu muoto on voinut olla joko samassa tai eri moduksessa kuin virhekäyttö. Käsittelen konditionaalien ja potentiaalisten omina yhteisenä luokkana, koska niitä on aineistossani suhteellisen vähän, mutta moduksina ne on mielestäni hyvä käsitellä erikseen.

Taivutusvartalon virhekäyttö on neljäs pääluokka, johon kuuluvat muodot, joissa oppijat ovat käyttäneet verbin taivutusvartaloa jonkin muun muodon sijasta. Virhekäytöt, joita nimitän tutkimuksessani taivutusvartaloiksi, ovat verbin vokaalivartaloita. VISK:n mukaan (2008 § 56) verbien keskeinen taivutusvartalo on joko heikko- tai vahvaasteinen vokaalivartalo. Koska yksikön imperatiivimuodot näyttävät usein samalta kuin taivutusvartalot, olen sisällyttänyt kaikki muodot, jotka voivat olla joko taivutusvartaloita tai imperatiiveja, tähän luokkaan. Tästä syystä imperatiiveja ei käsitellä kolmannessa luokassa konditionaalien ja potentiaalisten kanssa, vaikka luokassa käsitelläänkin muita moduksia kuin indikatiivia. Aineistossani ei esiinny imperatiivien monikkomuotoja.

Aineistoni viides virhekäyttöjen luokka on infinitiivien virhekäyttöjä koskeva. Luokalla on kolme alaluokkaa: A-infinitiivit, MA-infinitiivit ja E-infinitiivit. Käsittelen kaikkia eri infinitiivimuotoja erikseen omissa alaluvuissaan, koska infinitiivejä on kolme erilaista. Infinitiivien virhekäyttöjä esiintyy niin pelkän yksiosaisen predikaatin pääverbinä kuin myös verbiliittojen ja verbiketjujen pääverbeinä.

Viimeisin eli kuudes luokka on partisiippien virhekäytön luokka, jolla on myös kolme alaluokkaa. Ne on nimetty eri partisiippien mukaan eli alaluokkia ovat NUT-partisiipit,

TU-partisiipit ja VA-partisiipit. Koska luokkaan kuuluu käytännössä vain sellaisia virhekkäyttäjä, joissa partisiippeja on käytetty toisten partisiippien sijasta, ovat ne pääsääntöisesti pääverbien paikalla. Partisiipit voivat olla osana perfekti- tai pluskvamperfektimuotoa.

Kuten tämän luvun alussa kerroin, tarkastelen aineistossani esiintyvissä virhekkäytöissä yhtä verbimuotoa kerrallaan. Suomen kielessä predikaatti voi koostua yhdestä, kahdesta tai useammasta verbistä (VISK 2008 § 450). Koska predikaatti voi olla useampiosainen, tarkastelen jokaista verbiliiton tai -ketjun osaa yksittäisenä tapauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että aina useampiosaiset muodot kuten perfekti- ja pluskvamperfektimuodot eivät ole säännönmukaisesti tietyssä luokassa vaan luokan määrittää se, onko virhekkäyttö apu- vai pääverbissä. Aineistossani oppijoiden virheet ovat pääsääntöisesti aina vain yhdessä osassa verbiliittoa tai -ketjua eli useampiosaisista predikaateista on hallittu ainakin osa. Havainnollistan seuraavaksi esimerkkien (4) ja (5) avulla, kuinka virhekkäytöt sijoittuvat eri luokkiin niiden aseman perusteella.

(4) *Minä ei osa syödä.* (RU0056cAM)

Esimerkki (4) on yksi aineistostani poimittu oppijan kirjoittama virke. Siinä on yhteensä kolme virhettä, mutta vain yksi niistä on morfosyntaktinen virhe. Virkkeen predikaatti koostuu sekä liittomuodosta että verbiketjusta. Kieltoverbi *ei* on osana liittomuotoa ja lisäksi siinä on modaalinen apuverbi *osata*. Tutkimuskohteenani on liittomuotoon kuuluva kieltoverbi *ei*, jota oppija ei ole osannut tai huomannut taivuttaa niin, että se kongruoisi y. 1. persoonassa olevan subjektin kanssa. Olen lukenut tämän kaltaiset virheet aktiivin indikatiivin virhekkäytöt -luokkaan ja tarkemmin sen alaluokkaan, kieltoverbin *ei* taivuttamisen virheet.

(5) *Jos sinulla on kaveri, joka soittaa instrumenttia, niin pyydä häntä **ottaa** mukaan vaikka kitaran!* (RU0001gAM)

Esimerkin (5) virhekkäyttö on myös osana verbiketjua ja se on pääverbin asemassa. Oppija on käyttänyt A-infinitiiviä, vaikka rakenne olisi vaatinut MA-infinitiivin illatiivia. Koska oppijan käyttämä muoto on se, jonka perusteella virhekkäyttö sijoitetaan luokitukseeni, kuuluu pääverbi *ottaa* viidenteen luokkaan eli infinitiivin virhekkäyttöön. Mikäli

oppijalla olisi infinitiivimuodon sijasta käytössään jokin muu muoto, esimerkiksi NUT-partisiippi, sijoittuisi se käytetyn muodon mukaan partisiippien virhekäyttöjen -luokkaan.

3. TUTKIMUSMETODIT JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Käsittelen tässä luvussa tutkielmani tutkimusmetodeita ja tutkimuksen teoreettista taustaa. Luvussa 3.1. kerron oppijankielen ja -suomen tutkimuksesta yleisellä tasolla esitellen erityisesti tutkimukseeni läheisesti liittyviä aiheita käsitelleitä tutkimuksia. Luvussa 3.2. käsittelen virhettä, koska virheen määrittäminen on tärkeää virheisiin perustuvaa tutkimusta tehdessä ja koska virheistä on erilaisia käsityksiä. Luvussa 3.3. esittelen kontrastiivista analyysia tutkimusalanana, kun taas luvussa 3.4. kartoitan virheanalyysia. Luvussa 3.5. esittelen lähdekielen vaikutusta omana tutkimusaiheenaan. Otan kyseisessä luvussa puheeksi myös oppijankielen strategiat, joihin yhtenä kieltenvälinen vaikutus lukeutuu.

3.1. Oppijankielen ja -suomen tutkimuksesta

Tässä luvussa esittelen ensin oppijankielen tutkimuksen keskeisiä termejä. Sen jälkeen kerron hieman oppijankielitutkimukselle tyypillisistä tutkimussuuntauksista ja esittelen joitakin tuoreita teoksia, jotka havainnollistavat suomi toisena ja vieraana kielenä -tutkimuskentän monipuolisuutta. Suomi toisena ja vieraana kielenä -tutkimus lisää tietoa suomen kielestä, mutta sen lisäksi tutkimuksissa on aineksia kielen oppimisesta käytävään kansainväliseen keskusteluun (Martin 1999: 162).

Kielen oppimisen tutkimuksessa kielen oppijan käyttämästä kielestä käytetään termiä **oppijankieli**. **Oppijansuomi** on suomea vieraana tai toisena kielenä opiskelevien oppijoiden tuottamaa kieltä. Rajanvetona sille, opiskeleeko oppija kieltä vieraana (foreign language) vai toisena kielenä (second language), pidetään yleisesti sitä, missä opiskelu tapahtuu. Kun kieltä opitaan kohdekielisen ympäristön ulkopuolella, puhutaan vieraan kielen opiskelusta, mutta jos kieltä opiskellaan kieliyhteisön parissa, on kyseessä toisen kielen oppiminen. Toisen kielen oppimisella tarkoitetaan kuitenkin myös kaikkia muita kuin äidinkielen kielenoppimisen tilanteita. (Ellis 2008: 5–6.) Vierasta kieltä opitaan muodollisen opetuksen kautta, kun taas toista kieltä luonnollisessa ympäristössä sitä äidinkielenään puhuvien parissa (Lähdemäki 1995: 3; Pietilä & Lintunen 2014: 14). Suomenoppija on äidinkielenään jotain muuta kuin suomea puhuva henkilö, joka opiskelee suomen kieltä huolimatta siitä, tapahtuuko opiskelu Suomessa vai muualla.

Toisen kielen oppimisen tutkimusala selvittää, kuinka ihmiset oppivat kieliä äidinkielen tai mahdollisten muiden varhaislapsuuden ensikielten omaksumisen jälkeen. Suomen kielessä kattotermi on toisen kielen oppiminen, mutta englanninkielisessä termissä korostetaan kielen **omaksumista** (second language acquisition, SLA). (Pietilä & Lintunen 2014: 12–13.) Omaksuminen on implisiittisesti tapahtuva prosessi, jossa kieltä omaksumaan alitajuntaisesti samalla tavalla kuin äidinkieltä (Krashen: 1981: 1). Omaksumisessa kieltä käytetään luonnollisissa kommunikointitilanteissa eivätkä virheiden korjaus tai kielioppisääntöjen opettelu ole läsnä samalla tavalla kuin kieltä opiskeltaessa (Pietilä & Lintunen 2014: 12–13).

Kun kieltä opiskellaan, joko vieraana tai toisena kielenä, käytetään kielenoppijan äidinkielestä erilaisia termejä: **lähdekieli**, **lähtökieli** tai **ensikieli**. Ensikieli ei ole yleisestä käsityksestä huolimatta tärkein, parhaiten hallittu tai eniten käytetty kieli vaan kyseessä on ensimmäisenä omaksuttu kieli eli äidinkieli (Latomaa & Tuomela 1993: 241). Tutkielmassani käytän termiä lähdekieli, kun puhun oppijoiden äidinkielestä. Opetettavasta kielestä käytetään termiä **kohdekieli**. Oppijan kielestä on käytetty Latomaan (1996: 98) mukaan useita eri termejä: välivaihekieli, välikieli, vierassuomi ja ulkomaalaisuomi. Näistä termin välikieli (interlanguage, IL) esitteli Selinker (1972). Termi välikieli on kuitenkin ongelmallinen, koska siihen sisältyy ajatus siitä, että oppija on menossa kohti ”täydellistä” kohdekieltä ja ennen sen saavuttamista hänen kielensä on jollain tapaa puutteellinen. (Latomaa 1996: 98.) Välikielen käsite on korvautunut oppijankielen käsitteellä (Brunni & Jantunen 2014: 383). Oppijankieli on neutraali termi (Määttä 2010: 18; Bruni & Jantunen 2014: 383). Käytän tutkielmassani termiä oppijankieli välikielen sijasta, koska Nissilän (2011: 37) tavoin pidän oppijankieltä itsenäisenä kielimuotona enkä pelkkänä kielenoppimisen välivaiheena.

Brunnin ja Jantusen (2014: 383) mukaan oppijankielen tutkimuksen tavoitteina on ollut saada selville, mitä kielen oppimisessa tapahtuu, mitä eri kieliparien eli eri lähde- ja kohdekielten välillä tapahtuu ja kuinka se tulisi ottaa huomioon kielten opetuksessa. Tutkimuksia, jotka käsittelevät suomen kielen oppimista toisena tai vieraana kielenä, on tehty melko paljon niin pro gradu -tutkielmina, väitöskirjoina kuin muinakin tutkimuksina, ja tutkimukset ovat kattaneet niin kielen oppimista, opetusta kuin kielen käyttöä arkisissa tilanteissakin koskevia aiheita. Morfologia on oppijansuomen tutkituimpia osa-alueita, koska suomessa se eroaa suurimmasta osasta kieliä suuresti. Maisa Martinin

(1995) väitöskirja oli ensimmäisiä aihetta tutkineita tutkimuksia, ja väitöskirjassaan Martin osoitti, että toisen kielen oppijoilla nominaalien taipuminen riippuu useista kilpailuvista tekijöistä ja että oppijat suosivat usein analogiaa sääntöjen sijasta. Analogialla tarkoitetaan tajutun suhteen siirtämistä samankaltaisena uuteen tapaukseen (Karlsson 2004: 255).

Suomi toisena ja vieraana kielenä -tutkimuksissa on hyvin yleistä, että jokin tietty kielenaines toimii lähtökohtana tutkimukselle. Pro gradu -tutkielmani kannalta Eeva Lähdemäen (1995) tutkimus on hyvin keskeisessä asemassa, koska hän on tutkinut kattavasti suomenruotsalaisten kirjoittamia kieli- ja ylioppilaskokeita ja niissä esiintyviä virheitä kartoittaen yleisimmät virhetyypit ja esiintymistiheyden. Lähdemäen tutkimusmetodeita ovat olleet soveltava kontrastiivinen tutkimus ja virheanalyysi (Lähdemäki 1995: 25), kuten omassa tutkielmassanikin. Verbit ovat tutkittu aihe, mutta morfosyntaktisten verbivirheiden näkökulmasta aihetta ei ole vielä tutkittu. Terhi Haapala (2008) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut verbiytymien kompleksistumista suomenoppijoiden kielessä. Leena Niiranen (2008) on tutkinut suomenoppijoiden verbejä verbisanaston ja verbitaivutuksen osalta selvittäen sitä, kuinka sanastot poikkeavat taivutuksen, semantiikan ja frekvenssin osalta kaksikielisten ja vain koulussa suomea opiskelleiden välillä. Tarja Puro (2002) on liseniaatintyössään tutkinut suomea alkeiskursilla opiskelleiden aikuisoppijoiden verbien kehittymistä. Marja Seilonen (2008) on tutkinut unkarilaisten suomenoppijoiden persoonattomia verbimuotoja kirjoitetuissa teksteissä.

Tutkimusaineistoni on peräisin ICLFI:stä, jota on käytetty aineistona myös lukuisissa muissa tutkimuksissa, joita on tehty niin pro gradu -tasoisina kuin myös väitöskirjoinakin. ICLFI tarjoaa aineiston, josta tietyn tai tiettyjen kielenainesten tutkiminen on mahdollista. Tuija Määttä (2011, 2012, 2013 ja 2014) on tutkinut ruotsinkielisten oppijoiden suomen oppimista erityisesti paikallissijojen ja sanaston näkökulmasta käyttäen ICLFI:n ruotsinkielisten oppijoiden osakorpusta. Suomen paikallissijat ovat hyvin tutkittu tutkimusaihe, jota ICLFI:n aineistosta muun muassa Olli-Juhani Piri (2017) on tutkinut objektin sijamuotojen tarkkuuden kehittymisen kannalta käyttäen potentiaalisen esiintymisen analyysia (ks. Thewissen 2015). ICLFI on toiminut aineistona myös muun tyyppisille pro gradu -tutkimuksille, sillä Tanja Seppälä (2012) on tutkinut oppijansuomen kolligatteja ketjuuntuivissa verbirakenteissa, Hanna Taimisto (2012) vironkielisten suomenoppijoiden verbisanaston kehittymistä ja Heidi Haltia (2015) modaaliverbien

käyttöä oppijansuomessa. Marianne Spoelman (2014) on väitöskirjassaan tutkinut viro-, saksan- ja hollanninkielisten suomenoppijoiden partitiiveja objekteissa, subjekteissa ja predikatiiveissa.

Sisko Brunni, Jarmo H. Jantunen ja Valteri Skantsi ovat tutkineet ICLFI:stä tarkkuutta ja taitoa virheannotoidun osakorpuksen osalta posteriesitelmillä. He ovat käyttäneet apunaan potentiaalisen esiintymisen analyysia. (Brunni, Airaksinen & Jantunen 2016; Brunni, Jantunen & Skantsi 2017.) He ovat tutkineet taitotasojen A2–B2 välillä esiintyviä virheitä ja niiden määriä sekä sitä, kuinka virheiden määrät jakautuvat virhetyypeittäin eri taitotasolle (Brunni ym. 2016). He ovat tutkineet myös eri virhetyyppien tarkkuuden kehittymistä taitotasojen välillä: osassa virhetyyppejä tarkkuuden määrä kasvaa taitotason kasvaessa, mutta virheiden määrä voi myös kasvaa taitotasolta toiselle siirtäessä ja tarkkuus kasvaa vasta myöhemmin. Samoin tarkkuus voi ensin kasvaa mutta laskea myöhemmin uudestaan, kun taitotasolta siirrytään seuraavalle. Virheiden määrä voi myös pysyä vakiona eri taitotasojen välillä. (Brunni ym. 2017.)

Yksi tutkimukseni metodeista on virheanalyysi, jota on käytetty myös muissa ICLFI:n aineistoon pohjautuvissa pro gradu -tutkielmissa. Ivana Kováčová (2017) on tutkinut virheanalyysin keinoilla tšekkiläisten suomenoppijoiden essiivin käyttöä, kun taas Helena Kuuluvainen (2015) on tutkinut virheanalyysin avulla suomenoppijoiden fraseologisia virheitä. Maria Huttu-Hiltunen (2017) on tutkinut *joka-*, *mikä-* ja *kuka-*relatiivikonstruktioiden virheitä vironkielisten oppijoiden kirjoitelmissa. Kai John (2016) on tutkinut itse kokoamansa aineiston osalta saksankielisten suomenoppijoiden A- ja MA-infinitiiviä ja deverbaalisubstantiivia vaativien verbien hallintaa, ja myös hän on käyttänyt tutkimuskeinonaan virheanalyysia.

Käsittelen tarkemmin lähdekielen vaikutusta eli transferia luvussa 3.5. Suomenoppijoiden lähdekielen vaikutusta on tutkittu erityisesti suomen lähisukukielen viron osalta. Transfertutkimusta vironkielisten suomenoppijoiden kielestä ovat aikaisemmin mainitsemani Spoelmanin lisäksi tehneet Kaivapalu (2005) ja Nissilä (2011). Annekatrin Kaivapalu on väitöskirjassaan (2005) tutkinut äidinkieleltään vironkielisten oppijoiden monikkomuotoisia substantiiveja ja käyttänyt tutkimuksessaan venäjänkielisten oppijoiden verrokkiryhmää. Leena Nissilän väitöskirja käsittelee äidinkieleltään vironkielisten oppijoiden suomen kielen verbejä ja niiden oppimista sekä sitä, miten viro vaikuttaa op-

pimiseen ja rektioihin. Myös Nissilän tutkimuksessa vertailuryhmänä ovat venäjänkieliset suomenoppijat. (Nissilä 2011.) Transfertutkimukselle on tyypillistä, että tutkimuksessa on useampaa lähdekieltä puhuvia oppijoita. Tutkielmassani minulla on informantteinani vain ruotsinkielisiä suomenoppijoita, joten en voi tehdä samalla tavalla kattavaa transfertutkimusta kuin edellä mainitut tutkijat ovat tehneet.

Oppijansuomen tutkimuksessa korpustutkimus on vielä melko tuore suuntaus. Tässä luvussa esittelin erityisesti aineistonaan ICLFI:ä käyttäneitä korpustutkimuksia, koska olen saanut oman aineistoni käyttöön samasta korpuksesta. Korpustutkimus mahdollistaa samasta aineistosta useiden eri aiheiden tutkimisen. Virheanalyysi ei tutkimussuuntauksena ole saavuttanut yhtä keskeistä asemaa oppijansuomen tutkimuksessa kuin vaikka oppijanenglannissa. (Jantunen & Brunni 2012: 72.) Virheanalyysi on kuitenkin oppijansuomessa suosiotaan kasvattava tutkimussuuntaus, jota tulen esittelemään tarkemmin luvussa 3.4.

3.2. Virheen käsite

Tutkimukseni tutkimuskohteita ovat ruotsinkielisten oppijoiden virheet, joissa oppijat ovat muodostaneet verbimuodon oikein mutta käyttäneet sitä väärässä yhteydessä eli kyseessä on verbimuodon virheellinen käyttö. Luvussa 1. eli johdannossa kerroin, että vaikka tutkimukseni kohteena ovat virheet, ei tutkimukseni pyrkimyksenä ole esitellä sitä, kuinka oppijat käyttävät suomen kieltä ja verbejä väärin vaan kuvata ruotsinkielisten suomenoppijoiden kieltä. Kuvaan kieltä oppijoiden virhekäyttöjen avulla. Käsittelen tässä luvussa eri käsityksiä virheistä.

Kielitoimiston sanakirjan (KS 2017) mukaan virhe on 'erheellinen, väärä, viallinen suoritus, erehdys, hairahdus, lapsus; sellaisen tulos'. Virheet eivät ole yksin kielenoppijoiden tuottamia vaan myös äidinkielliset eli natiivit puhujat tekevät virheitä. Natiivit tunnistavat itse virheensä ja ovat kykeneväisiä korjaamaan ne, mutta konteksti määrittää usein sen, korjataanko niitä. Oppijat eivät välttämättä samalla tavalla tunnista omia virheitään tai jos tunnistavat, saattavat he tehdä uusia virheitä niitä korjattaessaan. Natiivien ja oppijoiden tekemät virheet ovat erilaisia. (Corder 1976: 260.)

Ellisin (2008: 47) mukaan tärkeimpiä tekijöitä virheitä määrittäessä on se, toimiiko kriteerinä kieliopillisuus vai hyväksyttävyyys. Tutkielmassani kieliopillisuus toimii virheen määrittäjänä, koska mallina on suomen kirjakieli. Kieliopillisuuden ja hyväksyttävyyden lisäksi merkitystä on sillä, puhutaanko **virheestä** (error), joka on seurausta tiedon puutteesta, vai **erehdyksestä** (mistake), jolloin kyseessä on suoritusilmiö, jota esiintyy myös natiivipuhujien kielessä (Corder 1973: 261–264). Sajavaaran (1999: 119) mukaan erehdykset eli lipsahdukset ovat seurausta tuottamisen ongelmasta. Tällaiset virheet oppijan on mahdollista korjata jo hänen käytössään olevan tiedon perusteella, kun ne vain osoitetaan hänelle. Toiset virheet ovat varsinaisia virheitä, koska oppija ei vielä ole oppinut jotain kielen järjestelmään kuuluvaa asiaa. Tällaiset virheet korjaantuvat, kun oppija oppii kyseisen asian. (Sajavaara 1999: 119.)

Cordellin (1973: 265) mukaan oppijoiden virheiden ja lipsahduksien erottaminen toisistaan ei ole helppoa. Koska en voi osoittaa informanteilleni heidän tekemiään virheitä ja saada mahdollisesti siten selville, onko oppija kykeneväinen korjaamaan itse virheensä, ei minun ole mahdollista erottaa sitä, onko oppijan virhe todellisuudessa virhe vaiko lipsahdus. Tästäkin syystä nimitän tutkielmassani virheitä virhekäyttöiksi, koska lipsahduksien taustalla on usein virheellinen käyttö: oppija on esimerkiksi saattanut sekoittaa muodot toisiinsa ja käyttää siksi virheellistä muotoa.

Käsittelen virheanalyysia, joka on virheisiin keskittynyt tutkimusmuoto, tarkemmin luvussa 3.4. Virheanalyysi on saanut osakseen paljon kritiikkiä, jota käyn myös läpi. Virheiden tutkimus ei kuitenkaan ole täysin unohdettu tai hyljätty tutkimusmuotonsa. Grangerin (2003: 466) mukaan virheet ovat olennainen osa oppijankieltä ja sen vuoksi yhtä arvokkaita tutkimuksenkohteita kuin muutkin oppijankielen ominaisuudet. Virheitä tutkimalla on mahdollista saada selville tietoa oppijan kielitaidon luonteesta: millainen kielitaito on senhetkisessä vaiheessa ja mitä hänellä on vielä opittavana (Corder 1976: 261). Brunnin ja Jantusen (2014: 384) mukaan opettajat eivät voi keskittyä oppijoiden haasteisiin ja ongelmiin kielen omaksumisessa, jos he eivät ymmärrä virheiden luonnetta. Jotta luonnetta voi ymmärtää, tulee tiedostaa, että virheet kuuluvat myös kielen kehitykseen. Kielen kehitystä voidaan mitata tarkkuudella, jota selvittämiseen käytetään virheiden määrää (Martin & Alanen 2011: 38). Thewissen (2015: 23) on kirjoittanut, että tarkkuus ansaitsee kuvausta yhtä paljon kuin mikä tahansa muukin näkökulma oppijankielessä.

3.3. Kontrastiivinen kielentutkimus

Tutkimukseni on kontrastiivista tutkimusta, ja Sajavaaran (1999: 105) mukaan ”huomattava osa kielentutkimusta ja muuta kielellisen aineiston tarkastelua on sinänsä perusluonteeltaan kontrastiivista.” Kontrastiivinen analyysi perustuu kielten sääntöjen ja sääntöjärjestelmien sekä lähde- ja kohdekielen kategorioiden vertaamiseen. Perinteisessä kontrastiivisessa analyysissä selvitetään kielten erilaisuuksia ja samankaltaisuuksia vertailemalla kahden tai useamman kielen rakenteita. Tutkittavana olevista kielistä tehdään samoihin periaatteisiin perustuva kuvaus, jossa tutkittavana olevat kielen yksityiskohdat tulevat esiin. Useimmiten tutkimusta tehdään kahdella kielellä, jolloin tutkimusta voidaan tehdä esimerkiksi etsimällä valitun kielen kategoriat toisesta kielestä tai vertaamalla kielten sääntöjä ja sääntöjärjestelmiä toisiinsa, jotta yhteneväisyydet ja eroavaisuudet saadaan selvitettyä. (Sajavaara 1999: 110.) Kontrastiivinen tutkimustapa on mahdollistanut yksittäisten kielten erityiskysymysten tarkastelun (Sajavaara 1999: 104).

Strukturalismin valtakaudella 1950- ja 1960-luvuilla kontrastiivisen analyysin avulla uskottiin voivan olla mahdollista selittää kielenoppimisen keskeisimmät ongelmat. Kontrastiivisen analyysin taustalla vaikutti behavioristinen oppimisteoria, jossa katsottiin, että samankaltaisuudet eivät johda virheisiin vaan lähdekielten erilaisuudet aiheuttavat kielten oppimisessa ongelmia. (Kaivapalu 2005: 24.) Katsottiin, että kielenopetus hyötyisi suuresti siitä, että käytössä olisi lähde- ja kohdekielen tieteellisten kuvausten perusteellinen vertailu (Kaivapalun 2005: 25 mukaan Fries 1945: 9). Kontrastiivisen tutkimuksen tavoitteena olikin parantaa kielikoulutuksen tuloksellisuutta (Sajavaara 1999: 106).

Kontrastiivisen tutkimuksen yhtenä merkittävimpana teoksena on pidetty Robert Ladon vuonna 1957 ilmestynyttä kirjaa *Linguistics Across Cultures*. Ladon (1957) esipuheessa ollut lausahdus aiheutti väärinkäsityksen, jonka mukaan kontrastiiviset tutkimukset tekijät uskoivat kontrastiivisen analyysin ratkaisevan kaikki ongelmat, jotka liittyvä kielenopetukseen (käännös Sajavaara 1999 mukaan): ”Voimme ennustaa ja kuvata ne järjestelmät, jotka aiheuttavat ongelmia, ja ne, jotka eivät aiheuta ongelmia, vertaamalla systemaattisesti opittavaa kieltä ja kulttuuria opiskelijan äidinkieleen ja kulttuuriin.” (Sajavaara 1999: 107.)

Kontrastiiviseen tutkimukseen sisältyi uskomus siitä, että opetettavan vieraan kielen ja oppijan lähdekielen rakenteellisten erojen vertaileminen auttaisi ennustamaan sitä, mitkä seikat tulevat aiheuttamaan oppimisvaikeuksia. Kontrastiivisessa tutkimuksessa esiintyi **vahva hypoteesi**, jolla tarkoitettiin sitä, että kontrastiivinen tutkimus mahdollistaisi vieraan kielen oppimisvaikeuksien ennustamisen etukäteen. Koska lähde- ja kohdekielen vertailulla ei voida ennustaa kaikkia oppimisvaikeuksia vaan vertailu mahdollistaa niiden selittämisen osittain, nimitetään tätä nykyisin vallassa olevaa käsitystä **heikkoksi hypoteesiksi**. (Paunonen 1991: 23–24.) Heikko hypoteesi syntyi paikkaamaan kannatuksensa menettänyttä vahvaa hypoteesia, koska havaittiin, ettei kielten vertailu edistänyt virheiden ennustamista. Oppijat eivät tehneet virheitä silloin, kun niitä odotettiin tehtäväksi, ja virheitä tehtiin silloin, kun niitä ei oletettu tehtävän (Ellis & Barkhuizen 2005: 52). Oppijankielen tutkimuksessa ei olekaan enää kysymyksenä se, vaikuttaako lähdekieli, vaan kysymys on tarkentunut muotoon, missä olosuhteissa, minkälaisessa ympäristössä ja miksi se vaikuttaa (Muikku-Werner 2004: 111).

Kaivapalun (2013: 296) mukaan ratkaisevin syy sille, miksi kontrastiivinen analyysi ei saavuttanut kielenopetusta palvelevia tavoitteitaan on se, että puhtaasti teoreettisen kielten vertailun odotettiin antavan käyttöön aineiston, jota voitaisiin käyttää kielenopetuksessa avuksi. Kontrastiivisen tutkimuksen saamasta kritiikistä huolimatta kieltenvälinen kontrastiivinen analyysi ei ole tarkoituksetonta. Myös tutkimukseni on soveltavaa kontrastiivista tutkimusta, koska vertailen suomen ja ruotsin kielioppeja toisiinsa niiden muotojen osalta, joissa ruotsinkielisillä oppijoilla on virheitä. Tukeudun tutkimuksessani kontrastiivisen analyysin heikkoon hypoteesiin. Käytän apunani myös Eeva Lähdemäen (1995) kontrastiivista tutkimusta ja Rune Ingon (2000) teosta, joissa suomea on verrattu muihin kieliin. Olen itse ensin analysoinut oppijoiden virheitä, minkä jälkeen vertailen virhekäyttöjä ruotsin kielioppiin ja yllä mainittuihin teoksiin. En siis toteuta systemaattista kielioppien vertailua vaan vertailua tapahtuu analyysiluvussa oppijoiden esimerkkien analysoimisen yhteydessä.

3.4. Virheanalyysi

Kontrastiivisen tutkimuksen kritiikkiä vastaan kehitettiin virheanalyysi, jossa kontrastiivisuudella olisi selittävä rooli (Sajavaara 1999: 116). Virheanalyysi keskittyy analy-

soimaan oppijoiden tuotoksia tavoitteenaan tunnistaa virheitä aiheuttavat seikat, eikä huomio ole enää oppijan äidinkielen ja kohdekielen vertailussa ja virheiden ennustamisessa kuten kontrastiivisessa analyysissä. Virheanalyysi pyrkii virheiden välttämiseen ja kielenopetuksen parantamiseen niin, ettei virheitä syntyisi enää samalla tavalla. (Brunni & Jantunen 2014: 383; Sajavaara 1999: 104.) Virheiden kuvauksen taustalla on oletta-
mus siitä, että ne ovat seurausta jostain muusta kielestä kuin kohdekielestä. Virheanalyysin teoreettinen tavoite on kuvata tätä oppijan kieleen vaikuttavaa kieltä ja samalla myös oppijankieltä sekä löytää siihen kuuluvat piirteet. Oppijankieltä verrataan kohde-
kieleen, minkä vuoksi virheanalyysi on vertailevaa kielentutkimusta. (Corder 1976: 273, 279.)

Virheanalyysissä on yleisen ajattelun mukaisesti useita vaiheita, joista ensimmäinen on **aineiston kerääminen** (James 1998: 19). Aineiston keräämisen jälkeen seuraa **virheen havaitseminen ja paikallistaminen**. Tämän jälkeen virhe on vasta tunnistettu, eikä tunnistaminen ole aina helppoa (James 1998: 91). James (1998: 91–92) toteaa, että virheitä tunnistetaan helpommin kirjoitetusta kuin puhutusta tekstistä ja natiiviopettajat, vieraan kielen opettajat ja maallikot tunnistavat virheitä eri tavalla. Virheen paikallistamisessa virheen tunnistamisen lisäksi osoitetaan, missä virhe on (James 1998: 92–93). Virheet voivat olla avoimesti virheellisiä, jolloin virhe vaikuttaa hyväksyttävyyteen, tai piilevästi virheellisiä, jolloin virheellisyys ei ole silmännähtävää (Corder 1976: 277). Tutkimuksessani suurin osa virhekäytöistä on avoimesti virheellisiä, koska virheellisyys on nähtävissä väärästä muodosta ja ne vaikuttavat ymmärrettävyyteen. Osa muodoista on kuitenkin piilevämpiä, koska muodot olisivat hyväksyttäviä esimerkiksi puhekieles-
sä. Corderin (1976: 278) mukaan virheiden tunnistaminen vaatii aina kontekstin tulkin-
taa. Burtin ja Kiparskyn (1972: 8) mukaan virheet tulisi tunnistaa viittaamalla kohdekie-
leen. Aineisto on kerätty ICLFI:in, josta, olen saanut sen käyttööni progradu -
tutkielmaani. Virheen havaitsemisen ja paikallistamisen vaihe on toteutunut suurimmilta
osin korpusaineiston virheannotoinnin yhteydessä. Olen tarkastanut virheannotoidut
tapaukset, joista aineistoni on muodostunut, ja tarkastamisen yhteydessä olen poistanut
ja täydentänyt morfosyntaktisten virheiden määrää.

Kolmas vaihe on **virheen kuvaaminen**, jossa käytetään usein jotain kuvausmallia. Ku-
vausmallissa kahden peruselementin tulisi toteutua: kuvausjärjestelmän tulee olla hyvin
suunniteltu ja hyvin yksityiskohtainen sekä käyttäjystävällinen, koska oppijoiden vir-

heet eivät ole yksinkertaisia ja kuvauksen tulisi palvella tarkoitustaan. (James 1998: 95.) Jamesin (1998: 96–97) mukaan kuvaukselle on kolme perustetta. Ensimmäisen mukaan kuvaus tekee epäsuorasta näkyvää, jolloin intuitio saa vahvistusta. Toisen perusteen mukaan kuvaus on edellytys virheiden laskemiselle. Kolmannen perusteen mukaan kuvaus luo kategorioita eli erottaa virheitä toisista, erilaisista virheistä, mikä taas mahdollistaa virheanalyysin neljännen vaiheen eli **virheen luokittelun**. (James 1998: 96–97.) Aineistoni osalta osa virheen kuvauksesta on tehty virheannotoinnin yhteydessä, koska virheet on tunnistettu morfosyntaktisiksi virheiksi. Olen jatkanut kuvausta tarkemmin, kun olen tutkinut, millä tavalla oppijat ovat käyttäneet verbimuotoja ja mitkä muodot olisivat olleet kieliopillisesti oikeita. Tämän kaltainen kuvaus on myös mahdollistanut ja johtanut tutkielmani luokitteluun, josta kerroin enemmän luvussa 2.3. Thewissenin (2015: 44) mukaan virheiden luokittelun jälkeen seuraa **virheiden laskeminen**. Virheiden laskeminen on olennaisesti riippuvainen aiemmista vaiheista: keräämisestä, havaitsemisesta ja luokittelusta (Thewissen 2015: 44).

Kun virheet on laskettu, voi siirtyä **virheiden selittämiseen** (Thewissen 2015: 52). Selittämisessä tarkoituksena on käyttää kontrastiivista analyysia, jota täydentämään virheanalyysi kehitettiin (Sajavaara 1999: 104). Virheistä erotetaan perinteisesti kolmen kaltaisia virheitä: äidinkielen aiheuttamat **interlingvaaliset** virheet, kohdekielen omasta systeemistä seuraavat **intralingvaaliset** virheet, joita ovat muun muassa yliyleistäminen, ja virheet, joista monet ovat äidinkielisten kielenoppijoiden tekemien virheiden kaltaisia, sekä **opetuksen aiheuttamat virheet** (Ellis 1994: 58–60; Sajavaara 1999: 116; Thewissen 2015: 53). Pysin myös selittämään oppijoiden virheitä, mutta selitykseni keskittyi pääsääntöisesti interlingvaalisten ja intralingvaalisten virheiden tunnistamiseen ja tutkimiseen siinä määrin, kun se on mahdollista. Analyysissani puhun interlingvaalisista virheistä virheinä, joihin lähdekielellä on ollut vaikutusta. Intralingvaalisista virheistä puhun kohdekielen aiheuttamina virheinä. Selittämisen jälkeen seuraa **virheiden merkityksen arviointi**, jolloin niitä suhteutetaan kohdekielen järjestelmään (Sajavaara 1999: 117). Suomea ja ruotsia vertailemalla yritän selvittää, onko virheikäytön taustalla lähde- vai kohdekielen vaikutus. Tutkielmani noudattaa siis hyvin paljon perinteisen virheanalyysin mallia, mutta pyrin huomioimaan siinä virheanalyysiin kohdistunutta kritiikkiä, jota käyn läpi myöhemmin tässä luvussa.

Virheiden merkityksen arviointiin liittyy oleellisesti kielitaidon arviointi. Olen luvussa 2.2. kertonut Eurooppalaisesta viitekehuksesta, joka keskittyy kuvaamaan kielitaitoa toiminnallisista lähtökohdista painottaen kielenoppijan toiminnallista roolia (EVK 2003: 28). EVK keskittyy positiivisiin asioihin ja kertoo, mitä oppijan tulee kullekin taitotasolle päästäkseen osata (Thewissen 2015: 23). Hulstijn (2001: 244) on esittänyt, että kielitaitoa arvioitaessa kielitieteelliset kompetenssit pitäisi asettaa taitavuuden keskiöön, erityisesti sanaston ja kieliopin osalta. EVK ei huomioi taitosoille arvioinnissaan kielellistä tarkkuutta, vaikka se on koko ajan muuten mukana arvioinnissa ja opiskeluun liittyvissä harjoituksissa (Thewissen 2013: 23). Virheiden merkitys on siis olennainen, vaikka Eurooppalainen viitekehys (2003) jättääkin niiden merkityksen marginaaliin.

Virheanalyysia on kritisoitu sen yksipuolisesta virhekeskeisyydestä ja keskeneräisestä lähestymistavasta oppijankieleen (Ringbom 1987: 69). Virheanalyysin tulkintaa pidetään hyvin subjektiivisena (James 1998: 17). Virheanalyysin heikkoutena on pidetty sitä, että lähdekielen vaikutukselle on annettu liian suuri merkitys eikä tutkimuksessa ole huomioitu sitä, ettei lähdekieli johda ainoastaan virheisiin. Lähdekielen vaikutus ei tule ilmi ainoastaan tai edes ensisijaisesti virheissä, eivätkä kaikki oppijankielen virheet ole seurausta lähdekielen vaikutuksesta. Virheanalyysi pystyy paljastamaan vain osan siitä, mihin oppija ei kykene, vaikka jonkin muodon tai rakenteen vaikeus korreloisikin virheen toistuvuuden kanssa. (Ringbom 1987: 69–70.) Virheanalyysiin kohdistunut kritiikki mahdollisti sen, että lähdekielen vaikutuksesta kertovat virheet saatettiin erottaa muista, ja myös muun tyyppisten virheiden olemassaolo tiedostettiin. Todennäköisesti suurin osa oppijoiden tekemistä virheistä on alkuperältään kohdekielen oman järjestelmän aiheuttamia (intralingual) eivätkä lähdekielen seurausta (Ellis 2008: 55).

Virheanalyysin kulta-aikaa olivat 1960- ja 1970-luvut. Virheanalyysi ei ole enää suosittu ja suosituin tapa tutkia toisen kielen omaksumista, mutta tutkimussuunta on kaukana katoamisesta (Ellis 2008: 45). Virheanalyysi on kokenut uudelleensyntymisen tietokonepohjaisten oppijankielen analyysien ansiosta. Aikaisemmasta virheanalyysitutkimuksesta poiketen virheanalyysiä käytetään tutkimaan spesifejä tutkimuskysymyksiä, eikä sillä pyritä enää antamaan kokonaisvaltaisia selostuksia oppijoiden erikoisille muodoille. Elektronisesti merkityt korpuukset mahdollistavat tietokonepohjaisen analyysin, jossa voidaan selvittää tiettyjen virheiden yleisyys (Ellis 2008: 63–65). Tietokonepohjaiset virheanalyysit ovat edelleen alttiita samoille ongelmille ja rajoituksille kuin

perinteinenkin virheanalyysi. Oppijankielen korpus tarjoaa monipuolisen lähteen dataa, joka saattaa auttaa pääsemään yli joistakin virheanalyysin ongelmista, mutta automaattisen analyysiohjelman puuttuessa on tutkijoiden tehtävä suuri määrä manuaalista koodausta. (Barlow 2005: 357.) Esittelin aikaisemmin tutkimuksia, joissa aineistona on toiminut sähköinen korpus ja jonka analyysiin on käytetty tietokonepohjaista analyysia, kun käsittelin ICLFI:stä tehtyjä tutkimuksia luvussa 3.1.

Virheanalyysin vajavaisuudesta huolimatta virheanalyysi on parantanut mahdollisuuksia ymmärtää toisen kielen oppimisen prosesseja (Ringbom 1987: 69). Virheanalyysin rajoitteiden ymmärtäminen ja hyväksyminen on johtanut myös siihen, että virheitä ei nähdä enää vain kielitaidon puutteina vaan enemmänkin välttämättöminä ja pakollisina osina kielen kehitymisessä (Brunni & Jantunen 2014: 386). Natiivikieltä pidetään mallina ja tavoitteena kielenoppimiselle, mutta mielestäni virheet voivat kuulua myös oppijoiden kieleen: tekevähän natiivitkin virheitä. Pidän virheanalyysia edelleen validina tutkimussuuntauksena, jota käyttäessä tulee huomioida tutkimukseen kohdistunut kritiikki. Virheanalyysi ei anna suoria vastauksia siihen, miksi oppijat tekevät virheitä, mutta tutkimus toimii keinona kuvata oppijankieltä ja korostaa virheiden luonnollista osuutta ja asemaa siinä.

3.5.Lähdekielen vaikutus ja oppijankielen universaalit

Olen käsitellyt luvussa 3.4. virheanalyysia ja siihen kohdistunutta kritiikkiä, jossa merkittävässä roolissa on lähdekielen vaikutuksen liiallinen korostaminen. Tässä luvussa käsittelen lähdekielen vaikutusta ja sen tutkimusta tarkemmin. Puhun tutkielmassani pääsääntöisesti **lähdekielen vaikutuksesta**, joka on myös Kaivapalun (2005) tutkimuksessaan käyttämä termi. Lähdekielen vaikutuksella tarkoitan **transferia**, joka on tyypillisesti suomennettu **siirtovaikutukseksi**, mutta lähdekielen vaikutus ja siirtovaikutus ovat termeinä transferia neutraalimpia eikä niihin liity ennakko-odotuksia siitä, millaista transfer on.

Transfer ei ole toisen kielen aiheuttamaa häiriötä tai äidinkieleen vetäytymistä (Ellis 2008: 350). Siirtovaikutus on niin kommunikatiivinen strategia kuin myös oppimisstrategia, jossa oppija käyttää yhtä tai useampaa osaamaansa kieltä tiedonlähteenä muodos-

taessaan hypoteeseja kohdekielen muodoista, rakenteista, säännöistä, merkityksistä ja funktioista (Ellis 1994: 314, Jarvis & Pavlenko 2010: 16). Siirtovaikutusta ei esiinny ainoastaan ensikielen ja kohdekielen välillä vaan se voi olla myös välillistä, jolloin myöhemmin opittu kieli vaikuttaa johonkin toiseen myöhemmin opittuun kieleen tai käänteistä, jolloin kohdekieli vaikuttaa lähdekieleen (Jarvis & Pavlenko 2010: 18). Tutkimuksessani en kuitenkaan huomioi, mitä muita kieliä oppijat osaavat äidinkieltensä lisäksi, enkä siis pyri selvittämään muiden kielten vaikutusta.

Siirtovaikutus voi olla sekä **positiivista** että **negatiivista**: positiivinen siirtovaikutus tuottaa oikeita muotoja ja negatiivinen siirtovaikutus virheitä kohdekieleen. Negatiivinen siirtovaikutus voidaan jakaa interferenssiin eli häiriöön ja positiivisen siirtovaikutuksen puuttumiseen. (Ellis 2008: 249–350). ”Positiivisen vaikutuksen puuttumista esiintyy eniten silloin, kun äidinkieli ja opetettava kieli eroavat paljon toisistaan: mitä enemmän eroja kielten välillä on, sitä vähäisempi on positiivinen vaikutus.” (Lähdemäki 1995: 23.) Oppijat etsivät ensisijaisesti yhtäläisyyksiä kielten välillä, ja eroavaisuudet ovat heille toissijaisuuksia (Ringbom 2007: 1, 5). Lähdekielen vaikutusta tutkiessa tämä kuitenkin usein unohtuu, ja vain negatiivinen siirtovaikutus on tutkijalle suoraan nähtävissä (Ringbom 2007: 6). Termin transfer on välillä nähty viittavan vain negatiiviseen transferiin, minkä vuoksi termi on saanut suorastaan pejoratiivisen sävyn. Kun määritellään siirtovaikutuksen positiivisuutta ja negatiivisuutta, tulee huomioon ottaa ymmärrettävyys, onnistuneisuus ja se, rikkooko siirtovaikutus kohdekielisten käyttäjien asettamia kieliopillisia rajoituksia. Jotkut tutkijat ovat ottaneet tavoitteekseen kokonaisvaltaisen siirtovaikutuksen vaikutuksien tutkimisen, jolloin siirtovaikutuksen positiivisuudella ja negatiivisuudella ei ole niin paljoa merkitystä. (Jarvis & Pavlenko 2010: 27.)

Lähdekielen vaikutuksen selvittäminen on pääsääntöisesti ollut tutkivaa ja tutkimuskysymykset ovat olleet teorianeutraaleja, eikä tutkimuksissa ole ollut täsmällisiä hypoteeseja. Ilmiön monimutkainen luonne ja ilmiöön kohdistuva poikkitieteellinen mielenkiinto lienevät syynä sille, että tutkijat ovat noudattaneet mallia, jossa on ensin tutkittu ja sitten etsitty teoriaa tueksi. (Jarvis & Pavlenko 2008: 9.) Tutkijoilla ei ole yhtäläistä mielipidettä siitä, mitä siirtovaikutuksen todisteiden vaatimuksien pitäisi olla. Siirtovaikutuksen tutkimuksessa on hyvin yleistä, että tutkijat nimeävät kaiken tai vain ne piirteet, jotka yksittäinen tutkija itse näkee, siirtovaikutukseksi, ja kokonaisvaltaisesti tutkijat ovat saattaneet olla huomaamatta tai jopa etsimättä samoja vaikutuksia kuin toiset

tutkijat, koska etsittävästä piirteistä ei ole yhteistä käsitystä. Transferiin on pitkälti suhtauduttu niin, että sen kyllä tunnistaa, kun sen näkee. (Jarvis & Pavlenko 2010: 27–28; Jarvis 2000: 246.) Jarvis ja Pavlenko (2008: 8) painottavat, että vaikka siirtovaikutuksesta on paljon tietoa, on matka täydelliseen ymmärrykseen vielä pitkä.

Odlinin (1989: 24) mukaan siirtovaikutuksen todisteiden tason määrä on kasvanut 1900-luvulta alkaen. Pavlenko ja Jarvis (2010: 28) jatkavat aiheesta nostamalla esille ongelman: tutkijat eivät ole vieläkään päässeet yhteisymmärrykseen siitä, mikä todisteiden tason tulisi olla. Jarvisin mukaan (2000: 252) lähdekielen vaikutuksella tarkoitetaan tapauksia, joissa oppijan datassa on tilastollisesti huomattava vastaavuussuhde, jonka on todistettu esiintyvän oppijan välikielen suorituksen ja lähdekielen taustan välillä. Määritelmän mukaan tutkijan on todistettava, että asiaankuuluvien muuttujien, lähdekielen taustan ja välikielen käytöksen, välillä on tilastollinen vastaavuussuhde. (Jarvis 2000: 252.) Jarvis (2000: 253–256) on aikaisempaa tutkimusalan epäyhtenäisyyttä parantaakseen asettanut siirtovaikutuksen tunnistukselle kolme kriteeriä, joista puhutaan myös todisteina (ks. Jarvis & Pavlenko 2010: 33). Jarviksen mukaan lähdekielen vaikutus on perimmiltään yhtenäinen ilmiö, jonka perusolettamus on siinä, mihin asti tutkija ylettää tutkimuksessaan. Todisteet helpottavat tutkijaa. (Jarvis 2000: 235–256.) Seuraavaksi käyn läpi tarkemmin Jarviksen todisteita siirtovaikutuksen löytämiselle.

Ensimmäinen Jarviksen asettamista todisteista on **intragroup homogeneity**, joka tarkoittaa sitä, että samaa lähdekieltä puhuvat oppijat käyttäytyvät samalla tavalla käyttäessään kohdekieltä eikä kyseessä siis ole yksittäistapaus. Toinen on **intergroup heterogeneity**, joka tarkoittaa todistusta siitä, että kaikki kielen käyttäjät huolimatta heidän lähde- ja kohdekielistään eivät tee samoja virheitä. Toinen lähdekielen vaikutuksen todiste on mahdollista löytää, kun verrataan eri lähdekieliä puhuvien mutta samaa kohdekieltä opiskelevien oppijoiden välkielessä esiintyviä eroja. Näin saadaan selville välkielessä esiintyviä piirteitä, jotka eivät esiinny kaikilla kohdekieltä opiskelevilla oppijoilla. Kolmas todiste on **crosslinguistic performance congruity**, jolla todistetaan, että kielenkäyttäjän käytös kohdekielessä on motivoitunut toisesta kielestä. Kolmas todiste edellyttää yhdenmukaisuutta lähde- ja välikielen suorituksen välillä. (Jarvis 2000: 253–256; Jarvis & Pavlenko 2010: 33–34.) Periaatteessa jo yhden kriteerin täytyessä on mahdollista puhua lähdekielen vaikutuksesta, mutta koska kaikki voivat esiintyä myös

tapauksissa, joissa kyse ei ole siirtovaikutuksesta, on kahden tai jopa kaikkien esiintyminen suositeltavaa siirtovaikutusväitteen tukemiseksi. (Jarvis 2000: 255–256).

Koska aineistoni koostuu ainoastaan yhtä lähdekieltä, ruotsia, puhuvista oppijoista, ei minun ole mahdollista todistaa lähdekielen vaikutusta Jarvisin asettamilla kriteereillä. Tutkielmassani en siis varsinaisesti tutki lähdekielen vaikutusta, mutta esitän lähde- ja kohdekieltä vertailemalla arvioitani siitä, mihin morfosyntaktisiin muotoihin oppijoiden lähdekieli on voinut mahdollisesti vaikuttaa. Pidän lähde- ja kohdekielen vertailua mahdollisena keinona nostaa esille kielen piirteitä ja rakenteita, johon lähdekielen on mahdollista vaikuttaa. Tukeudun Lähdemäen (1995) käyttämään malliin, jossa hän vertailee suomea ja ruotsia toisiinsa ja pohtii ruotsin kielen käytön kannalta ruotsin kielen mahdollista vaikutusta. Ellisin (2008: 55) mukaan lähdekielestä johtuvat virheet ovat yleisempiä aikuisoppijoilla kuin lapsilla. Vaikka informanttini ovat aikuisoppijoita, ei se yksinään mielestäni kasvata lähdekielen vaikutuksen uskottavuutta tutkimuksessani. Vaikka tutkimukseni ei paljasta lähdekielen vaikutusta, se on kuitenkin kuvaus ruotsinkielisten oppijoiden käyttämästä kielestä.

Lähdekielen vaikutuksen lisäksi oppijankielessä vaikututtavat myös muut tekijät, joita Jarmo H. Jantunen on tutkinut. Hän on tutkinut oppijoiden käyttämiä strategioita ja nimennyt ne **oppijankielen universaaleiksi**. Universaalit esiintyvät oppijankielessä huolimatta siitä, mikä on oppijan äidinkieli tai mitä kieltä oppija opiskelee. Strategiat eli universaalit Jantunen on johtanut oppijankielestä tehtyjen tutkimuksien perusteella, ja universaalit mahdollistavat keskustelun oppijankielen ominaisuuksista yleisellä tasolla. (Jantunen 2008: 69–70.) Universaaleiksi Jantunen katsoo kielenaineisten epätyypilliset frekvenssit (atypical frequencies of linguistic items), kieltenvälisen vaikutuksen (cross-linguistic influence) eli transferin, yksinkertaisuuden (simplicity) ja epäkonventionaalisuuden (unconventionality) (Jantunen 2008: 70–78). Seuraavaksi esittelen universaaleja Koska olen puhunut lähdekielen vaikutuksesta tässä luvussa jo laajasti, en käsittele sitä erikseen universaalien yhteydessä. Oppijankielen universaalit on erotettu toisistaan, jotta myös muista oppijankielen strategioista kuin vain transferista voitaisiin puhua.

Kielenainesten epätyypilliset frekvenssit esiintyvät kieltenaineisten liika- ja vajaakäytönä. Epätyypillisiä frekvenssejä voi esiintyä niin kieliopillisissa kielenaineiksissa kuin sanastossakin. (Jantunen 2008: 70–71.) Tutkin aineistossani oppijoiden käyttämiä vir-

hekäyttöjä ja sitä, mitä muotoja oppijat käyttävät toisten sijasta. Kvantitatiiviset havainnot tiettyjen muotojen esiintyvyydestä toimivat keinonani löytää epätyypillisiä frekvenssejä, ja voin havainnollistaa ja vahvistaa löytöjäni kvalitatiivisilla tuloksilla. Esittelen analyysiluvussa 4. tuloksiani, ja luvussa 4.7. tarkastelen tuloksia luokittelujani laajemmasta näkökulmasta. Ellis (1994: 304–305) uskoo, että kielenaineisten liikakäyttö on yleisempää kuin uskotaan, ja sen taustalla vaikuttaa lähdekieli.

Yksinkertaisuus tai yksinkertaistuminen ei ole käsitteenä arvottava tai huonoa tarkoittava vaan se on oppijankieleen kuuluva piirre, joka kuuluu kielenkehityksen eri vaiheisiin (Jantunen 2008: 74–75). Oppijalla on käytössään useita keinoja, joilla hän voi edesauttaa omaa viestintäänsä. Näitä ovat pelkistäminen eli monimutkaisten rakenteiden tai sanaston välttely, jolloin oppija voi välttää virheellisiä ilmaisuja tai tulla toimeen jo osaamillaan keinoilla, kiertoilmaukset, yläkäsitteiden käyttö ja eleiden käyttö kielellisten ilmauksien sijasta. (Jantunen 2008: 75.) Yksinkertaisuuden ilmenemistä oppijankielessä ei ole vielä tutkittu paljoa (Jantunen 2008: 75–76). Koska yksinkertaisuus on keino, jolla oppija pyrkii välttämään virheitä, voi yksinkertaisuudesta seuranneiden muotojen löytäminen olla vaikeaa. Corderin (1976: 274) mukaan oppijat yksinkertaistavat kohdekielen redundantteja eli ylimääräisinä pitämiään piirteitä, kun he ovat huomanneet selviävänsä tietyillä muodoilla, vaikka ne olisivatkin virheellisiä. Suomessa redundantteja piirteitä ovat esimerkiksi suomen subjektin ja verbin kongruenssi (Corder 1976: 274). Oppijoiden virhekäyttöjen taustalla voi siis olla yksinkertaistuminen, mutta se ei ole itsestäänselvyys.

Viimeinen Jantusen nimeämä oppijankielen universaali on epäkonventionaalisuus, joka voi muun muassa tarkoittaa oppijankielessä esiintyvän yleiskielen ja puhekielen vastakainasettelua. Epäkonventionaalisuus tarkoittaa siis sitä, että oppijan puhekieli voi olla yleiskielisempää kuin natiivien kieli mutta myös sitä, että oppijan kirjakielessä voi esiintyä puhekielen piirteitä silloin, kun ne eivät sovi siihen tekstilajinsa puolesta. (Jantunen 2008: 78–79.) Epäkonventionaalisuuden piiriin kuuluu myös kontekstuaalinen epäkonventionaalisuus, mikä liittyy tyyli- ja rekisteripiirteiden hallintaan (Jantunen 2008: 81).

4. RUOTSINKIELISTEN OPPIJOIDEN MORFOSYNTAKTISET VIRHEKÄYTÖT

Esittelen analyysiluvussa 4. aineistossani esiintyviä verbivirheitä eli morfosyntaktisia virhekäyttöjä luomieni luokkien mukaisesti. Olen esitellyt luokkia tarkemmin luvussa 2.4., mutta kertaan luokkien muodostumista niitä käsittelevien lukujen yhteydessä. Aineistoni virheet eivät ole yksiselitteisiä, minkä vuoksi niitä voitaisiin sijoittaa useampaan kuin yhteen luokkaan. Olen kuitenkin sijoittanut jokaisen virheen vain yhteen. Luokituksia muodostaessani olen katsonut vain yksittäistä muotoa, joka voi olla osana liittomuotoa tai verbiketjua joko apu- tai pääverbin asemassa, mutta itse tutkittavana oleva verbimuoto on määrittänyt sen, mihin luokkaan se on sijoitettu. Tärkein tekijä luokituksessa on oppijan käyttämä muoto eikä tavoiteltu muoto.

Olen valinnut oppijan käyttämän muodon luokan perusteeksi, koska haluan tutkimuksessani selvittää, mitä muotoja oppijat käyttävät muiden muotojen sijasta. Tästä syystä kongruenssivirheitä voi esiintyä aktiivin indikatiivin kongruenssivirheiden luokan, jota käsittelem luvussa 4.1.1., lisäksi myös muissa luokissa, mutta niissä tapauksissa oppijan käyttämä muoto on jokin muu kuin aktiivin indikatiivi. Oppijan käyttämä muoto määrää sen, missä luokassa kyseistä muotoa käsitellään. Aineistossani oppijoiden virhekäytöt ovat tyypillisesti verbiketjuissa ja liittomuodoissa vain yhdessä osassa. Luokat on luotu oppijoiden käyttämiin muotoihin perustuen, joten virheet on sijoitettu vain siihen luokkaan, joka määräytyy oppijan käyttämän muodon eikä virheannotoijan tai minun valitsemani tavoitellun muodon perusteella.

Olen luokitellut oppijoiden käyttämät virheet kuuteen pääluokkaan, jotka näkyvät taulukossa 6. Osalla luokista on myös alaluokkia. Luokista suurin on aktiivin indikatiivin virhekäyttö, jossa on 174 virhekäyttöä eli yli puolet (54,55 %) ruotsinkielisten oppijoiden aineiston virhekäytöistä. Kyseisellä luokalla on myös viisi alaluokkaa, joista suurin on kongruenssivirheiden alaluokka. Muita pääluokkia ovat passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö, aktiivin konditionaalin ja potentiaalin virhekäyttö, taivutusvartalon virhekäyttö, infinitiivien virhekäyttö sekä partisiippien virhekäyttö. Toiseksi suurin luokka on infinitiivien virhekäyttöjä koskeva luokka, jossa on 74 virhekäyttöä eli lähes viidesosa (23,20 %) aineistoni virhekäytöistä.

TAULUKKO 6. Ruotsinkielisten oppijoiden virheellisesti käyttämien verbimuotojen määrät taitotasolla A2–B2 tutkielmassa esitettävien luokkien mukaisesti.

Verbimuotojen virhekäyttö	Määrä
Aktiivin indikatiivin virhekäyttö	174
Kongruenssivirheet	79
Kieltoverbin <i>ei</i> taivuttamisen virheet	8
Preesensin ja imperfektin virhekäyttö	22
Verbiketjut ja liittomuodot	40
Muut virhekäytöt	25
Passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö	10
Aktiivin konditionaalien ja potentiaalien virhekäyttö	13
Taivutusvartalon virhekäyttö	34
Infinitiivien virhekäyttö	74
A-infinitiivi	58
MA-infinitiivi	11
E-infinitiivi	5
Partisiippien virhekäyttö	14
NUT-partisiippi	8
TU-partisiippi	6
VA-partisiippi	0
Yhteensä	319

Esittelen luvuissa 4.1.–4.6. taulukossa 6 nimettyjä luokkia sekä oppijoiden virhekäyttöjä, jotka kuuluvat kyseisiin luokkiin. Havainnollistan oppijoiden tekemiä virhekäyttöjä esimerkkien avulla käyttäen apunani sekä suomen että ruotsin kieliopeja. Tukenani suomen ja ruotsin vertailussa on myös Rune Ingon (2000) teos Suomen kieli vieraan silmin. Lisäksi vertaan tuloksiani Eeva Lähdemäen (1995) tutkimukseen, jossa hän on tutkinut suomenruotsalaisten kieli- ja ylioppilaskokeissa esiintyneitä virheitä. Analyysissäni pohdin, kuinka oppijoiden äidinkieli on mahdollisesti vaikuttanut oppijoiden virhekäyttöihin. Mikäli taustalla on mielestäni jokin muu syy kuin oppijan äidinkieli, tuon sen esille. Koska olen tietoinen siitä, ettei yhteen luokkaan virhekäytön sijoittava luokitukseni kerro kaikkea oppijoiden virhekäytöistä, tarkastelen luvussa 4.7. aineistosani esiintyviä virhekäyttötyyppejä, jotka ylittävät luokitukseni rajat.

Esitän analyysin yhteydessä oppijoiden virhekäytöistä lukuja. Prosenttiluvuilla havainnollistan tietyn tyyppisten virhekäyttöjen osuutta kaikista ruotsinkielisten oppijoiden virhekäytöistä. Lisäksi osoitan virhekäyttöjen yleisyyttä ilmoittamalla, kuinka monta

tiettyä virhekäyttöä ruotsinkielisillä oppijoilla on tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku saadaan jakamalla oppijoiden virhekäyttöjen määrä oikeiden muotojen määrällä, joka on ensin jaettu tuhannella. Luvussa 2.1. (ks. taulukko 3 s. 12) tekemieni laskelmien mukaan esimerkiksi A2-tasoisiksi arvioituissa teksteissä on 945 oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa. Tiettyä virhekäyttötyyppiä edustavien A2-tasoisten tekstien virhekäyttöjen määrä jaetaan luvulla 0,945, jolloin saan käyttööni virhekäyttöjen määrän jokaista tuhatta oikeaa verbimuotoa kohti. Selvitän kyseiset luvut kaikista virhekäyttötyypeistä, jotka perustuvat luokitteluuni, sekä kokonaisuineen että jokaisen taitotason virhekäyttöjen määristä erikseen. Virhekäyttöjen määrä suhteessa tuhanteen oikein muodostettuun ja käytettyyn muotoon antaa selkeämmän kuvan virhekäyttöjen yleisyydestä kuin prosenttiluvut, koska eri taitotasoille arvioitujen tekstien määrät ovat hyvin erilaiset. Olen koonnut kaikkien virhekäyttötyyppien käyttömäärät tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti liitteeseen 1.

4.1. Aktiivin indikatiivin virhekäyttö

Ensimmäinen luokka on aktiivin indikatiivin virhekäyttö. Luokka sisältää aktiivin indikatiivin preesensissä ja imperfektissä olevia muotoja, joita on käytetty jonkin toisen muodon sijasta ja joiden tilalle joko virheannotoija tai minä olen merkinnyt jonkin muun tavoitellun muodon. Koska indikatiivimuodot ovat hyvin yleisiä muotoja kaikissa tekstityypeissä ja kaikilla tekstitasoilla, käsittelen indikatiivimuotoja omana luokkanaan. Luokassa on myöskin huomattava määrä virhekäyttöjä, kun niiden osuus suhteutetaan kaikkiin aineistoni virhekäyttöihin. Luokkaan kuuluu yhteensä 174 virhekäyttöä eli 54,55 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden virhekäytöistä. Luokan nimen mukaisesti kaikki luokkaan kuuluvat virhekäytöt ovat indikatiivimuotoisia ja aktiivissa. Luokalla on viisi alaluokkaa, joita ovat kongruenssivirheet, kieltoverbin *ei* taivuttamisen virheet, preesensin ja imperfektin virhekäyttö, verbiketjut ja liittomuodot sekä muut virhekäytöt.

Liitteessä 2 olevassa taulukossa esittelen tarkemmin, mitä indikatiivimuotoja oppijat ovat käyttäneet ja millaisia tavoitemuotoja oppijoiden käyttämien muotojen tilalle on esitetty. Liitteessä on tiedot kaikista oppijoiden virhekäytöistä, joissa oppijat ovat käyttäneet indikatiivissa olevaa muotoa jonkin muun sijasta. Tavoitemuoto voi olla myös

indikatiivissa, jossain muussa moduksessa tai olla infiniittinen muoto. Liitteessä esitän lukuja erilaisista virheikäyttöistä taitotasoin ja kaikista taitotasoin yhteensä.

Taulukossa 7 esitän lukuina aktiivin indikatiivin virheikäyttö -luokkaan ja sen alaluokkiin kuuluvien virheikäyttöjen määrät. En erittele taulukossa 7 tarkemmin, millaisten muotojen sijasta indikatiiveja on käytetty. Yhteensä luokkaan kuuluu 174 virhettä, joista suurin osa on B1-tasoisiksi arvioiduista teksteistä. Tämä on odotettavaa aineistoltani, koska ruotsinkielisten oppijoiden teksteistä suurin osa on arvioitu B1-tasoisiksi. Yleisimpiä virheitä ovat kongruenssivirheiden alaluokkaan kuuluvat virheet, joita ruotsinkielisten kaikista luokan virheistä on 79 virhettä eli 45,40 % kaikista persoonataivutettujen verbien virheikäyttöistä. Toiseksi eniten virheitä on verbiketjujen ja liittomuotojen alaluokassa, johon kuuluu 40 virhettä eli 22,99 % luokan virheistä. Tulen esittelemään alaluokkien sisältöjä tarkemmin luvuissa 4.1.1.–4.1.5.

TAULUKKO 7. Ruotsinkielisten oppijoiden aktiivin indikatiivin virheikäyttö -luokkaan kuuluvat virheet esitettyinä lukuina taitotasoin.

Aktiivin indikatiivin virheikäyttö	A2	B1	B2	yht.
Kongruenssivirheet	11	57	11	79
Kieltoisanan <i>ei</i> taivuttamisen virheet	1	6	1	8
Preesensin ja imperfektin virheikäyttö	6	16	0	22
Verbiketjut ja liittomuodot	12	22	6	40
Muut virheikäytöt	5	19	1	25
yht.	34	119	19	174

Aktiivin invikatiivia koskevia virheikäyttöjä ruotsinkielisillä oppijoilla on 26 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja oikein käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä virheikäyttöjä on vastaavasti 36, B1-tasoisissa teksteissä 27 ja B2-tasoisissa teksteissä 15. Virheikäyttöjen määrä pienenee taitotasolta seuraavalle siirryttäessä eli oppijoiden tarkkuus paranee virheikäyttöjen osalta.

4.1.1. Aktiivin indikatiivin kongruenssivirheet

Kongruenssilla tarkoitetaan samaan konstruktion kuuluvien sanojen ja lausekkeiden kieliopillista yhdenmukaisuutta. Kongruoidessa sanat ja lausekkeet mukautuvat toisiinsa sopiviksi sijan, luvun ja persoonan osalta. (VISK 2008 § 1267.) Kongruenssi voidaan

jakaa persoona- ja lukukongruenssiin. Persoonakongruenssi on finiittisen lauseen ilmiö, jossa subjekti ja predikaatti kongruoivat toistensa kanssa eli finiittiverbillä on persoonaa vastaava tunnus (VISK 2008 § 1286). Lukukongruenssia rikotaan erityisesti puhekielessä niin, että subjektin ja predikaatin lukukongruenssi ei toteudu 3. persoonan osalta. Kun subjekti on monikkomuotoinen, käytetään sen kanssa yksikkömuotoista predikaattia. (VISK 2008 § 1280.) Lukukongruenssi ei toteudu kirjakielessä eksistentiaalilauseissa, joissa verbi ei kongruoi, jos subjektina on partitiivisubjekti tai jos subjekti on jaoton monikkosana (VISK 2008 § 893). Predikaatti ei myöskään kongruoi omistuslauseen subjektin kanssa, jos se on lauseenloppuinen ja monikon nominatiivissa (VISK 2008 § 1280).

Aineistossani kongruenssivirheitä ovat virheet, joissa lauseen subjekti ja verbi eivät kongruoi toistensa kanssa. Käsittelen tässä luvussa indikatiivissa olevia kongruenssivirheitä. Tarkastelen analyysissa kongruenssivirheitä kahdesta eri näkökulmasta: persoona- ja lukukongruenssin kannalta. Persoonakongruenssia aineistossani edustavat kongruenssivirheet, joissa verbi ei kongruoi subjektin kanssa ja virhe ei ole pelkästään luvussa. Aineistossani on esimerkiksi käytetty y. 3. p. indikatiivia y. 1. p. indikatiivin sijasta. Lukukongruenssin piiriin lasken virhekäytöt, joissa oppija on käyttänyt oikeassa persoonassa mutta väärässä luvussa olevaa predikaattia, joka ei kongruoi subjektin kanssa. Lukukongruenssivirheitä oppijoilla on vain 3. persoonan kohdalla. Näitä ovat aineistossani esimerkiksi y. 3. p. indikatiivin käytöt m. 3. p. indikatiivin sijasta. Havainnollistan esimerkillä (6) kongruenssivirhettä.

(6) *Poliisin saavuimme ja vangitsi Timon.* (RU0026aAM)

Esimerkissä (6) oppija on käyttänyt m. 1. persoonassa olevaa akt. indikatiivia, joka on korjattu m. 3. p. akt. indikatiiviksi. Kyseessä on siis persoonakongruenssia koskeva virhe. Kaikkiaan aktiivin indikatiivin kongruenssivirheitä on aineistossani 79 kappaletta, mikä on 24,76 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden virhekäytöistä. Kongruenssivirheitä on kaikkia aineistoni tekstejä katsottaessa 12 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä kongruenssivirheitä on 12, B1-tasoisissa 13 ja B2-tasoisissa 9 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Kongruenssivirheiden määrä pysyy siis melko vakiona taitotasolta toiselle, mutta niiden määrä ei selkeästi vähene taitotason kasvaessa. Seuraavaksi käyn tar-

kemmin läpi sitä, minkälaisia kongruenssivirheitä oppijat tekevät ja mitä muotoja he käyttävät toisten muotojen sijasta.

Taulukossa 8 esittelen ruotsinkielisten oppijoiden käyttämät muodot tapauksissa, joissa he ovat käyttäneet virheellisesti jotakin muotoa, joka poikkeaa virheannotoijan tai minun valitsemastani tavoitellusta muodosta ja sen myötä natiivin kirjakielessä käyttämää muodosta. On huomioitava, että natiivitkin tuottavat virheitä omassa kielessään, mutta ne eivät ole myöskään heillä hyväksyttäviä kirjakielessä. Käyn analyysin yhteydessä läpi virheitä, joissa inkongruenssi saattaa olla seurausta natiiveille tyypillisestä puhekie- len mallista. Olen merkinnyt taulukkoon 8 myös muodot, jotka on kirjattu tavoitelluiksi muodoiksi virheannotoijan tai minun toimestani.

TAULUKKO 8. Kongruenssivirheet taitotasoin oppijan käyttämän muodon ja tavoitel- lunnan muodon mukaisesti sekä lukumäärät. Lukukongruenssia koskevat virhekäytöt on maalattu eri värillä.

Käytetty muoto	Tavoiteltu muoto	A2	B1	B2	
y. 1. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	1	1	0	2
y. 1. p. ind. imp.	y. 3. p. ind. imp.	1	4	1	6
y. 2. p. ind. prees.	y. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1
y. 2. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	0	1	0	1
y. 3. p. ind. prees.	y. 1. p. ind. prees.	4	3	1	8
	m. 1. p. ind. prees.	0	2	1	3
	m. 3. p. ind. prees.	1	19	6	26
					yht. 37
y. 3. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	2	3	1	6
	m. 1. p. ind. imp.	0	3	0	3
	m. 3. p. ind. imp.	0	5	1	6
					yht. 15
m. 1. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	0	1	0	1
m. 1. p. ind. imp.	y. 3. p. ind. imp.	1	0	0	1
m. 3. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	0	9	0	9
	m. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1
					yht. 10
m. 3. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	1	0	0	1
	y. 3. p. ind. imp.	0	3	0	3
	m. 1. p. ind. imp.	0	1	0	1
					yht. 5
	yht.	11	57	11	79

Taulukosta 8 käy ilmi, että y. 3. p. ind. preesensin muotoja on käytetty jonkin muun muodon sijasta useimmiten eli 37 kertaa. Toiseksi yleisimmin on käytetty y. 3. p. ind. imperfektiä, 15 kertaa, ja kolmanneksi yleisemmin oppijat ovat käyttäneet m. 3. p. pre-

sensia, 10 kertaa. Suurin osa oppijoiden virhekäytöistä koskee lukukongruenssia ja näitä virhekäyttöjä on 44. Oppijat ovat käyttäneet y. 3. p. indikatiivia monikon vastaavan muodon sijasta 32 kertaa ja m. 3. p. indikaativia vastaavan yksikön sijasta 12 kertaa. Persoonakongruenssia koskevia virhekäyttöjä oppijoilla esiintyy 35 tapauksessa. Olen merkinnyt lukukongruenssia koskevat tapaukset taulukkoon 8 taustavärillä.

Lähdemäki (1995) on laskenut tutkielmassaan persoonakongruenssin piiriin virheet, joissa on käytetty väärää persoonapäätettä. Pois lukeutuvat siis lukukongruenssia koskevat virhekäytöt, vaikka niissäkin persoonapäätte on väärä. Lähdemäen aineistossa persoonakongruenssia koskevia virhekäyttöjä oli vain 8 tapausta (Lähdemäki 1005: 105), joten heille persoonakongruenssi ei aiheuta ongelmia. Minun aineistoni kongruenssivirheistä 35 tapausta eli 44,30 % aktiivin indikatiivin kongruenssivirheistä koskee persoonakongruenssia. Tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti oppijoillani on viisi persoonakongruenssia koskevaa virhekäyttöä kaikkia taitotasoa yhdessä katsottaessa. A2-tasoisiksi arvioiduissa teksteissä persoonakongruenssivirheitä oppijoilla on 11 tuhatta oikein muodostettua muotoa kohti, B1-tasoisissa teksteissä 5 ja B2-tasoisissa teksteissä 3. Persoonakongruenssivirheiden määrä vähenee taitotasolta seuraavalle siirryttäessä. Lähdemäki on lisäksi laskenut persoonakongruensseiksi virheet, joissa on käytetty passiivia m. 1. persoonan muodon sijasta (Lähdemäki 1995: 105). Kyseiset tapaukset eivät lukeudu tässä luvussa käsittelemiini kongruenssivirheisiin, koska muodot, joissa on käytetty passiivia, kuuluvat luokkaan passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö, jota käsittelemän luvussa 4.2.

Suurin osa ruotsinkielisten oppijoideni kongruenssivirheistä koskee lukukongruenssia. Lukukongruenssia koskevia virheitä on 44 kappaletta eli 55,70 % kaikista kongruenssivirheistä. Lähdemäen suomenruotsalaisten suomenkielisiä tekstejä käsitelleessä tutkimuksessa suurin osa (68 %) tapauksista oli sellaisia, joissa yksikkömuotoista predikaattia on käytetty monikkomuotoisen sijasta (Lähdemäki 1995: 104). Aineistoni lukukongruenssivirheistäni vastaavia on 32 kappaletta eli 40,51 % kaikista kongruenssivirheistä. Kaikkia indikatiivin lukukongruenssivirheitä on seitsemän tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti, kun niiden määrä suhteutetaan koko aineistooni. A2-tasoisissa teksteissä lukukongruenssivirheitä on yksi, B1-tasoisissa teksteissä kahdeksan ja B2-tasoisissa teksteissä viisi tuhatta oikeaa verbimuotoa kohti. Lukukongruenssivir-

heiden määrä kasvaa taitotasolta A2 seuraavalle B1-taitotasolle siirryttäessä, minkä jälkeen niiden määrä hieman pienenee.

Kongruenssivirheitä esiintyy ruotsinkielisillä oppijoilla kaikkien persoonien paitsi m. 2. persoonan kanssa, joka onkin mahdollisesti vähemmän käytetty persoonamuoto oppijoiden kirjoittamissa teksteissä. Koska teitittely ei ole ominaista suomen kielelle, ei sitä esiinny sen vuoksi esiinny luultavasti teksteissäkään. Ruotsin kielessä teitittely on vielä suomeakin harvinaisempaa, koska kielessä on vallalla vahva sinuttelun perinne (Ingo 2000: 285). Puhuttelu ei muutenkaan ole tyypillistä oppijoideni teksteille. Esittelen aluksi persoonakongruenssiin lukeutuvia virhekäyttöjä. Ensin käyn läpi oppijoiden kahden yleisimmin käyttämää muotoa eli y. 3. p. ind. preesensin virhekäyttöä ja y. 3. p. ind. imperfektin virhekäyttöä. Sen jälkeen esittelen harvinaisempia mutta aineistostani esille nousevia persoonakongruenssiin lukeutuvia virhekäyttöjä. Persoonakongruenssivirheidensä käsittelyn jälkeen siirryn lukukongruenssivirheisiin. Lopussa käyn lyhyesti läpi kaikkia kongruenssivirheitä.

Persoonakongruenssi ja yksikön 3. persoonan indikatiivin virhekäyttö. Käsittelen seuraavaksi y. 3. p. ind. preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä persoonakongruenssivirheidensä osalta. Käyn ensin läpi persoonakongruenssin osalta preesensmuotojen virhekäyttöjä, joita on aineistossani A2-tasoisissa teksteissä neljä, B1-tasoisissa viisi ja B2-tasoisissa kaksi kappaletta. Virheitä, joissa on käytetty y. 3. p. ind. preesensia y. 1. persoonan sijasta on A2-tasoisissa teksteissä neljä kappaletta, B1-tasoisissa kolme kappaletta ja B2-tasoisissa yksi kappale. Esimerkki (7) havainnollistaa tämän kaltaista virhekäyttöä.

(7) *Rakas päiväkirjani! 26. joulukuuta, Malmössä Nyt on Malmössa, jossa viesin joulua perheen kanssa. -- Rakas päiväkirjani! 6. tammikuuta, Uumajassa Nyt on Uumajassa. Tulen lentokoneella tänään.* (RU0042aAM)

Esimerkin (7) oppijan päiväkirjateksti on arvioitu A2-tasolle. Päiväkirjatekstille tyypillisesti oppija kirjoittaa y. 1. persoonassa, mutta hän on käyttänyt kahdesti *olen*-muodon sijasta y. 3. p. ind. muotoa *on*. Oppijan tekstissä ei ole muita *olla*-verbin y. 1. p. muotoja, joten ei voida sanoa, onko *olen*-muodon korvaaminen y. 3. p. muodolla *on* oppijalla säännönmukaista. Muita verbimuotoja, joita kyseinen oppija on tekstissään käyttänyt,

ovat olleet *viesin* 'vietin', *olimme*, *kävelin*, *oli*, *on*, *viedämme* 'vietämme', *syömme*, *lualamme*, *en tiedä*, *teemme*, *lähden*, *täytyy matkustaa*, *inhoan pakata*, *en pakannut*, *tulin*, *alkoi*, *olin*, *emme tehneet*, *luin*, *täytyy ostaa*, *alkoi*, *pidän*, *opiskelin*, *ei ollut*, *harjoitelen* 'harjoittelen', *on vaikeasti kirjoitta* 'kirjoittaa', *katson*, *syön*, *en tiedä*. Aineistossani ei myöskään ole samalta kirjoittajalta muita vastaavia virheitä. Oppijan käyttämä muoto voi olla kvantiteettivirheen sisältävä versio puhekielisestä *olla*-verbin y. 1. persoonan muodosta *oon*, mutta oppijan tekstissä ei ole muita puhekielisiä muotoja, jotka tukisivat tätä.

Virhekäytöt, joissa oppijan ovat käyttäneet y. 3. p. ind. imperfektiä, ovat toiseksi yleisin virhekäyttötyyppi persoonakongruenssivirheiden osalta. Y. 3. p. ind. imperfekti on myös imperfektin vartalo (VISK 2008 § 54). Y. 3. p. ind. imperfektiä on käytetty kolme kertaa B1-tasoisissa teksteissä m. 1. p. ind. imperfektin sijasta, mutta suurempana virhekäyttötyyppinä erottuu y. 3. p. ind. imperfektin käyttö y. 1. p. ind. imperfektin sijasta. Näitä virhekäyttöjä on tehty A2-tasoisissa teksteissä kaksi, B1-tasoisissa kolme ja B2-tasoisissa yksi. Esittelen esimerkeillä (8)–(10) kyseisiä virhekäyttöjä.

- (8) *Tänään **alkoi** opiskella venäjä. On jännittävä! Pidän venäjäläistä kirjaimistosta. Opiskelin Luntissa, mutta laasin, koska minulla ei ollut aika.* (RU0042aAM)
- (9) *Tänään on vapaana koulusta. Heräsin noin kello yksitoista ja **päätti** tehdä lounas. Minä keittiin perunasose ja kalapuikot.* (RU0006iAM)

Esimerkin (8) teksti on arvioitu A2-tasoiseksi. Oppija on kirjoittanut tekstiä sekä preesensissä että imperfektissä. Hän on osannut käyttää myös y. 1. p. olevaa ind. imperfektiä muodossa *opiskelin*, mutta *alkaa*-verbi on y. 3. p. imperfektissä. On mahdollista, että oppija ei ole osannut taivuttaa astevaihtelun piiriin kuuluvaa verbiä, ja on siksi käyttänyt y. 3. p. muotoa, jonka hän on hallinnut, koska sama muoto esiintyy samassa tekstissä jo aikaisemmin eri virkkeessä. Esimerkki (9) on B1-tasoiseksi arvioidusta tekstistä ja myös siinä verbi *päättää* on astevaihteluinen, mutta tekstissä on käytetty vahvassa asteessa olevaa imperfektin vartaloa *päätti*. Sekä esimerkin (8) että (9) virhekäytöissä oppijoiden muodoista puuttuu oikeaa persoonaa ilmaiseva persoonapäätte eikä verbejä ole taivutettu astevaihtelun mukaisesti vaan oppijat ovat käyttäneet y. 3. p. indikaatiivimuotoa, joka on vahva-asteinen.

Kaikki aineistoni virhekäytöt, joissa on käytetty y. 3. p. ind. imperfektiä y. 1. p. ind. imperfektin sijasta eivät kuitenkaan ole astevaihtelun alaisia, eikä astevaihtelu yksin selitä virhekäyttöjä. Kongruenssivirheen taustalla voikin siis olla suomen ja ruotsin ero, koska ruotsissa subjektin ja predikaatin välillä ei ole kongruenssia. Ruotsin kielessä suomen imperfektiä vastaa preteriti eli menneen ajan muoto. Ruotsissa on sekä vahvoja että heikkoja verbejä. Preteriti muodostetaan vahvoista verbeistä ilman suffiksia, koska niillä on oma vartalomuunnelmansa, joissa on usein vokaalivaihtelua ja konsonantti-muunnoksia. Heikoista verbeistä preteriti muodostetaan lisäämällä *-de*-suffiksi, joka voi olla myös muodoissa *-te*, *-e* tai *-dde*. Ruotsin kielessä on myös aikanaan ollut monikon imperfekti, joka on muodostettu suffiksilla *-o*, mutta muotoa ei käytetä enää nykyruotsissa. (Teleman ym. 2010a: 537–548.) Kuten preesensinkin kanssa, myös menneen ajan muoto on nykyruotsissa samanlainen huolimatta siitä, onko subjekti yksikössä vai monikossa. Koska y. 3. p. imperfekti on sama kuin imperfektin vartalo, on mahdollista, että oppijat ovat käyttäneet sitä muiden muotojen sijasta silloin, kun he eivät ole osanneet taivuttaa verbiä astevaihtelun mukaisesti. Koska ruotsissa imperfekti on sama kaikkien persoonien kanssa, voi y. 3. p. imperfektin liiakäyttö selittyä myös sillä, että ruotsissa samaa muotoa käytetään kaikkien persoonien kanssa. Oppija on osannut muodostaa imperfektin vartalon, mikä olisi riittävää ruotsissa, mutta ei suomessa. Inkongruenssi voi siis olla seurausta lähdekielen positiivisen siirtovaikutuksen puutteesta. Käsitellen persoonakongruenssia, jossa on käytetty y. 3. p. ind. imperfektiä y. 1. persoonan sijasta, seuraavaksi esimerkissä (10).

(10) *Tapasin monta kaveria. Siellä oli orkesteri ja tanssit. Tuli kotiin myöhää.*
(RU0001iAM)

Esimerkissä (10) näkyy ainoa B2-tasoiseksi arvioiduissa teksteissä esiintyvä virhe, jossa on käytetty y. 3. p. imperfektiä y. 1. p. imperfektin sijasta. Oppijan käyttämä muoto on sekä y. 3. p. ind. imperfekti että imperfektin vartalo. Koska subjekti ei ole näkyvillä, on virheannotoinnin tehnyt henkilö päätellyt subjektin kontekstin perusteella; teksti on kirjoitettu kokonaan minämuodossa. Ruotsinkielisessä vastaavassa lauseessa subjektin pitää olla näkyvissä, koska samaa verbimuotoa käytetään kaikkien subjektien kanssa eikä subjekti erotu verbistä. Suomen kielessä subjektin voi jättää merkitsemättä muiden paitsi 3. persoonan osalta, koska subjekti tulee ilmi subjektista kertovasta persoonapäätteestä. Oppijan käyttämä muoto voi olla seurausta esimerkiksi näppäilyvirheestä, jonka

seurauksena persoonapäätte puuttuu, koska samaisen virkkeen viimeisestä sanasta *myöhään* uupuu viimeinen kirjain. Uskon näppäilyvirheen olevan mahdollinen myös *tulin*-muodon kohdalla. Yhtä lailla oppija on voinut käyttää imperfektin vartaloa ruotsin mallin mukaisesti, jolloin verbimuoto on sama kaikkien persoonien kanssa, mutta koska hän on hallinnut y. 1. p. ind. imperfektin aikaisemmassa virkkeessä, en usko tästä olevan kyse.

Muita persoonakongruenssivirheitä. Olen käsitellyt edellä yleisimpiä persoonakongruenssia koskevia virhekäyttötyyppejä ruotsinkielisten oppijoiden aineistossani. Aineistossani on lisäksi muita persoonakongruenssiin liittyviä virhekäyttöjä, joista esittelen seuraavaksi tapauksia, jotka nousevat aineistostani esille. Aineistossani on kuusi virhekäyttöä, joissa on käytetty y. 1. p. ind. imperfektia y. 3. p. ind. imperfektin sijasta. Neljä näistä on B1-tasoisista teksteistä. Lisäksi vastaavia virhekäyttöjä on tehty yksi sekä A2-että B2-tasoisissa teksteissä. Kaikki ovat yksittäisiä virhekäyttöjä eivätkä samat oppijat ole toistaneet niitä. Esittelen näitä virhekäyttöjä esimerkeissä (11) ja (12).

- (11) *Timo jatkoi etsii Kajsa. Hän seiso torille ja huuti hänen nimi. Timo rakasti Kajsa. Timo ej syönut. Joi ainoastaan vettä. Ensi päivänä Timo näki Kajsan ja hänen italiainen poikaystävä Mario. -- Kun Timo näki he **tulin** raivostunut.*
(RU0026aAM)

A2-tasoiseksi arvioidusta tekstistä löytyvää esimerkkiä (11) ei ole virheannotoinnin yhteydessä kirjattu virheelliseksi, ja olen lisännyt sen itse aineistooni. ICLFI-manuaalin mukaan, joka toimii oppaana virheannotoijille, virheannotoinnin yleisiin periaatteisiin kuuluu se, että konteksti otetaan huomioon päätettäessä sitä, mikä virhe on kyseessä vai onko kyseessä lainkaan virhe (ICLFI-manuaali: 7). Kontekstin ja tarkemmin kontekstin eli virhettä ympäröivien sanojen perusteella kyseessä on virhe, koska kertomuksessa ei ole minäkertojaa vaan oppija on kirjoittanut tekstiään y. 3. persoonassa kertoen Timon tarinaa. Tehtävänannon mukaan oppijan on tullut jatkaa kirjassa olevaa tarinaa ja keksiä sille loppu. Timo on rakastunut Kajsaan ja etsii häntä. ICLFI-manuaalissa on myös yksinkertaisuuden periaate, jonka mukaan ”koodataan helpoimman mahdollisen tavan mukaan eikä myöskään lähdetä arvailemaan mahdollista tavoitemuotoa.” Armeliaisuuden periaate ohjaa huomioimaan vain sen virheen tai ne virheet, jotka on pakko. (ICLFI-manuaali: 7.) Katson, että oppijan muoto *tulin* olisi tullut merkitä virheelliseksi kong-

ruenssivirheeksi ilman, että tavoitemuotoa tarvitsee arvailla. Yksinkertaisin korjaustapa olisi muuttaa verbi kongruoimaan sivulauseen subjektin eli Timon kanssa y. 3. p. ind. preesensissä. Olen lisännyt virhekäytön aineistooni kyseisellä korjauksella. Tällöin sekä yksinkertaisuuden että armeliaisuuden periaatteet toteutuvat, koska korjaus on huomattavasti yksinkertaisempi kuin natiiville tyypillisempi ilmaisu *hänestä tuli raivostunut*, jossa myös adverbiaali *hän* olisi eri muodossa.

(12) *Sitten kun mä tulin kotiin, vuokranantajamme tuli ja **korjasin** meidän vessanoven. Tärkeä nyt kun saamme useimman vieraita.* (RU0059aAM)

Esimerkissä (12) virheannotoija on merkinnyt B2-tasoiseksi arvioidun tekstin kirjoittaneen oppijan valitseman muodon *korjasin* virheelliseksi. Virheannotoija on olettanut tai tulkinnut, että kylään tullut vuokranantaja on korjannut vessanoven. Kotekstin perusteella tulkinta on odotettava, eikä virheannotoija ole pitänyt mahdollisena sitä, että päiväkirjatekstin minäkertoja olisi itse korjannut vessanoven vuokranantajan valvonnassa tai vuokranantajan vierailun jälkeen. Koska *korjasin* verbin edellä ei ole erillistä subjekta, joka varmentaisi vessanoven korjaajan, on virheannotoija olettanut korjaajan olevan todennäköisesti asuntoon saapunut vuokranantaja. ICLFI-manuaali ohjaa katsomaan kontekstia, kun tehdään päätöstä siitä, mikä virhe on kyseessä tai onko virhettä todellisuudessa virhe (ICLFI-manuaali: 7).

Lukukongruenssi ja yksikön 3. persoonan indikatiivin virhekäyttö. Olen edellä esitellyt persoonakongruenssiin liittyviä virhekäyttöjä. Seuraavaksi käsittelem lukukongruenssiin liittyviä virhekäyttöjä, joita esiintyy sekä y. 3. p. indikatiivin preesensissä ja imperfektissä. Yksikön preesensissä olevia virhekäyttöjä on 26 kappaletta, joista yksi on A2-tasoisessa tekstissä, 19 virhekäyttöä B1-tasoisissa teksteissä ja 6 virhekäyttöä B2-tasoisissa teksteissä. Havainnollistan esimerkkien (13)–(15) avulla B1-tasoisten oppijoiden virhekäyttöjä, joissa he ovat käyttäneet y. 3. p. ind. preesensia monikkomuodon sijasta. Myöhemmin käsittelem vastaavaa imperfektissä esiintyvää virhekäyttöä esimerkissä (16).

(13) *Juhlassa on monta ihmistä melkein kakki jota **on** juhlassa **on** hänen luokkaka-verinsa. He päättävät että he **lähtee** pubille puoli kahdeltatoista.* (RU0070eAM)

Esimerkissä (13) oppijalla on kahdessa virkkeessä useampikin lukukongruenssivirhe, joissa hän on käyttänyt y. 3. p. ind. prees. monikon vastaavan sijasta. Esimerkin ensimmäisessä virkkeessä kaikki *olla*-verbin muodot ovat yksikössä. Mallina on voinut toimia virkkeen alku *Juhlassa on monta ihmistä*, jossa eksistentiaalilauseen subjekti on partitiivissa. Prototyypin eksistentiaalilauseen predikaatti on aina y. 3. persoonassa (VISK 2008 § 293; Hakulinen & Karlsson 1979: 95; Vilkuna 2000: 99; Karlsson 2013: 99–100). Oppija on samassa tekstissään osannut taivuttaa niin *olla* kuin muitakin verbejä m. 3. p. ind. preesensissä, joten uskon oppijan saattaneen yleistää eksistentiaalilauseen mukaista mallia muihin virkkeen muotoihin.

Esimerkissä (13) oppijalla on myös toinen virhekäyttö esimerkin toisessa virkkeessä. Oppija on osannut käyttää oikeassa persoonassa olevaa verbiä *päättävät*, mutta *lähteä*-verbi on y. 3. persoonassa m. 3. persoonan sijaan. Esimerkissä (13) olevia virhekäyttöjä tarkastellessa on myös mahdollista, että oppija on käyttänyt y. 3. p. ind. preesensia monikon sijasta puhekielen vaikutuksen seurauksena. Suomen puhekielelle on tyypillistä, että monikkomuotoisen subjektin kanssa saatetaan käyttää inkongruenssissa olevaa y. 3. persoonassa olevaa predikaattia eli lukukongruenssi ei toteudu. Koska virheannotoidun aineiston mallina on toiminut suomen kirjakieli, luen puhekieleen hyväksyttävät muodot kuitenkin virhekäytöiksi. Esimerkki (13) on kertomuksesta, jossa puhekielisiä muotoja saatetaan käyttää, mutta kirjakielisyys on myös hyvin tyypillistä.

Esimerkin (13) oppija RU0070eAM on toistanut saman tyyppistä virhettä esimerkissä kolme kertaa mutta itse tekstissään viisi kertaa. Virheitä, joissa y. 3. p. ind. preesensia on käytetty m. 3. p. ind. preesensin sijasta, on aineistossani B2- tasoisissa teksteissä 19 kappaletta eli oppijan RU0070eAM viisi virhettä ovat 26,32 % näistä kaikista virheistä. Kaikilla aineistoni taitotasoilla näitä lukukongruenssivirheitä on yhteensä 26 eli 19,23 % on yhden oppijan tekemiä. Oppijan RU0070eAM tekemät virheet siis erottuvat kaikista vastaavista virheistä, koska suhteessa muihin oppijoihin hän on tehnyt niitä melko paljon.

(14) *Hyvä buffet on aina tervetullut. Jos sinä ei haluvat buffet, nyttikestit on hyvä myös. Niin et saa keittä niin paljon ruoka itse ja on aina hauskempaa syödä muiden ihmisten ruoka.* (RU0003fAM)

Esimerkin (14) oppijalla on tekstissään hyvin paljon poikkeavuutta verbeissä, jos ne suhteutetaan natiivin kirjakielessä yleensä käyttämiin verbimuotoihin. Esimerkissä (14) näkyy, kuinka oppija on osannut käyttää y. 3. p. ind. preesensia oikein, mutta toisessa virkkeessä hän käyttää muotoa virheellisesti monikon sijasta. Ruotsin kielessä suomen nyyttikestjä vastaa ett-sukuinen *knytkalas*, joka on yksikkö- ja monikkomuodossa sama (MOT 2017 s.v. *knytkalas*). Voi olla, että oppija ei ole hahmottanut suomen nyyttikes-tien olevan monikollinen, minkä vuoksi hän on valinnut yksikössä olevan predikaatin. Mallina on voinut toimia myös puhekieli tai oppijan aikaisemmin oppima tai kuulema muoto.

(15) *Sillä oli haulikon, ko Svalbardissa on yli kolme tuhatta jääkarhua. Joskus ne **hyökkää**.* (RU0018mAM)

Esimerkki (15) on B1-tason oppijan kirjoittamasta kortista. Oppija on käyttänyt y. 3. p. ind. preesensia, vaikka subjekti olisi vaatinut monikkomuotoisen verbin. Tälläkin oppijalla on jälleen ennen virheellistä verbimuotoa eksistentiaalilause, jossa subjekti vaatii yksikössä olevan verbin. Oppija on voinut yleistää aikaisemman virkkeensä ajatuksen siitä, mikä on oikea verbimuoto jääkarhujen toiminnalle. Oppija voi kuitenkin myös osoittaa hallitsevansa kirjoitetun suomen lisäksi myös puhekielen, koska puhekielisempi kirjoitustyyli on tyypillistä kortissa, jota oppijan teksti tekstilajiltaan edustaa. Y. 3. p. indikaatiivin käyttäminen monikkomuotoisen subjektin kanssa on yksi puhekielen piir-teistä, jonka oppija voi hyvinkin hallita ja jonka hän on tarkoituksella sisällyttänyt teks-tiinsä.

Oppijat ovat käyttäneet y. 3. ind. imperfektiä vastaavan monikon sijasta. Imperfektissä olevia virhekäyttöjä on yhteensä kuusi, joista viisi on B1-tasoisiksi arvioiduissa teks-teissä ja yksi B2-tasoisessa tekstissä. Käsittelen tällaisia tapauksia esimerkissä (16).

(16) *Söin uunipaistettua lohta, suolalohta, muikun, sillä ja jansonin kiusausta. Vat-sani tuli aivan täyteen. Ruoan jälkeen me avasimme paketit, kaikki **näytti** iloi-silta.* (RU0016gAM)

Esimerkki (16) on B1-tasoisien oppijan päiväkirjatekstistä. Oppija on tehnyt samassa tekstissään yhteensä kolme vastaavaa virhekäyttöä. Lisäksi toinen oppija, jonka saman

kaltaista kongruenssivirhettä preesensmuotoisena on käsitelty esimerkissä (15), on tehnyt samanlaisia virhekäyttöjä kaksi. Koska tekstit ovat B1-tasoisia ja edustavat päiväkirjaa ja korttia, uskon oppijoiden voineen käyttää y. 3. p. ind. imperfektiä osoituksena puhekielen hallitsemisesta. On myös mahdollista, että oppijat ovat kuulleet vastaavia muotoja käytettävän ja yleistäneet niitä. Koska oppijoiden käyttämiä muotoja verrataan suomen kirjakieleen, luen myös nämä virhekäytöiksi. Myös yksi oppija on B2-tasoiseksi arvioidussa tekstissä tehnyt yhden vastaavanlaisen virhekäytön.

Esimerkeissä (13)–(16) olen käsitellyt aineistossani esiintyviä lukukongruenssivirheitä, joissa on käytetty y. 3. p. indikatiivia m. 3. p. indikatiivin sijasta. Kyseisiä virhekäyttöjä on aineistossani huomattava määrä, ja erityisesti B1- ja B2-tasoisissa teksteissä on käytetty monikkomuodon sijasta yksikköä. Koska virheiden yleisyys korostuu B1- ja B2-tasoisissa teksteissä, on aiheellista kyseenalaistaa, onko kyseessä varsinaisesti virhe vai oppijan taidonosoitus puhekielen hallitsemisesta. On myös mahdollista, että oppija ei erota kirja- ja puhekielen käyttökohteita toisistaan jolloin hän käyttää muotoja, jotka on oppinut. Virheannotoidussa aineistossa virhekäyttöinä pidetään kuitenkin muotoja, jotka poikkeavat suomen kirjakiielestä, joten puhekielisiksi lukeutuvat muodot ovat aineistoni valossa virhekäyttöjä. Lähdemäki on ruotsinkielisten kieli- ja ylioppilaskokeilaiden tekstejä tutkiessaan todennut, että suomen puhekieli on todennäköisesti syynä numerusvirheille eli lukukongruenssivirheille, joissa opiskelijat käyttävät yksikössä olevaa predikaattia monikossa olevan subjektin kanssa (Lähdemäki 1995: 111). Pidän Lähdemäen lailla puhekieltä mahdollisena syynä tällaisille kongruenssivirheille.

Lukukongruenssi ja monikon 3. persoonan indikatiivin virhekäyttö. Aineistossani oppijat ovat käyttäneet m. 3. p. indikatiivia vastaavan yksikön sijasta. Kyseiset virhekäytöt edustavat B1-tason oppijoiden toiseksi yleisintä virhekäyttöä. Tällaisia virheitä on aineistossani yhdeksän kappaletta eli 15,79 % kaikista B1-tason kongruenssivirheistä. Vaikka kyseessä on toiseksi yleisin virhekäyttö, ei virhekäyttö ole huomattavan suurta. Imperfektissä samankaltaisia virhekäyttöjä on B1-tasoisissa teksteissä kolme. A2- tai B2-tasoisissa teksteissä ei ole yhtään vastaavaa virhekäyttöä preesensissä tai imperfektissä. Esimerkit (17) ja (18) havainnollistavat m. 3. p. ind. preesensin virhekäyttöjä.

(17) *Siellä **käyvät** julkkiksia, ja he asuvat hienoissa hotellissa kalliolla.*

(RU0001fAM)

(18) *He ovat kihloissa ja menevät naimisiin ensi kesänä. Ellan isovanhemmat asuvat pohjois-suomessa Kemissä. Kun Ellalla ja Eemelillä on kesäloma koko perhe lähtevät Kemille.* (RU001bAM)

Esimerkit (17) ja (18) ovat saman oppijan B1-tasoisiksi arvioituista kahdesta eri tekstistä. Esimerkeistä näkyy, kuinka oppija on osannut käyttää m. 3. p. ind. preesensia, mutta myös virhekäyttöä esiintyy. Oppija ei ole kuitenkaan tehnyt teksteissään muita kongruenssivirheitä kuin esimerkeissä esiintyvät kaksi virhettä. Esimerkissä (17) oppijan virkkeen ensimmäinen lause on eksistentiaalilause, jossa olisi kuulunut käyttää yksikössä olevaa predikatiivia. Oppija on kuitenkin käyttänyt subjektin mukaisesti monikossa olevaa ind. preesensia. Virhe voi johtua siitä, että oppija ei tunne tai muista eksistentiaalilauseeseen liittyvää sääntöä verbin yksikkömuodossa olemisesta. Lähdemäen (1995: 104–105) tutkimuksessa äidinkielenään ruotsia puhuneiden suomenruotsalaisten suomenkielissä teksteissä on käytetty virheellisesti jonkin verran monikossa olevaa predikaattia eksistentiaalilauseessa. On siis mahdollista, että suomen eksistentiaalilauseeseen sääntö ei ole vakiintunut ruotsinkielisille ja aiheuttaa inkongruenssia, koska he pyrkivät noudattamaan suomen kongruenssisääntöä muuten.

Esimerkissä (18) oppija on käyttänyt m. 3. p. ind. preesensmuotoja oikein kolmessa virkkeessä. Oppija on saattanut yleistää käyttämäänsä muotoa myös virkkeeseen, jossa on virheellisesti monikkomuoto yksikön sijasta. Virhekäytön sisältävän lauseen subjekti on kuitenkin kollektiivinen *perhe*. Suomen kielessä olevia kollektiivisanoja predikoidaan joko kokonaisuutena tai näkökulmasta riippuen joko jaollisena tai jaottomana, mutta perhettä pidetään pääsääntöisesti jaottomana kokonaisuutena, jolloin predikaatti on yksikössä (VISK 2008 §557). Oppija on voinut siis tulkita perheen kanssa käytettävän monikkomuotoista verbiä, kun taas äidinkielessä ruotsissa vastaavanlaista eroa ei ole, koska verbi on samassa muodossa subjektin luvusta riippumatta.

Suurin osa virheikäytöistä, joissa on käytetty m. 3. p. ind. preesensia y. 3. p. ind. preesensin sijasta, ovat eri oppijoiden teksteissä esiintyviä yksittäistapauksia. Ainoa poikkeus on B1-tason oppija, joka on tehnyt tämän tyyppisiä virheitä kaksi kertaa. Kokonaisvaltaisesti oppijat ovat käyttäneet m. 3. p. indikatiivia hyperkorrektisti noudattaen subjektin ja predikaatin välistä kongruenssia, jos subjekti on ollut monikollinen ja useammasta kuin yhdestä henkilöstä koostuva. Koska ruotsin kielessä subjekti ja predikaat-

ti eivät kongruoi vaan predikaatti on aina sama, ovat oppijat kiinnittäneet paljon huomiota subjektin lukuun ja yleistäneet monikkomuotoa laajemmalle kuin olisi tarve.

Lukukongruenssivirheisiin lukeutuvat myös m. 3. p. ind. imperfektin virhekäytöt, joissa niitä on käytetty vastaavan yksikön sijasta. Näitä virhekäyttöjä on aineistossani yhteensä kolme, jotka kaikki ovat B1-tasoisissa teksteissä. Esittelen tällaisia virhekäyttöjä esimerkeissä (19)–(20).

(19) *Täällä on oikein lämmin ja vedessä on myös lämmin. Minä olin ulkona koko päivän. Aurinko paistoi mutta se oli vähän tuuli. Paljon turisteja **olivat** täällä mutta ei monta ruotsalaista.* (RU0046AM)

(20) *Olin työssä tänä päivänä, **olivat** paljon asiakasta.* (RU0038bAM)

Esimerkeissä (19) ja (20) oppijat ovat käyttäneet B1-tasoisissa teksteissä m. 3. p. ind. imperfektiä y. 3. p. ind. imperfektin asemesta. Kummassakin esimerkissä virhekäyttö sisältyy eksistentiaalilauseeseen. Suomen prototyypisessä eksistentiaalilauseessa predikaatti on aina yksikössä (VISK 2008 § 293; Hakulinen & Karlsson 1979: 95; Vilkuna 2000: 99; Karlsson 2013: 99–100). Oppijat eivät ole teksteissään huomioineet eksistentiaalilauseetta koskevaa sääntöä, mikä voi olla seurausta myös siitä, että he eivät ole tietoisia säännöstä tai ole muistaneet sitä. Eksistentiaalilauseissa väärin kongruoivat predikaatit ovat odotettavia, jos oppija ei ole tietoinen säännöstä.

Yleisesti kongruenssivirheistä. Olen esitellyt ruotsinkielisten suomenoppijoiden kirjoitetuissa teksteissä esiintyneitä kongruenssivirheitä niin persoonakongruenssin kuin lukukongruenssin näkökulmasta. Aineistoni mukaan ruotsinkieliset oppijat tekevät 12 kongruenssivirhettä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Näistä persoonakongruenssivirheiden osuus on 5 ja lukukongruenssivirheiden osuus 7 virhekäyttöä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. EVK:n (2003: 161) mukaan A2-tasoiset kielenoppijat tekevät kongruenssivirheitä. Se pitää aineistossani paikkaansa: tuhatta oikein muodostettua muotoa kohti aineistoni oppijoilla on A2-tasoisissa teksteissä 12 kongruenssivirhettä, B1-tasoisissa 13 ja B2-tasoisissa 9. A2-tason lisäksi kongruenssivirheitä on siis myös muilla tasoilla.

Aineistossani persoonakongruenssia koskevat virhekäytöt ovat kuitenkin myös hyvin tyypillisiä toisin kuin Lähdemäen (1995) tutkimuksessa. Persoonakongruenssia koskevia virheitä on aineistossani vähemmän kuin lukukongruenssivirheitä, mutta silti huomattava määrä (44,30 %). Persoonakongruenssivirheiden määrä pienenee taitotasolta seuraavalle siirryttäessä, koska A2-tasoisissa teksteissä niitä on 11 tuhatta oikeaa verbimuotoa kohti, B1-tasoisissa 5 ja B2-tasoisissa 3. Persoonakongruenssivirheiden taustalla huomattavana tekijänä on suomen ja ruotsin ero, koska ruotsissa subjekti ja predikaatti eivät kongruoi vaan käytössä on aina sama predikaattimuoto huolimatta siitä, onko subjekti yksikössä vai monikossa. Ruotsin preesens muodostetaan liittämällä suffiksi *-r* verbin vartalon perään (Teleman ym. 2010a: 546). Ruotsin kielessä on kuitenkin ennen ollut pluraalin preesens ja imperfekti, jotka on muodostettu lisäämällä konsonantin jälkeen suffiksi *-a* preesensiin ja suffiksi *-o* imperfektiin. Preesensissä on ollut kato voikaalin jälkeen. Monikkomuotoisen preesensin ja imperfektin funktio oli osoittaa kongruenssi monikkomuotoisen subjektin kanssa, mutta monikkumuotoiset predikaatit ovat kadonneet yleiskielen keskustelukielestä eikä niitä esiinny kuin kaunokirjallisuudessa ja asiaproosassa. (Teleman ym. 2010a: 546–547.) Ruotsin kielellä voi olla vaikutusta siihen, että oppijat valitsevat subjektin kanssa kongruoimattomia verbimuotoja predikaattiin, koska ruotsin kielessä asiaa ei tarvitse huomioida.

Uskon Lähdemäen (1995: 201) mukaisesti kyseessä kuitenkin olevan enemmänkin oppijankielelle tyypillinen ilmiö, joka on seurausta lähdekielen positiivisen siirtovaikutuksen puutteesta, kuin nimenomaan ruotsinkielisten oppijoiden lähdekielen vaikutuksen seuraus. Sama pätee niin preesens- kuin imperfektimuotoihinkin. Imperfektimuodoissa y. 3. p. indikatiivin käytön taustalla voi olla myös se, että kyseinen muoto on myös imperfektin vartalo. Oppijat ovat hallinneet imperfektin vartalon muodostuksen ja käyttäneet sitä samaan tapaan kuin ruotsissa, jossa imperfektimuoto itsessään on riittävä.

Lukukongruenssivirheitä on aineistossani enemmän kuin persoonakongruenssivirheitä. Lukukongruenssivirheistä erottuvat erityisesti tapaukset, joissa y. 3. p. ind. preesensissä tai imperfektissä olevia muotoja on käytetty vastaavien m. 3. persoonamuotojen sijasta. Koska suurin osa virhekäytöistä on B1-tasoiseksi arvioituissa teksteissä, on otettava huomioon virhekäytön tietoinen käyttö puhekielen antaman mallin mukaisesti. Tietoisesta käytöstä kertoo myös se, että virhekäyttöjen määrä kasvaa tuhatta oikein muodostettua verbimuotoa kohti taitotason kehittyessä: A2-tasoisissa teksteissä lukukongruens-

siin liittyviä virhekäyttöjä on 1, B1-tasoisissa 8 ja B2-tasoisissa 5. Aineistossani on myös käytetty m. 3. p. ind. preesensia ja imperfektiä vastaavien yksikkömuotojen asemesta. Näitä virhekäyttöjä esiintyy myös eksistentiaalilauseissa, joissa oikeaa yksikkömuotoista predikaattia käyttääkseen oppijan tulisi tuntea prototyypisten eksistentiaalilauseiden sääntö, jonka mukaan predikaatti on yksikössä. Kaikki virhekäytöt, joiden yhteydessä olen huomannut eksistentiaalilauseen ja lukukongruenssivirheen välisen yhteyden, ovat olleet B1-tasolle arvioituja tekstejä. Mikäli oppija ei tiedä tai muista sääntöä, esiintyy eksistentiaalilauseissa helposti väärin kongruoivia predikaatteja, jotka kongruoivat liioitellusti subjektin luvun ja sijan mukaan.

4.1.2. Kieltoverbin *ei* taivuttamisen virheet

Karlssonin (2013: 103) mukaan ”suomen kieltolauseissa ei ole vakiomuotoista kieltosanaa”, koska kieltosana *ei* käyttäytyy verbin lailla taipumalla ja kongruoimalla subjektin persoonan kanssa kuten muutkin finiittiverbit. Kieltosanan sijasta puhutaan **kieltoverbistä**. Kieltoverbillä on persoonamuodot mutta ei tempuksen tunnusta eikä infiniittisiä muotoja (VISK 2008 § 108, 1623). Se toimii tyypillisen apuverbin lailla (Vilkuna 2000: 260). Pajusen (1999: 41) mukaan suomessa kieltoverbiä *ei* käytetään lausekiellon muodostamiseen, kun saman tehtävän muissa kielissä saavat kieltopartikkelit. Aineistossani on kahdeksan virhekäyttöä, jotka liittyvät kieltosanan *ei* taivuttamiseen. Kyseisissä tapauksissa kieltosana toimii kieltoverbinä, koska se on apuverbin asemassa, ja se on yhdessä pääsanansa kanssa lauseen predikaattina.

Kieltoverbin *ei* virhekäyttöön liittyviä virhekäyttöjä on yhteensä kahdeksan, joista suurin osa eli kuusi on tehty B1-tasoisiksi arvioituissa teksteissä. Lisäksi A1- ja B2-tasoisissa teksteissä vastaavia virhekäyttöjä on kummallakin taitotasolla yksi kappale. Virhekäyttöjä on niin vähän, että ruotsinkielisillä oppijoilla on virhekäyttöjä vain yksi tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku on sama myös jokaisella taitotasolla erikseen. Kieltoimuotojen virhekäyttöjen osuus on kaikista aktiivin indikaatiivin virhekäytöistä 4,62 % ja kaikista aineistoni virhekäytöistä 2,52 %. Seuraavaksi esittelen oppijoiden virhekäyttöjä esimerkkien (21)–(23) avulla.

(21) *Tänään menen hammaslääkäriin. Hän vetää hammas susta. Minä kärsin nyt. Minä ei osa syödä. -- Tänään ei on kiva. (RU0056cAM)*

Esimerkki (21) on päiväkirjateksti, joka on arvioitu A2-tasoiseksi. Oppijan tekstissä on kaksi kieltomuotoa, joissa kummassakin kieltosana *ei* on perusmuodossaan eikä sitä ole taivutettu. Oppija on käyttänyt kyseistä muotoa myös virkkeessä, jossa natiivipuhuja olisi käyttänyt y. 1. persoonan mukaan taivutettua muotoa, joka kongruoisi subjektin kanssa. Oppija ei mahdollisesti ole vielä oppinut suomen kieltorakennetta ja toistaa näkemäänsä muotoa, jossa kieltosanaa ei taivuteta, tai hän noudattaa ruotsin kielen mallia. Ruotsin kielessä kieltolauseessa pääverbi ei poikkea myönteisen lauseen pääverbistä. Erona on, että kieltosana *inte* lisätään päälauseessa pääverbin jälkeen. Sivulauseessa *inte* tulee ennen pääverbiä (Hultman 2015: 289). Oppija on käyttänyt lauseessaan perusmuodossa olevaa kieltosanaa *ei*. Vastaavanlaisia virheikäyttöjä, joissa on käytetty kieltosanan perusmuotoa subjektin kanssa kongruoivan muodon sijasta, on B1-tasoisissa teksteissä kolme. Kahdessa näistä virkkeiden subjekti on y. 2. persoonassa ja kolmannessa y. 1. persoonassa. Oppijan esimerkissä (21) on myös lause, jonka predikaatti on *ei on*. Siinä virhe on pääverbissä ja käsittelen kieltomuotoja, joiden virheikäyttö on pääverbissä, luvussa 4.1.4.

(22) *En usko että olisin jaksanu mennä töihin, olen väsynyt. -- Ihana, että vain olla, en tarvitse tehdä mitään. Muuten minä olen ahkera ja pirteä. Nyt talvella päivät ovat lyhyet ja aurinko ei näy ollenkaan. (RU0049cAM)*

Esimerkin (22) oppijan teksti on arvioitu B1-tasoiseksi päiväkirjatekstiksi. Oppijan tekstissä on myös muitakin kieltosanan *ei* sisältäviä virkkeitä kuin virheellisen muodon omaava. Esimerkissä (22) näkyy myös kaksi onnistunutta kieltomuotoa, toinen y. 1. ja toinen y. 3. persoonassa. Virke, jossa oppijan käyttämä muoto on virheannotoinnin yhteydessä kirjattu virheelliseksi, on hyvin erilainen kuin muut oppijan virkkeet. Kyseisessä virkkeessä on yksipersonainen nesessiiviverbi *tarvita*. Nesessiiviverbeihin liittyvät infinitiivi ja genetiivisubjekti, joka on nesessiivirakenteen yleisin subjekti (VISK 2008 §457, 920; Vilkuna 2000: 281). Oppijan virkkeestä kuitenkin uupuu myös genetiivisubjekti *minun*, jota ei ole virheannotoinnin yhteydessä lisätty erillisenä virheenä tekstiin. Korjauksena on ainoastaan merkitty tavoitelluksi muodoksi kieltomuodon perusmuoto *ei*, koska lause toimii myös ilman genetiivisubjektia. Oppija on tavoitellut teks-

tissään sellaista rakennetta, jota hän ei vielä hallitse. Hän on mahdollisesti yleistänyt siinä oppimaansa eli sitä, että kieltosana *ei* kongruoi subjektin kanssa eikä subjektia tarvitse kirjoittaa suomen kielessä aina näkyviin, koska se on nähtävissä predikaatista, ja jättänyt subjektin eli tässä tapauksessa genetiivisubjektin pois.

(23) *Amorphis eivät tule Ruotsiin Suomalainen yhtye Amorphis eivät tule Ruotsiin vuonna 2011. Kiertue vie heidät myös Norjassa, Suomessa, Saksassa ja Japanissa.* (RU0012fAM)

Esimerkissä (23) oppija on toistanut saman virheikäytön sekä tekstinsä otsikossa (*Amorphis eivät tule Ruotsiin*) että ensimmäisessä virkkeessä. Hän on taivuttanut kieltosanaa m. 3. persoonassa, vaikka kongruenssin toteutumista varten kieltosanan tulisi olla y. 3. persoonassa eli virheikäytössä on kyse lukukongruenssin virheestä. Oppijalla ei ole tekstissään muita lauseita, joiden subjekti olisi sama *Amorphis*, mutta hän viittaa samaan subjektiin eri sanoja käyttämällä. Näissä lauseissa hän myös käyttää myönteisissä lauseissa oikein kongruoivaa predikaattia, mutta subjekti on eri kuin virheikäytöllisissä lauseissa. On mahdollista, että oppija pitää *Amorphista* kollektiivisena sanana, koska *Amorphis* koostuu useammasta henkilöstä ja oppija viittaa *Amorphikseen* myöhemmin monikkomuotoisella persoonapronominilla *he*. Suomessa on kollektiivisanoja, jotka tarkoittavat joko samankaltaisista koostuvaa ryhmää tai muuta kokonaisuutta, joiden kanssa käytetään joko yksikössä tai monikossa olevaa predikaattia riippuen siitä, pidetäänkö jaottomana vai joko jaottomana tai jaollisena (VISK 2008 § 557).

Ruotsissa predikaattia ja kieltosanaa *inte* käytettäessä ei tarvitse huomioida sitä, onko subjekti yksikössä vai monikossa tai tietyssä persoonassa, koska samoja muotoja käytetään kaikkien kanssa. Oppija on voinut ajatella, että monikkomuotoinen *Amorphis* vaatii monikossa olevan kieltoverbin, koska subjekti koostuu useammasta kuin yhdestä henkilöstä. Tällöin taustalla vaikuttaisi ruotsin ja suomen ero lukukongruenssin osalta, sillä ruotsinkielisillä oppijoilla ei ole lähdekielellään positiivista siirtovaikutusta. Suomessa persoona- ja lukukongruenssi koskee myös kieltoverbiä *ei*. On myös mahdollista, että oppija on ottanut mallia kieltomuotoon jostakin näkemästään tai kuulemastaan. Puhuin samankaltaisista tapauksista jo luvussa 4.1.1. kongruenssivirheiden ja tarkemmin lukukongruenssin yhteydessä, koska oppijoilla esiintyi hyperkorrektiutta kongruenssin suhteen.

Aineistoni ruotsinkielisten oppijoiden kieltosanan *ei* virhekäytöt liittyvät lukukongruenssiin ja liittomuotoihin, joiden osana ne ovat. Kielteisissä liittomuodoissa kiello ilmaistaan niin apu- kuin pääverbissäkin, koska kieltoverbi on apuverbinä ja pääverbi on kiello- tai partisiippimuodossa. Subjektin kanssa kongruoiva persoona ilmaistaan kieltoverbissä persoonapäätteellä. (VISK 2008 § 108.) Vaikka kieltosanaan ja kieltoverbiin liittyviä virheitä on aineistossani vähän, voi niiden perusteella sanoa, että ruotsinkielisillä oppijoille ei ole aina selkeää se, että persoonapäätte näkyy kieltosanasissa mutta ei enää pääverbissä.

Tarja Puro on lisensiaatintyössään (2002) tutkinut alkeiskurssin käyneiden norjankielisten suomen opiskelijoiden käyttämiä verbejä niin keskusteluissa kuin kirjoitetuissakin teksteissä. Verbeistä toiseksi yleisin oli kieltoverbi *ei* (Puro 2002: 65–66, 68). Kieltoverbiä käytettiin sekä verbimäisesti että epäverbimäisesti eli sitä taivutettiin toisinaan persoonamuodoissa mutta toisinaan ei. Myös alkeiskurssin käyttäjillä kieltoverbin *ei* käytössä oli variaatiota ja kaikista verbeistä eniten persoonataivutuksessa oli hapuilua *ei*-kieltoverbin kanssa. (Puro 2002: 90, 92.) Aineistoni oppijoilla kieltoverbin *ei* persoonataivutus ei ole aiheuttanut samanlaisia haasteita kuin Puron tutkimuksen oppijoille, koska kieltoverbin persoonataivutuksessa on kaikilla oppijoillani virhekäyttöjä vain yksi tuhatta oikeaa verbimuotoa kohti, kun indikatiivin preesensin ja imperfektin persoonakongruenssia koskevia virhekäyttöjä heillä on vastaavasti viisi tuhatta kohti. Tulen käsittelemään kieltomuotoa liittomuotona vielä luvussa 4.1.4. Uskon, että äidinkielen eli ruotsin erilainen malli vaikuttaa tähän nimenomaan positiivisen siirtovaikutuksen puuttumisen seurauksena. Sama virhetyyppi voi kuitenkin esiintyä myös muun kielisillä oppijoilla eikä se ole tyypillinen vain ruotsikielisille oppijoille.

4.1.3. Preesensin ja imperfektin virhekäyttö

Suomessa on neljä aikamuotoa (Karlsson 2013: 196). Näistä kaksi on yksinkertaisia eli yksiosaisia: preesens ja imperfekti. Preesens on tunnuksen tempus. Preesensissä persoonapäätte liitetään suoraan taivutusvartaloon, mutta y. 3. persoonassa vartalon lyhyt loppuvokaali kaksinkertaistuu. Imperfektin tunnus on *i*, joka liitetään taivutusvartaloon ennen persoonapäätettä. Yksikön 3. persoonalla ei ole imperfektissä persoonapäätettä vaan kyseinen muoto on myös imperfektin vartalo. (VISK 2008 § 112; Karlsson 2013:

196–197.) Perfekti- ja pluskvamperfekti ovat kaksiosaisia tempuksia eli liittotempuksia (VISK 2008 § 112). Perfekti muodostuu apuverbistä *olla*, joka on preesensissä, ja NUT-partisiipista, joka on yksikössä tai monikossa subjektin mukaisesti tai passiivissa (Karlsson 2013: 201; VISK 2008 § 112). Pluskvamperfekti muodostuu *olla*-apuverbin imperfektistä ja NUT-partisiipista, joka on aktiivissa tai passiivissa (Karlsson 2013: 203; VISK 2008 § 112).

Verbimuodot, joissa on käytetty indikatiivissa olevaa verbimuotoa väärässä aikamuodossa, kuuluvat tähän luokkaan. Väärällä aikamuodolla tarkoitan sitä, että oppija on käyttänyt indikatiivissa ja oikeassa persoonassa olevaa preesensia imperfektin asemassa tai toisin päin. Kyseiset virhekäytöt voivat olla joko yksiosaisia predikaatteja tai apuverbin tai sen kaltaisen verbin asemassa verbiliitossa tai -ketjussa. Verbiliitot ja -ketjut ovat kaksi- tai useampiosaisia predikaatteja. Vaikka käsittelen tässä luvussa aikamuotovirheitä, koskevat ne vain preesensia ja imperfektiä. Perfektiä ja pluskvamperfektiä koskevat virhekäytöt eivät kuulu tämän alaluokan alaisuuteen. Käsittelen luvussa 4.1.4. verbiketjuja ja liittomuotoja, jolloin analysoin myös perfektin ja pluskvamperfektin pääverbin asemassa esiintyviä virhekäyttöjä. Jos virhekäyttö on perfekti- tai pluskvamperfektissä apuverbin asemassa, käsittelen tapauksia virhekäytön mukaisessa luvussa. Perfekteillä ja pluskvamperfekteillä ei ole aineistossani omaa lukuaan, koska käsittelen niitä apu- tai pääverbissä esiintyvän virhekäytön mukaisesti.

Preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä on tehty taitotason A2 teksteissä 6 kertaa ja B1-tasoisissa 16 kertaa. B2-tasoisissa teksteissä preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä ei ole tehty ollenkaan. Kaikkien taitotasojen valossa oppijat tekevät kolme akt. indikatiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttöä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä luku tuhatta kohti on kuusi ja B1-tasoisissa neljä.

Taulukossa 9 esittelen, mitä muotoja oppijat ovat käyttäneet akt. ind. preesensissä imperfektin sijasta ja mitä imperfektissä preesensin sijasta. A2-tasoisissa teksteissä yleisempää on ollut käyttää preesensia imperfektin sijasta. Näitä tapauksia aineistossani on neljä kappaletta ja imperfektejä preesensin sijasta kaksi kappaletta. B1-tasoisissa teksteissä kymmenessä tapauksessa oppijat ovat käyttäneet preesensia imperfektin sijasta ja kuudessa tapauksessa imperfektiä preesensin sijasta.

TAULUKKO 9. Preesensin ja imperfektin virhekäyttö -alaluokan virheet esitettyinä lukumäärinä taitotasoin.

	A2 Aineiston laajuus saneina 4 044 kpl	B1 Aineiston laajuus saneina 19 231 kpl
Preesens imperfektin sijasta		
y. 1. p.	0	2
y. 3. p.	4	2
m. 1. p.	0	4
m. 3. p.	0	2
Imperfekti preesensin sijasta		
y. 1. p.	2	3
y. 3. p.	0	0
m. 1. p.	0	3

Aktiivin indikatiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttöjen vähäisyys on mielestäni odotettavaa, koska sekä suomessa että ruotsissa preesens ja menneen ajan muoto ovat erillisiä tempuksia. Ruotsissa suomen imperfektiä vastaa preteriti eli menneen ajan muoto. Preteritiä voidaan muodostaa joko suffiksilla *-de*, jos kyseessä on heikko verbi, tai ilman suffiksia vahvoista verbeistä, jolloin verbeissä esiintyy usein vokaalinvaihtelua ja konsonanttimuunnoksia (Teleman ym. 2010a: 537–548). Jotta menneestä ajasta voidaan puhua, tulee myös ruotsissa käyttää eri verbiä kuin nykyhetkestä puhuttaessa. Ruotsissa on myös perfekti ja pluskvamperfekti kuten suomessakin.

Preesensin ja imperfektin virhekäyttöön liittyviä muotoja on ruotsinkielisten oppijoiden aineistossani 22 kappaletta. Se on 12,64 % kaikista aktiivin indikatiivissa olevien verbien virhekäytöistä ja 6,90 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden tekemistä virhekäytöistä. Seuraavaksi analysoin preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä esimerkkien (24)–(28) avulla.

(24) *Timo ajatteli mennä kotiin mutta määräsi mennä ravintolassa syömään. Hän ei kävellyt ravintolalla, hän **ottaa** taksia. Hän **istuu** taksissa, kun hän näki Kaisa. Kaisa mennee toimistoon. Timo **sanoo** 'pysäyttää' mutta taksi ei pysäyttänyt, se **on** puolella risteyksellä.* (RU0030aAM)

Esimerkki (24) on arvioitu A2-tasoiseksi tekstiksi. Esimerkissä näkyvät kaikki neljä A2-tasoisissa teksteissä esiintyvää preesensin virhekäyttöä, koska ne ovat saman oppi-

jan samassa tekstissä tekemiä. Oppija on kirjoittanut tekstiään imperfektissä, mutta on neljässä virkkeessä käyttänyt tyylistä poiketen preesensia. Lisäksi oppijan tekstissä on yksi virheellisesti muodostettu preesensmuotoinen verbi *mennee*, mutta koska kyseessä ei ole puhtaasti morfosyntaktinen virhe, en sisällytä virhekäyttöä tutkimukseni kohteeksi. Oppijan muodossa on aikamuotovirheen lisäksi kvantiteettivirhe, joka voi olla seurausta myös lyöntivirheestä. Preesensin virhekäyttöjä, joissa olisi käytössä y. 3. persoona, muut aineistoni oppijat eivät ole tehneet. Esimerkin (24) oppija on pääsääntöisesti hallinnut imperfektit, mutta niissä on myös horjuntaa. Oppija on mahdollisesti siirtynyt kirjoittamaan itselleen liian haastavaa tekstiä sellaisessa vaiheessa, jossa hän ei vielä kykene hahmottamaan suomen imperfektin muodostusta ja hän yleistää osaamiaan preesensmuotoja silloinkin, kun teksti vaatisi imperfektin. Käsittelen seuraavaksi esimerkissä (25) y. 1. p. ind. preesensin virhekäyttöä.

(25) *Nyt Joulua tulee ja jo nyt kirjoitan minun toivelistan. Viime vuonna sain huonoja lahjoja ja olen pettynyt. Tänä vuonna olen ahkera.* (RU0082eAM)

Esimerkin (25) kaltaisia virheitä on kaksi B1-tasoisissa teksteissä. Päiväkirjatekstissään oppija kirjoittaa sekä preesens- että imperfektimuodossa. Virheannotoija on korjannut oppijan käyttämän y. 1. persoonan indikatiivin preesensin ja kirjannut tavoitteelluksi muodoksi imperfektin, koska virheannotoija pitää epätodennäköisenä sitä, että tekstin kirjoittaja olisi pettynyt edellisvuoden joululahjoihinsa vielä vuoden päästäkin. Oppija on toki voinut ilmaista karvasta pettymystään preesensillä, mutta oppijan ajatusmaailman ja tarkoituserien selvittäminen jälkikäteen ei ole mahdollista.

B1-tasoisten oppijoiden preesensien ja imperfektien virhekäytöissä on paljon vaihtelua. Suhteutettuna B1-tason aineiston sanemäärään, 19 231 sanetta, hallitsevat oppijat preesensin ja imperfektin käytön hyvin. B1-tasoisissa teksteissä tällaisia virhekäyttöjä oppijoilla on neljä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Jonkin verran sekaannuksia kuitenkin tapahtuu. On mahdollista, että oppijat eivät hallitse imperfektiä riittävän hyvin siinä vaiheessa, kun he siirtyvät kirjoittamaan mennessä ajassa kerrottuja tekstejä tai muutokset preesensin ja imperfektin välillä eivät ole riittävän suuria, jotta oppija hahmottaisi ne aina eri aikamuodoiksi. B1-tasoisilla oppijoilla yleisin on virhekäyttö, jossa on käytetty m. 1. p. indikatiivin preesensia m. 1. p. ind. imperfektin sijasta.

Näitä on aineistossani neljä kappaletta ja havainnollistan virhekäyttötyyppejä esimerkillä (26).

(26) *Iltapäivällä olin kavereiden kanssa coronassa. Siellä me söimme bufetti ja **keskustelemme**. He tarjoavat hampurilaisia, ranskalaiset perunat ja useita erilaisia salaatteja.* (RU0006iAM)

Esimerkki (26) on tyypillinen esimerkki aikamuotovirheestä, koska oppija on muussa tekstissään hallinnut imperfektin, mutta muuttaa kesken virkettä aikamuodon preesenssiin. Oppijan seuraavassakin virkkeessä on käytössä preesens, mutta sitä ei ole virheannotoinnin yhteydessä kirjattu virheelliseksi, koska se kertoo yleisemmin ravintolasta. Vastaavanlaisia virhekäyttöjä, joissa on käytetty m. 1. p. ind. preesenssiä imperfektin sijasta, on aineistossani B1-tasoisissa kolme virhekäyttöä esimerkin (26) lisäksi. Esitellen esimerkeissä (27) ja (28) yhden oppijan tekemiä virhekäyttöjä. Oppija on käyttänyt m. 1. p. ind. preesenssiä imperfektin sijasta ja toisin päin sekä m. 3. p. ind. preesenssiä imperfektin sijasta.

(27) *Sitten **puemme** vaatteet päälle ja meikkimme. -- Minä ja kahden koulukaverini **menimme** yliopistoon jo huomenna. -- Viime vuonna pääsiäisellä kävimme Posiolle. Kävimme mummon luon, paistoi makkaraa ja pilkimme. Emme tiedä mitä teemme tämä vuonna ehkä **menimme** Posioon.* (RU0016gAM)

(28) *Se oli kivaa tapoin luokkatoverin taas ja kuluu mitä he **ovat** tekineet. Jotkut **ovat** olleet ulkomailla joululle. Se oli ollut kivaa mennä Espanaan tai Italiaan.* (RU0016gAM)

Esimerkit (27) ja (28) ovat B1-tasoisiksi arvioidusta päiväkirjatekstistä. Oppijalla on tekstissään viisi preesensin ja imperfektin virhekäyttöä ja lisäksi saman oppijan toisessa B1-tasoisessa tekstissä (RU0016iAM) on myös kaksi preesensin ja imperfektin virhekäyttöä. Kyseisellä oppijalla on siis seitsemän tällaista virhekäyttöä, mikä on 46,75 % B1-tason preesensin ja imperfektin virhekäytöistä ja 31,82 % kaikista preesensin ja imperfektin virhekäytöistä. Esimerkissä (27) oppija on käyttänyt kolmesti väärää aikamuotoa, ja hän käyttää preesensejä ja imperfektejä sekaisin. Esimerkin toisessa virkkeessä oppija käyttää imperfektiä *menimme* tulevaisuudesta. Hän käyttää samaa verbiä imperfektissä myös toisessa virkkeessä, jossa on myös preesenssiä (*mitä teemme tänä vuonna*

ehkä menimme). On mahdollista, että kyseisen verbin kohdalla oppija hallitsee oikean imperfektimuodon preesenssiä paremmin, mutta hän on myös voinut sekoittaa ne keskenään.

Esimerkin (28) virkkeissä oppija on käyttänyt liittomuotoja, ja virheannotoinnin yhteydessä apuverbinä toimivat muodot on merkitty virheellisiksi. Oppijan käyttämät preesensit on korvattu imperfekteillä, koska virheannotoija on pitänyt oikeana aikamuotona viimeisessä virkkeessä oppijan käyttämää pluskvamperfektiä. Esimerkin (28) katkelma tulee tekstissä esimerkin (27) jälkeen, joten esimerkeistä näkee, että oppija on käyttänyt aiemmin paljon imperfektiä. Yleensä imperfekti ja pluskvamperfekti liittyvät loogisesti yhteen, koska imperfektillä kuvataan ennen puhehetkeä tapahtunutta ja pluskvamperfektillä toimintaa, joka on tapahtunut ennen jotakin menneen ajan ajankohtaa (Karlsson 2013: 197, 203). Tämä toteutuu myös osittain oppijan tekstissä, kun hän kertoo, mitä hänen ystävänsä olivat tehneet joululomalla.

Preesensin ja imperfektin virhekäytöissä oppijat ovat osanneet käyttää oikeassa persoonassa olevaa predikaattia, mutta sitä on käytetty väärässä tempuksessa. A2-tasoisissa teksteissä virhekäyttöjä on yhteensä kuusi ja B1-tasoisissa 16. B2-tasoisissa teksteissä preesenssiä ja imperfektiä ei ole käytetty kertaakaan toisen asemesta. A2-tasoisissa teksteissä on käytetty neljä kertaa preesenssiä imperfektin sijasta ja B1-tasoisissa 10 kertaa, kun taas loput virhekäytöt ovat imperfektin käyttöä preesensin sijasta. Virhekäytöt ovat hyvin vähäisiä, mikä on mielestäni odotettavissa, koska sekä suomessa että ruotsissa preesens ja menneen ajan tempus, suomessa imperfekti ja ruotsissa preteriti, ovat erillisiä aikamuotoja, joita käytetään vain tietyn tempuksen ilmaisemiseen. Mielestäni tempusvirheiden taustalla ei ruotsinkielisten oppijoiden tapauksessa ole lähdekielen vaikutus. Lähdemäen tutkimuksessa oli myös jonkin verran aikamuotovirheitä (Lähdemäki 1995: 192), mutta ne olivat tutkimukseni kaltaisesta melko sekalaisia.

Aineistossani on lisäksi virhekäyttöjä, joissa oppijat ovat käyttäneet indikatiivin imperfektissä olevia muotoja silloin, kun tavoitemuotona olisi ollut konditionaalin preesens. Koska tavoitemuoto on muu kuin indikatiivi, en käsittele kyseisiä virhekäyttöjä tässä alaluvussa vaan muita virhekäyttöjä koskevassa alaluvussa 4.1.5.

4.1.4. Verbiketjut ja liittomuodot

Verbiketjut ovat kaksi- tai useampiosaisia predikaatteja, joissa infinitiivi on modaalisen tai muun abstraktin verbin kanssa liitossa. Verbiketjussa on yleensä A-infinitiivi tai tiettyissä tapauksissa MA-infinitiivi. (VISK 2008 § 496.) Verbiketjut koostuvat verbeistä, joissa jälkimmäinen toimii aina täydennyksenä edelliselle (Vilkuna 2000: 277). Liittomuodoissa apuverbi *olla* tai *ei* ilmaisee kieltoa, tempusta tai kumpaakin yhdessä pääverbin kanssa (VISK 2008 § 450). Liittomuodossa predikaattiverbin finiittimuoto on kongruenssissa niin persoonassa kuin luvussakin lauseen subjektin kanssa (VISK 2008 § 1290). Liittomuodoissa *olla*-verbi on apuverbinä ja pääverbi on partisiippimuodossa (Vilkuna 2000: 247).

Verbiketjujen ja liittomuotojen alaluokkaan kuuluvat virhekäytöt, joissa virheannotoija tai minä olen tehnyt korjauksen johonkin verbiketjun tai liittomuotojen indikatiivin preesensissä tai imperfektissä olevaan osaan, joka on pääverbin asemassa. Koska verbiketjujen ja liittomuotojen alaluku on osana indikatiivin virhekäyttöä, en huomioi verbiketjuista tai liittomuodoista kuin indikatiivin preesensit ja imperfektit, joita on käytetty moniosaisen predikaatin pääverbinä. Koska tarkastelen kaikkia verbimuotoja yksittäistapauksina, nimitän tässä alaluvussa käsiteltäviä muotoja preesenseiksi ja imperfekteiksi, vaikka virhe olisi osana perfektiiä tai pluskvamperfektiiä. Apuverbin tai apuverbin kaltaisen verbin asemassa olevat verbiketjujen ja liittomuotojen osat kuuluvat luokkaan, joka määräytyy niiden virhekäytön perusteella. Niitä voi olla esimerkiksi kongruenssi- virheiden tai preesensin ja imperfektin virhekäytön luokissa. Verbiketjuissa tai verbiliitoissa käytetyt muodot, jotka ovat esimerkiksi A-infinitiivissä tai NUT-partisiipissa, eivät kuulu tähän luokkaan vaan infinitiivin virhekäytön ja partisiipin virhekäytön luokkaan. Infinitiivin virhekäyttöä käsitteen luvussa 4.5. ja partisiippien virhekäyttöä luvussa 4.6.

Verbiketjujen ja liittomuotojen alaluokassa on kaikilla taitotasoilla yhteensä 40 virhekäyttöä, joka on 22,99 % kaikista persoonataivutettujen verbien virhekäytöistä. Kaikista virhekäytöistä verbiketjujen ja liittomuotojen virhekäyttöjen osuus on 12,54 %. Verbiketjuja ja liittomuotoja koskevia virhekäyttöjä ruotsinkielisillä oppijoilla on kuusi jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisten tekstien vastaava luku on 13, B1-tasoisten tekstien 5 ja B2-tasoisten tekstien 5. Tarkemmat luvut

liittomuotojen, kieltomuotojen ja verbiketjujen määrästä suhteessa tuhanteen oikeaan muotoon ovat liitteessä 1.

Taulukossa 10 esittelen ruotsinkielisten oppijoiden indikatiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttöjä liittomuodoissa, kieltomuodoissa ja verbiketjuissa. Olen erottanut liittomuodoiksi laskettavat kieltomuodot erikseen, koska suurin osa virhekäytöistä liittyy kieltomuotoihin. Taulukossa 10 näkyvät myös kaikki oppijoiden indikatiivin preesensissä tai imperfektissä käyttämät muodot ja se, kuinka usein mitäkin muotoa on käytetty. Taulukosta 10 selviää, että A2-tasoisia tekstejä kirjoittaneet oppijat ovat tehneet 12 alaluokkaan kuuluvaa virhekäyttöä, joista suurin osa eli kuusi kappaletta liittyy liittomuotoihin. Kolme on osana kieltomuotoa ja loput kolme osana verbiketjua. Suurin osa virhekäytöistä on B1-tasoisiksi arvioiduissa teksteissä, joissa virhekäyttöjä on yhteensä 22 kappaletta. Näistä 14 on kieltomuodoissa ja 8 osana verbiketjua. B2-tasoisten tekstien virhekäyttöjen osuus on vain kuusi kappaletta, joista viisi on kieltomuodossa ja yksi verbiketjussa.

TAULUKKO 10. Ruotsinkielisten oppijoiden indikatiivissa pääverbin asemassa olevat virhekäytöt, jotka ovat osana liittomuotoa, kieltomuotoa tai verbiketjua, esitettynä taitotasojen ja käytettyjen muotojen mukaan. Preesensmuodot on erotettu taustavärillä.

Oppijan käyttämä muoto	A2				B1				B2			
	liitto- muoto	kielto- muoto	verbi- ketju	yht.	liitto- muoto	kielto- muoto	verbi- ketju	yht.	liitto- muoto	kielto- muoto	verbi- ketju	yht.
y. 1. p. ind. prees.	0	0	2	2	0	1	3	4	0	0	1	1
y. 1. p. ind. imp.	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
y. 2. p. ind. prees.	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
y. 3. p. ind. prees.	0	1	1	2	0	2	2	4	0	3	0	3
y. 3. p. ind. imp.	3	0	0	3	0	10	0	10	0	2	0	2
m. 1. p. ind. prees.	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
m. 3. p. ind. prees.	0	1	0	1	0	0	2	2	0	0	0	0
m. 3. p. ind. imp.	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
yhteensä	6	3	3	12	0	14	8	22	0	5	1	6

Esittelen ensin liittomuotoihin kuuluvia virhekäyttöjä. Käsittelen liittomuotoihin kuuluvia kieltomuotoja erikseen, koska niissä esiintyy enemmän virhekäyttöjä kuin liittomuodoissa, joissa apuverbinä on *olla*-verbi. Liittomuotojen virhekäyttöä esiintyy ainoastaan A2-tasoisiksi arvioiduissa teksteissä. Havainnollistan virhekäyttöjä esimerkin (29) avulla.

(29) *Olen päivälliseksi syönyt lasang. -- Tänään olen tehnyt töitä. Olen treenatut. Olen söivät lihapullat ja paistetut perunat lounaaksi. -- Olen söivät voileipää lounaaksi. Tänään olen söin ravintolassa. Söin bufetti. Tänään olen pelasi korttipeli. Tänään olen pelasi tietokonepeli. Hyvää yötä! -- Tänään olen pelasi tietokonepeli.* (RU0043aAM)

Esimerkissä (29) on kaikki kuusi A2-tasoisissa teksteissä olevaa liittomuotoihin liittyvää virheikäyttöä. Kaikki virheet ovat saman oppijan samassa tekstissä tekemiä, joten oppijan virheikäytöt vääristävät tuloksia A2-tasoisien tekstien osalta, koska todellisuudessa vain yksi oppija on tehnyt kyseisiä virheikäyttöjä. Oppija on kaikissa virkkeissään käyttänyt liittomuodossa oikeassa persoonassa olevaa apuverbiä, mutta pääverbin muodoissa on suurta vaihtelua. Sen lisäksi, että oppija ei ole käyttänyt perfektin vaatimaa NUT-partisiippiä pääverbinä, eivät hänen käyttämänsä indikatiivin imperfektissä olevat verbit kongruoi subjektin kanssa, mikä olisi mielestäni odotettavampaa kuin hyvin vaihtelevien indikatiivimuotojen käyttäminen. Oppijan apuverbi *olla* kongruoi joka kerta subjektin kanssa. Vain yhdessä virheikäytössä oppija on käyttänyt subjektia vastaavaa indikatiivimuotoa, kun verbi on y. 1. p. imperfektissä (*söin*). Muissa tapauksissa oppija on käyttänyt niin yksikön 3. p. ind. (*pelasi*) kuin m. 3. p. ind. imperfektiä (*söivät*). Käsittelemäni aikamuotovirheitä tapauksissa, joissa oppija on käyttänyt oikeassa persoonassa olevaa preesensia imperfektin sijasta tai toisin päin. Kyseisessä alaluokassa käsittelemäni aikamuotovirheet ovat kuitenkin hyvin erilaisia kuin esimerkiksi (29) olevat virheikäytöt, jotka ovat pääverbinä liittomuodossa.

Esimerkissä (29) oppija on kaikissa liittomuodoissa käyttänyt imperfektiä, mutta välillä hän on myös hallinnut oikean muodon käytön ja muodostanut onnistuneita perfektimuotoja. Näistä esimerkkinä on esimerkin ensimmäinen virke, jossa oppija on hallinnut perfektin *olen syönyt*. Oikeasta liittomuodosta huolimatta oppijalla on myöhemmin tekstissään kaksi *olen syövät* -virheikäyttöä. Oppija ei hallitse perfektien muodostamista täysin, mutta hän osaa käyttää menneen ajan muodoista imperfektiä pyrkiessään muodostamaan perfektejä. Hän on selkeästi tietoinen suomen perfektin kaksiosaisuudesta, mikä on yhteinen piirre ruotsin kanssa, mutta hän ei osaa muodostaa kaksiosaisen predikaatin kumpaakin muotoa oikein.

Kokonaisaineiston valossa oppijat joko hallitsevat liittomuodot hyvin tai he eivät käytä niitä. A2-tasoisien oppijoiden teksteissä on liittomuodon asemassa kuusi indikatiivi-muotoista virhekäyttöä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Sekä suomessa että ruotsissa perfektin muodostamiseen käytetään apuverbiä ja pääverbiä, joka on tiettyssä muodossa. Ruotsin kielessä perfekti muodostetaan perfektin apuverbillä *ha* ja pääverbillä, joka on supiinissa (Teleman ym. 2010c: 229–230). Kummassakaan kielessä pääverbi ei ole perfektissä imperfektissä, joten ruotsi ei suoraan selitä oppijoiden virhekäyttöjä.

Liittomuotoihin kuuluvissa kieltomuodoissa on enemmän haparointia kuin myönteisissä liittomuodoissa. Ison suomen kieliopin verkkoversion (2008 § 109) mukaan ”pääverbin kieltomuotona on verbin vartalo.” Imperfektissä, perfektissä ja pluskvamperfektissä kielteisen liittomuodon pääverbinä on NUT-partisiippi ja tarvittaessa *olla*-apuverbi tempuksesta riippuen. (VISK 2008 § 109.) Kielteisten liittomuotojen virhekäytöissä oppijat eivät siis ole käyttäneet verbin vartaloa, jota nimitän tutkimuksessani yleisemmin taivutusvartaloksi, vaan he ovat käyttäneet pääverbiä indikatiivin preesensissä tai imperfektissä. Suurin osa kieltomuotojen virhekäytöistä on B1-tasoisissa teksteissä, jossa niitä on tehty 14 yhteensä 23 kieltomuodon virhekäytöstä. Esimerkin (30) avulla esittelen kieltomuodossa esiintyviä pääverbin virhekäyttöjä ja analysoin mahdollisia syitä virhekäytön taustalla.

(30) *Illalla minä ja Adam menimme laulamaan karaoke. Se oli hauskaa, mutta se ei oli suuri yleisö. -- Onneksi Adam ei joi liian paljon ja ei minua.* (RU0046AM)

B1-tasolle arvioidusta tekstistä otetun esimerkin (30) kaltaisia virheitä, joissa oppija on käyttänyt y. 3. p. ind. imperfektiä kielteisen liittomuodon imperfektissä, on aineistossani B1-tasolla kaikkiaan 10. Vastaavia virheitä on kaksi B2-tasoisissa teksteissä. Kielteisen muodon imperfektit tuottavat kieltomuodoista eniten haastetta kaikista verbiketjuihin tai liittomuotoihin kuuluvista virhekäytöistä, koska yhteensä 13 kieltomuodon virhekäyttöä kaikista 22 virhekäytöstä on kieltomuodon imperfektiin liittyviä. Näistä yksi on A2-tasolla oleva virhekäyttö, jossa oppija on käyttänyt y. 1. p. ind. imperfektiä. Esimerkissä (31) on sekä kielteiseen liittomuotoon eli kieltomuotoon että verbiketjuun liittyvä virhekäyttö.

(31) *Musti ei enää halua makaa lattialla. Hän katsoo ja ajatelee ehkä hän voi tulla Maijan viereen.* (RU0070gAM)

Esimerkin (31) teksti, joka on kuvien pohjalta kirjoitettu kertomus, on arvioitu B1-tasoiseksi. Lauseessa on verbiketju, mutta koska kieltoverbi *ei* on osana sitä, käsittelen esimerkkiä aluksi kieltomuotona. Oppijalla on yhdessä kielteisen lauseen virkkeessä kaksi virhekäyttöä, joista kumpikin liittyy kieltomuotoon, mutta olen laskenut verbin *makaa*-muodon verbiketjujen virhekäytöksi ja *haluaa* kieltomuotoon liittyväksi virhekäytöksi.

Esimerkin (31) ensimmäisessä virhekäytössä oppija on käyttänyt kieltomuodon pääverbistä y. 3. persoonan indikatiivin preesensia *haluaa*. Virhekäytössä lyöntivirheen mahdollisuutta yhtenä syynä ei voi jättää huomioimatta, koska virheannotoijan tavoitelluksi merkitsemä muoto on vain yhden kirjaimen päässä (*halua*). Vastaavia virhekäyttöjä, joissa on käytetty y. 3. p. ind. preesensia, on esimerkkitapauksen lisäksi tehty A2-tasoisissa teksteissä yksi, B1-tasoisissa yksi ja B2-tasoisissa kolme. Tämän tyyppinen virhekäyttö on B2-tason virhekäytöistä yleisin. On mahdollista, että oppijat ovat esimerkin (31) ensimmäisen virhekäytön kaltaisissa tapauksissa sekoittaneet muodon, josta kieltomuoto pitää muodostaa. Puro (2002: 94) on lisensiaatintyössään epäillyt, että oppijat ovat vastaavissa tapauksissa saattaneet hahmottaa kieltomuodon muodostettavan y. 3. persoonan muodosta oikean y. 1. persoonan muodon sijaan. Pidän Puron päätelmää yhtenä mahdollisena skenaariona.

Verbiketjuihin liittyviä pääverbin virhekäyttöjä, joissa oppija on käyttänyt ind. preesensia tai imperfektia, on aineistossani kaksitoista: kolme A2-tasoisissa teksteissä, kahdeksan B1-tasoisissa ja yksi B2-tasoisissa. Kaikissa verbiketjujen virhekäytöissä oppijat ovat käyttäneet preesensissä olevia verbejä. Esimerkeissä (31), jota olen käsitellyt jo aikaisemmin, ja (32) esittelen tarkemmin verbiketjuihin liittyviä virhekäyttöjä.

Aikaisemmin kieltomuodon kannalta käsitellyssä esimerkissä (31) on myös verbiketjuun liittyvä virhekäyttö. Oppija on käyttänyt y. 3. p. ind. preesensia verbiketjuissa A-infinitiivin sijasta. Verbin *maata* vokaalivartalo *makaa*, joka toimii myös imperatiivina tai muotona, joista puhun tutkielmassani yleisemmin taivutusvartaloina, ja y. 3. p. ind. preesens näyttävät ulkoisesti samalta, mutta olen tulkinnut oppijan käyttämän muodon

olevan y. 3. p. ind. preesens. Uskon esimerkissä (31) olevan muodon *makaa* olevan y. 3. p. ind. preesens, koska myös edellinen verbi on samassa muodossa. Vastaavia virheitä, joissa oppija on käyttänyt ind. preesensia verbiketjussa oletetun ja oikeana pidetyn A-infinitiivin sijasta, on lisäksi A2-tasoisissa teksteissä yksi ja B1-tasoisissa kolme.

Aineistossani on myös virhekkäyttäjiä, joissa oppijat ovat käyttäneet verbiketjun pääverbin paikalla y. 1. p. indikatiivin preesensia. A2-tasoisissa teksteissä näitä virhekkäyttäjiä on kaksi, B1-tasoisissa kolme ja B2-tasoisissa yksi. Analysoin virhekkäyttöä tarkemmin esimerkissä (32).

(32) *Kello kaksitoista on lounasaika. Lounasaikana minä menen ulos kävelen. Sit-
ten minä syön ja juon kahvia.* (RU0049AM)

B1-tasoiseksi arvioidussa tekstissä, josta esimerkki (32) on otettu, oppija on käyttänyt verbiketjussa MA-infinitiivin sijasta y. 1. p. ind. preesensia. Oppija RU0049AM on samassa tekstissään hallinnut myös vastaavan verbiketjun (*menen nukkumaan*), mutta on esimerkin (32) tapauksessa mahdollisesti käyttänyt osaamaansa indikatiivin preesensia, jos hän ei vielä hallitse MA-infinitiiviä tai käyttänyt muotoa huomaamattaan. Oppijalla on aineistossani useampia tekstejä, joissa hän on käyttänyt MA-infinitiiviä onnistuneesti useita kertoja.

Olen tässä alaluvussa käsitellyt indikatiivissa olevia verbimuotoja, jotka ovat pääverbin asemassa verbiketjuissa ja liittomuodoissa. Olen käsitellyt liittomuotoihin kuuluvia kielto-
muotoja omana ryhmänään, koska ne erottuvat liittomuotoihin liittyvistä virhekkäytöistä selkeästi suhteessa kaikkiin liittomuotoihin. Yli puolet kaikista verbiketjut ja verbiliitot -luokan virhekkäytöistä liittyy kielto-
muotoihin. Tällaisia virhekkäyttäjiä on aineistossani 22 tapausta, joissa 9 tapauksessa oppijat ovat käyttäneet preesensissä olevaa indikatiivista ja 13 tapauksessa indikatiivin imperfektiä. Käytetyin muoto on y. 3. p. ind. imperfekti, jota B1-tasoisissa teksteissä on käytetty 10 kertaa. Olen käsitellyt kieltä aikaisemmin kieltoverbin *ei* taivuttamisen osalta luvussa 4.1.2. Sirkku Lesonen on tutkinut fraseologisten piirteiden ja myös kiellon oppimista. Lesosen tulosten mukaan kiellon ilmaisemisen tarkkuus pysyy taitotasojen A1–C2 välillä suunnilleen muuttumattomana. Hänen mukaansa kiellon ilmaisemisen tarkkuus ei ole taitotasoja erotteleva tekijä. (Lesonen 2013: 35–36.) Aineistoni mukaan ruotsinkielisillä oppijoilla on virhekkäyttäjiä

kieltomuodon pääverbissä silloin, kun se on indikatiivissa, kolme tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku on A2-tasoisissa teksteissä myös kolme, B1-tasoisissa kolme ja B2-tasoisissa neljä. Tulokseni ovat siis vastaavia Lesosen tulosten kanssa.

Muita liittomuotoihin liittyviä pääverbin asemassa olevia virhekkäyttöjä aineistossani on kuusi kappaletta, jotka ovat kaikki A2-tasoisissa teksteissä. Verbiketjuissa on 12 virhekkäyttöä, joissa on käytetty useissa eri persoonissa olevia indikatiiveja infiniittisten muotojen sijasta. Näistä suurin osa, kahdeksan virhekkäyttöä, on B1-tasoisissa teksteissä. Verbiketjuissa olevia virhekkäyttöjä oppijoillani on kaksi jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Luku on A2-tasoisissa teksteissä kolme, B1-tasoisissa kaksi ja B2-tasoisissa yksi. Liittomuodoissa ja kieltomuodoissa ruotsin vastaavissa tapauksissa olisi käytössä apuverbin *ha* lisäksi pääverbin supiini, joten äidinkielen vaikutus ei mielestäni selitä virhekkäyttöjä. On mahdollista, että oppijat käyttävät hallitsemiin indikatiivimuotoja, koska he eivät vielä hallitse oikeita liittomuotojen ja verbiketjujen pääverbien muotoja.

4.1.5. Muut virhekkäytöt

Aineistossani on lisäksi muiden virhekkäyttöjen alaluokka, jossa olevissa virhekkäytöissä oppijat ovat käyttäneet persoonataivutettuja verbejä aktiivin indikatiivissa jonkin muun muodon sijasta kuin mitä olen käsitellyt luvuissa 4.1.1.–4.1.4. Tässä alaluokassa oppijoiden käyttämän indikatiivin tilalle korjattu tavoiteltu muoto ei voi olla aktiivin indikatiivissa vaan se on jossain muussa muodossa. Muita virhekkäyttöjä on aineistossani yhteensä 25, joista 5 on A2-tasoisissa teksteissä, 19 B1-tasoisissa ja 1 B2-tasoisessa tekstissä. Kaikista persoonataivutettujen verbien virhekkäytöistä muiden virheiden osuus on 14,37 % ja kaikista virhekkäytöistä 7,84 %. Muita virhekkäyttöjä oppijoilla on nejä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti, kun katsotaan kaikkien taitotasojen A2–B2 tilannetta. A2-tasoisissa teksteissä vastaava luku on viisi, B1-tasoisissa neljä ja B2-tasoisissa yksi.

Yleisin muista virhekkäytöistä on sellainen, jossa on käytetty persoonataivutettua ind. imperfektiä kond. preesensin sijasta. A2-tasoisissa teksteissä näitä virhekkäyttöjä on 3 ja B1-tasoisissa vastaavia on 11. Koska oppijat ovat käyttäneet indikatiivin imperfektiä konditionaalien sijasta, ei tällaisia virhekkäyttöjä ole käsitelty luvussa 4.1.3., jossa tavoit-

temuodotkin olivat indikatiivissa. Aineistossani on lisäksi neljä virhekäyttöä, joissa oppijat ovat käyttäneet ind. preesensia kond. preesensin sijasta. Yleisempää on kuitenkin ind. imperfektin käyttö silloin, kun tavoitemuodoksi on merkitty kond. preesens. Havainnollista tällaisia virhekäyttöjä esimerkillä (33).

(33) *Lauantiaamuna puhelin soi. Toisella puolella lankaa oli minun serkku Samuel. Hän kysyi jos minä olin kotona kokko pyhänä ja jos hän sai nukkua minun tykönä yhden yön. Samuel sano että hän pitäisi katsella koripallo ottelun iltapäivänä.* (RU00181AM)

Esimerkki (33) on B1-tasolle arvioidusta tekstistä. Oppija on käyttänyt kond. preesensin tai ind. preesensin sijasta ind. imperfektia, mutta hän on seuraavassa virkkeessään käyttänyt konditionaalia oikein. Oppijan virke, jossa virhekäyttö on, on kuitenkin kirjoitettu kokonaan imperfektissä, koska oppija referoi serkkunsa kanssa käymäänsä puhelua ja Minun päiväni -aiheinen teksti on kirjoitettu imperfektissä. Virheannotoinnin tehnyt henkilö on kirjannut oppijan käyttämän imperfektin virheelliseksi, koska natiivi käyttäisi vastaavassa tilanteessa konditionaalia, kun toinen pyytää jotakin, joka tapahtuu tulevaisuudessa. Myös preesensin käyttäminen olisi toimiva vaihtoehto, mutta seuraavassa virkkeessä käytetty modus on mahdollisesti toiminut ohjenuorana virheannotoinnin tehneelle henkilölle hänen valitessaan tavoiteltua muotoa. Koska yöpyminen on tapahtumassa vasta tulevaisuudessa, on natiivipuhujaa edustavan virheannotoijan tekemä korjaus luonteva.

Ruotsin kielessä konditionaali muodostetaan *skulle*-apuverbin avulla. Ruotsissa *skulle* ei tule lauseeseen, jonka epärealistisuudesta puhuja on tietoinen, ja sitä käytetään vain lauseissa, joiden toteutumiseen puhuja ei voi itse vaikuttaa.⁶ (Teleman ym. 2010c: 646–647.) Ruotsin kielen *kunna*-apuverbin muoto *kunde* on imperfektimuodon lisäksi myös merkitykseltään ja käytöltään ’voisi’ (MOT-sanakirja 2017 s.v. *kunde*). Oppija on voinut soveltaa ruotsin mallia ja käyttää *kunna*-verbille käyttöyhteyteen parempaa vastinetta *saada* imperfektissä. Ruotsin erilaisella konditionaalilla ja ehdollisuuden ilmaisemisella voi myös olla vaikutusta. Ruotsissa konditionaalilauseiden yhteydessä käytettävällä aikamuodolla otetaan kantaa lauseen epärealistisuuteen ja epätodennäköisyyteen. Yk-

⁶ Suomenruotsissa *skulle* esiintyy myös lauseissa, joiden toteutuminen on epärealistista (Teleman ym. 2010c: 647).

sinkertaisella tempussiirtymällä preesensistä imperfektiin, jolloin lauseessa on myös viite nykyaikaan tai tulevaisuuteen, tai imperfektistä pluskvamperfektiin, jolloin viittaus on nykyhetkeen, ilmaistaan ehdollisuutta sivulauseen asiatalaan, jota pidetään epätodennäköisenä. (Teleman ym. 2010c: 645.) Kun epätodennäköisyyttä ilmaistaan aikamuodonmuutoksella, on sivulauseessa käytössä imperfekti ja päälauseessa preesens.

Oppijan esimerkissä (33) esiintyvä virheikäyttö on *jos*-partikkelilla alkavassa sivulauseessa, joten ruotsilla äidinkielenä voi olla vaikutusta imperfektin käyttöön, koska oppija referoi Samuelin puhelimesta preesensissä sanomaa. Ruotsin vaikutus ei kuitenkaan ole varma, koska oppija on myös voinut yleistää käyttämänsä indikatiivin imperfektiä Samuelin pyyntöön, koska on kirjoittanut tekstiään imperfektissä. Huomattavaa on, että myös muut tekstit, joissa oppija on käyttänyt imperfektiä natiiville tyypillisemmän konditionaalien sijasta, on kirjoitettu imperfektissä.

Muut virheikäytöt -alaluokassa on paljon yksittäistapauksia tai tapauksia, jotka eivät toistu usein. Imperatiivin sijasta on käytetty ind. preesensia kerran A2-tasoisessa tekstissä (*Timo sanoo 'pysäyttää!'* (RU0030aAM)), kahdesti B1-tasoisissa teksteissä (*Tulet Umajassa pian, minä haluan tavat sinä!* (RU0085bAM); *Tulee minun ja minun ystävän kanssa kolme Kaisaan juomassa olutta!* (RU0023aAM)) ja kerran B2-tasoisessa tekstissä (*Mutta hakeepa Eniroilta, niin ihan varmasti löydät hänen puhelinnumero.* (RU0050aAM)). Ind. preesensia on käytetty kerran passiivin sijasta B1-tasoisessa tekstissä. Ind. imperfektiä on käytetty kerran VA-partisiipin sijasta A2-tasoisesta oppijan tekstissä ja kerran NUT-partisiipin sijasta B1-tasoisessa tekstissä. Koska näitä muotoja on käytetty hyvin vähän, en analysoi niitä sen tarkemmin, sillä ne eivät kerro suuremmin oppijoiden virheikäytöistä vähäisyytensä vuoksi.

Ainoa muista virheikäytöistä selkeästi erottuva tapaus on konditionaalien korvaaminen indikatiivin imperfektillä ja joissakin tapauksissa preesensillä. Imperfektia on käytetty 14 kertaa ja preesensia 11 kertaa konditionaalien preesensin sijasta. Uskon oppijoiden käyttävän indikatiivin preesens- ja imperfektimuotoja muiden muotojen sijasta, koska indikatiivi on yleinen modus, jonka käyttö opetellaan ensimmäisenä. Oppijat ovat mahdollisesti tavoitelleet teksteissään rakenteita ja muotoja, joita he eivät vielä hallitse. Oppijankielen strategioista yksinkertaisuudessa korvataan muita muotoja jo hallituilla

muodoilla. Oppijani ovat tehneet näin huolimatta siitä, että heidän käyttämänsä muodot eivät välttämättä ole oikein, mutta he ovat yrittäneet saada haluamansa viestin välitettyä.

4.2. Passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö

Passiivilla ilmaistaan suomessa määrittelemättömän eli epämääräisen henkilön suorittamaa toimintaa. Ruotsissa vastaavaan käytetään muun muassa indefiniittipronominia *man*. (Karlsson 2013: 218.) ”Passiivia sanotaan yksipersonaiseksi, koska se ei vaihtelee eri persoonissa.” (VISK 2008 § 1313.) Passiivin tunnus on *-tA-*, *-dA-*, *-lA-*, *-rA-* tai *-nA-*, joka liitetään verbin vartalon jälkeen. Modusta tai tempusta ilmaiseva tunnus tulee passiivin tunnuksen jälkeen. (VISK 2008 §110.)

Luokkaan kuuluvat muodot, joissa oppija on käyttänyt passiivia ja se on korjattu jollakin toisella muodolla. Olen sisällyttänyt tähän luokkaan vain passiivimuodot, jotka ovat preesensissä tai imperfektissä. Jos kyseessä on useampiosainen passiivimuotoinen predikaatti, jonka osana on esimerkiksi väärä partisiippi, käsittelen sitä partisiippeja koskevassa luvussa. Aineistossani passiivin preesensin tai imperfektin virhekäyttöjä on vain kymmenen, joka on 3,13 % kaikista virhekäytöistä. Passiivin preesensin tai imperfektin virhekäyttöjä on ruotsinkielisillä oppijoilla 2 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä sama luku on 1, B1-tasoisissa teksteissä 1 ja B2-tasoisissa 3. Passiivien virhekäytöistä yksi on tehty A2-tasoisissa teksteissä, viisi B1-tasoisissa ja neljä B2-tasoisissa. Kaikista virhekäytöistä kuusi on sellaisia, joissa oppija on käyttänyt passiivimuotoa ind. preesensin sijasta. Havainnollistan oppijoiden virhekäyttöjä esimerkeillä (34)–(36).

(34) *Tänään olen ollut koulussa melkein koko päivä. Olin myös vierailuentossa tänään. Illalla minä siivoan ja tiskataan. Katson myös pari elokuvia.*
(RU0006iAM)

Esimerkki (34) on B1-tasoiseksi arvioidusta tekstistä. Passiivimuotoa ei ole virheannotoinnin yhteydessä merkitty virheeksi, mutta olen itse poiminut sen aineistooni. Oppijan teksti on kokonaisuudessaan kirjoitettu minämuodossa lukuun ottamatta alkua, jossa myös kirjoittajan tyttöystävä on mukana. Tekstissä kirjoittaja kertoo pääsääntöisesti,

mitä hän itse on tehnyt, eikä tekstissä ei myöskään ole muita passiivimuotoja. En pidä passiivia todennäköisenä, koska kotekstissa ei ole henkilöä, kenen kanssa kertoja olisi voinut puhekielisellä passiivilla tiskata yhdessä. Passiivimuotoa käytetään myös silloin, jos sillä viitataan puhujan omaan mutta yhteiseen tekemiseen (VISK 2008 § 1325), jota tiskaaminen tässä tapauksessa voisi olla. Jos tekstissä olisi ollut henkilö, kenen kanssa minäkertoja olisi voinut yhdessä tiskata, olisi tavoitelluksi muodoksi tullut m. 1. p. muoto *tiskaamme*, koska mallina toimii kirjakieli.

Esimerkin (34) kaltaisia virheitä, jossa passiivia on käytetty ind. preesensin sijasta, on aineistossani yhteensä kuusi esimerkki (34) mukaan luettuna. Yhdessä A2-tasoisesti arvioidussa tekstissä olevassa virhekäytössä oppija on käyttänyt muotoa *harjataan* y. 1. p. ind. preesensin *harjata* sijasta. Esimerkin (34) virhekäyttö ja verbin *tiskataan*-passiivi ovat mielestäni sellaisia tapauksia, jossa oppija on mahdollisesti luonut passiivimuodon virheellisesti. Oppijat ovat saattaneet lisätä verbin A-infinitiivin perään vokaalin ja yksikön 1. persoonapäätteen *-n*, jolloin muodoista on tullut passiivimuotoja. Kummassakaan tapauksessa oppijoiden teksteissä ei ole muita passiivimuotoja eivätkä passiivimuodot ole odotettavia taitotasojen perusteella.

B2-tasoisissa teksteissä on neljä virhekäyttöä, joissa kaikissa virheannotoija on kirjannut tavoitelluksi muodoksi passiivimuodon sijasta m. 1. p. ind. preesensin. Virhekäytöistä kolme on päiväkirjoista ja yksi kirjeestä. Kaksi virhekäytöstä on saman oppijan, RU0059aAM, päiväkirjatekstistä. Esimerkissä (35) esittelen yhtä kyseisen oppijan virhekäyttöä.

(35) *Mä ja Tiina keskustelimme lähes koko päivä. Hyvä että aika on sille. Mutta vaikea on joskus ymmärtä toisiamme... No, me ollaan nuoret ja meillä on aikaa...* (RU0059aAM)

Esimerkissä (35) oppija käyttää passiivimuotoa puhuessaan itsestään ja Tiinasta. Esimerkissä on myös nähtävillä puhekielinen *mä*, jonka lisäksi oppijan tekstissä on myös muita puhekielisyyksiä (*menin tsekkaamaan, mailia, oonhan*). Uskon B2-tasoisissa teksteissä olevien virhekäyttöjen olevan tietoisia puhekielisyyksiä, joita käyttäessään oppijat ovat huomioineet vapaamman tekstilajin. B1-tasoisissa teksteissä on myös passiivin virhekäyttöjä, mutta mielestäni niiden taustalla ei ole puhekielisyyttä. Havainnollis-

tan puhekielistä passiivin käyttöä esimerkillä (36), joka on B1-tasoisesti arvioidusta tekstistä.

(36) *Timo päätettiin että mennä ravintolaan kellariin perjantaina illalla. Perjantaina illalla Timo meni ravintolaan. Hän istuutui pöytään. Tämä ilta tarjotiniin liha ja ranskalaiset perunat.* (RU0054aAM)

Esimerkissä (36) on yksi kolmesta tismalleen samanlaisesta virhekäytöstä, jotka sama oppija on tehnyt B1-tasolle arvioidussa tekstissään. Oppija on käyttänyt pas. imperfektiä *päätettiin* ja ne on korjattu y. 3. p. ind. imperfektillä kongruoimaan subjektin kanssa. Oppijalla ei ole muissa teksteissään passiivimuotoja ja samassa tekstissä yksi virheellisesti muodostettu passiivimuoto, joka on myös nähtävissä esimerkissä (*tarjotiniin*). Oppija on kolmessa virhekäytössään mahdollisesti sekoittanut kuulemansa tai näkemänsä muodon imperfektiin. B1-tasoisissa teksteissä on lisäksi yksi virhe, jossa oppijan käyttämä muoto (*ei keitetään*) on korjattu passiivin kielteisen preesensin muodolla. Kyseisessä tapauksessa oppija on teksteissään osannut myönteisen passiivin ja yleistänyt sitä kielteiseen passiivin, jota hän ei ilmeisesti vielä hallitse.

Aineistoni perusteella oppijat joko hallitsevat passiivimuodot hyvin tai niitä ei käytetä paljoa. Suurin osa ruotsikielisten oppijoiden teksteistä on B1-tasoisia, jolloin aineistoni perusteella passiivimuotoja ei vielä käytetä paljoa. B2-tasoisissa teksteissä oppijat tuntuvat hallitsevan passiivimuodot jo sen verran hyvin, että niiden puhekielinen käyttö on ymmärretty ja sitä toteutetaan. Lähdemäki (1995: 111–112) on tutkielmassaan tullut samaan johtopäätökseen, jonka mukaan suomenruotsalaisten kieli- ja ylioppilaskokelaiden suomenkielisissä teksteissä esiintyvät passiivimuodot ovat todennäköisesti seurausta suomen puhekielestä.

4.3. Konditionaalien ja potentiaalisten virheiden käyttö

Suomen kielessä on neljä modusta, joita ovat indikatiivi, imperatiivi, konditionaali ja potentiaali. Indikatiivia ja indikatiivimuodossa olevia verbimuotoja olen käsitellyt jo luvussa 4.1. Imperatiivia käsitelen luvussa 4.4., joka koskee taivutusvartalossa olevien

verbimuotojen virhekäyttöä. Tähän lukuun olen sisällyttänyt konditionaalissa ja potentiaalissa olevat virhekäytöt.

Konditionaali on kohteliaisuutta ja hypoteettista toimintaa ilmaiseva modus, joka esiintyy usein *jos*-alkuisissa ehtolauseissa ja päälauseissa, jotka liittyvät niihin (Karlsson 2013: 208, 210; Hakulinen & Karlsson 1979: 275). Konditionaalia voidaan käyttää myös tilanteissa, joissa puhuja ei tiedä tai välitä ilmaisun totuudesta (Hakulinen & Karlsson 1979: 275). Konditionaalin tunnus *-isi-* liitetään taivutusvartaloon (VISK 2008 § 116; Karlsson 2013: 208). Potentiaali on harvinainen modus, joka esiintyy pääasiallisesti kirjoitetussa yleiskielessä (Hakulinen & Karlsson 1979: 274). Potentiaalilla ilmaistaan todennäköistä toimintaa (Karlsson 2013: 215; Hakulinen & Karlsson 1979: 274). Potentiaalilin perustunnus on *-ne-* (VISK 2008 § 117; Karlsson 2013: 215). Ingon (2000: 284) mukaan ”suomen kielen potentiaali on itsenäisenä moduksena melko ainutlaatuisen ilmiö kielten maailmassa.”

Konditionaalilin ja potentiaalilin virhekäyttöön kuuluvat sellaiset muodot, joissa oppija on käyttänyt jotain konditionaalilin tai potentiaalilin muotoa, joka on korvattu jollain toisella tavoitemuodolla. Tavoitemuodot voivat olla myös samassa moduksessa. Luokka edustaa vain 4,08 % ruotsinkielisten oppijoiden aineiston virheistä, koska siihen kuuluu vain 13 virhekäyttöä, joista yhdeksän koskee konditionaalilin ja neljä potentiaalilin virhekäyttöä. Kaikki aineiston virhekäytöt ovat joko A2- tai B1-tasoisissa teksteissä. Konditionaalilin virhekäyttöjä on kolme A2-tasoisissa ja kuusi B1-tasoisissa teksteissä. Käyn aluksi läpi konditionaalilin virhekäyttöjä esimerkkien (37) ja (38) avulla.

(37) *Matkustaisin Tiberiin. Asuisin Tibetissa jokin kuukauden. Matkustaisi jalkaa. Ostisin vaatteet ja musiiki levyttää.* (RU0026AM)

Esimerkki (37) on A2-tasoiseksi arvioidusta kertomuksesta. Oppija on käyttänyt tekstissään konditionaalia toistuvasti ja taivuttanut sitä subjektin vaatiman kongruenssin mukaisesti. Virheannotoinnin yhteydessä oppijan käyttämä y. 3. p. kond. preesensin tilalle on kirjattu tavoitelluksi muodoksi y. 1. p. kond. preesens, jolloin se vastaa muita koteksin virkkeitä. Oppijan tekstissä on siis persoonakongruenssivirhe. Olen käsitellyt kongruenssivirheitä jo aiemmin luvussa 3.1.1., mutta esimerkin (37) kaltaiset virheet eivät kuulu kyseiseen lukuun, koska oppijat ovat käyttäneet konditionaalia indikatiivin sijas-

ta. Myös kaksi muuta A2-tason konditionaalin virhekäyttöä on persoonakongruenssivirheitä, koska niissä sama oppija on käyttänyt kahdesti m. 2. p. kond. preesensia ja ne on korjattu m. 3. p. kond. preesensillä.

B1-tasoisissa teksteissä on neljä konditionaaln persoonakongruenssivirhettä. Kahdessa tapauksessa oppija on käyttänyt y. 1. p. kond. preesensia, joiden tavoitemuodoksi on kirjattu y. 3. persoonan ja m. 3. persoonan konditionaali. Kahdessa muussa tapauksessa y. 3. p. kond. preesensin tavoitemuodoksi on valittu y. 1. p. kond. preesens. B1-tasoisissa teksteissä konditionaaln virhekäyttöjen joukossa on myös virhekäyttöjä, joissa kyseessä ei ole kongruenssivirhe vaan oppijat ovat käyttäneet y. 1. p. kond. preesensia y. 1. p. ind. imperfektin sijasta. Tällaisia tapauksia on aineistossani kaksi. Esimerkki (38) havainnollistaa tämän kaltaista virhekäyttöä, jossa konditionaaln preesensia on käytetty indikatiivin imperfektin sijasta.

(38) *Jos pelaisin, ja jos voittaisin päävoiton, minä en tiedä mitä tekisin. Minä en oikeasti tuntuisi että raha olisi minun. En olisi sanonut että **saisin** raha koska olisin tehnyt työtä tai semmoista.* (RU0023AM)

Esimerkin (38) virhekäyttöä ei ole kirjattu virheannotoinnin yhteydessä virheelliseksi. Olen aineiston läpikäymisen yhteydessä kuitenkin lisännyt sen osaksi aineistoani, koska natiivipuhujana oppijan käyttämä *saisin* on mielestäni virheellinen. Kyseisen virkkeen ensimmäinen (*en olisi sanonut*) ja viimeinen (*olisin tehnyt*) predikaatti ovat konditionaaln perfektissä. Oppija kirjoittaa tekstiään pääsääntöisesti konditionaalissa, koska hän käsittelee hypoteettista voittoa lotossa. Oppijan konditionaaln preesens *saisin* ei sovi tekstiin konditionaaln perfektien keskelle, jossa natiivilta odotettu muoto olisi indikatiivin imperfekti (*sain*) tai indikatiivin perfekti (*olen saanut*). Yksinkertaisin korjaus on kuitenkin imperfekti, jonka olen valinnut tavoitelluksi muodoksi. B1-tasoisissa teksteissä on myös toinen virhekäyttö, jossa tavoitelluksi muodoksi on merkitty samalla tavalla y. 1. p. ind. imperfekti.

Suurin osa konditionaaln ja potentiaaln virhekäyttöjä koskevan luokan virhekäytöistä on konditionaaln virhekäyttöjä. Ruotsinkielisten oppijoiden teksteissä on kaikilla taitotasoilla yksi konditionaaln virhekäyttöä koskeva virhe jokaista tuhatta oikein muodos-

tettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä vastaava luku on kolme ja B1-tasoisissa yksi.

B1-tasoisissa teksteissä on neljä potentiaalinen virheikäyttöä, joissa kolmesta tapauksesta potentiaalia on käytetty y. 3. p. preesensissä ja kerran y. 1. p. preesensissä. Kaikille potentiaalinen virheikäyttöille on kirjattu samanlainen tavoiteltu muoto eli persoona ja aikamuoto ovat samoja kuin virheikäytetyssäkään muodossa, mutta modukseksi on vaihdettu indikaatiivi. Kaikki neljä virheikäyttöä ovat eri oppijan tekemiä. Potentiaaliin liittyviä virheikäyttöjä ruotsinkielisillä oppijoilla on yksi jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti, kun katsotaan kaikkia A2–B2-tasoisissa teksteissä olevia virheikäyttöjä. Kaikki virheikäytöt ovat kuitenkin B1-tasoisissa teksteissä. Kyseisen taitotason teksteissä oppijoilla on yksi virheikäyttö tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Käsittelen potentiaalinen virheikäyttöjä esimerkkien (39) ja (40) avulla.

(39) *Poika on baarissa hän näkee yhden tytön jonka on hänen mielestensä todella kaunis. Tyttö katsoo häntä vastaan ja nauraa mutta poika **ajatellee** että näin kaunis tyttö ei voi olla kiinnostunut hänestä. Myöhemmin poika näkee sama tyttö uudestaan, tyttö kävelee häntä vastaan hän hermostuu vähän.*
(RU0070eAM)

Esimerkki (39) B1-tasoisien oppijan tekstistä. Kotekstista näkyy, että oppija on kirjoittanut tekstiään preesensmuodossa ja pääsääntöisesti pojan näkökulmasta. Potentiaali ei siis sovi tekstin tyyliin, koska kaikkitietävä kertoja tietää henkilöiden ajatukset eikä kertojan tarvitse arvailla. Uskon, että oppija ei ole tietoisesti käyttänyt potentiaalia vaan kyseessä voi olla lyöntivirhe tai muodostusvirhe. Potentiaalinen tunnus *-ne-* liittyy yksivartaloisten verbien vokaalivartaloon ja kaksivartaloisten verbien konsonanttivartaloon, ja konsonanttivartaloon liittyessä loppukonsonantin kanssa tulee geminaatta (VISK 2008 § 117). Oppija on voinut liittää y. 3. p. ind. preesensin päätteeseen verbin *ajatella* konsonanttivartalon perään, mutta luoda samalla geminaatan, vaikka se ei kuulukaan indikaatiiviin. Kaksi muuta aineistoni potentiaalivirhettä, jotka ovat y. 3. persoonassa, ovat hyvin samanlaisia kuin esimerkki (39). Myös toinen tapaus on *ajatella*-verbistä, mutta kolmannessa tapauksessa oppija on käyttänyt verbistä *käsitellä* potentiaalia *käsitellee*. Virheannonoinnin yhteydessä tavoitelluksi muodoksi on kirjattu ind. preesens.

Aineistossani on lisäksi yksi potentiaalinen virheikäyttö, jossa y. 1. p. konditionaalina on käytetty y. 1. p. ind. preesensin sijasta. Käsittelen kyseistä tapausta esimerkissä (40).

(40) *Minulle kuuluu hyvää. **Opiskellen** läkeriksi nyt, Uumajan yliopistossa - se on mielenkiintoinen, mutta myös vaikea.* (RU0085bAM)

Esimerkissä (40) oppijan käyttämä verbimuoto *opiskellen* voi olla sekä y. 1. persoonan potentiaali että E-infinitiivin instruktiivi. Oppijan tekstissä ei ole käytössä muita potentiaaleja tai E-infinitiivejä, jotka tukisivat jompaakumpaa muotoa enemmän. Olen kuitenkin tulkinnut muodon potentiaaliksi, koska kotekstin mukaan oppija kirjoittaa tekstiä omasta elämästään pääsääntöisesti minämuodossa. Myös annotoinnin yhteydessä muoto on kirjattu potentiaaliksi.

Konditionaalinen ja potentiaalinen virheikäyttö on luokkana pieni, kun sen suhteuttaa koko aineiston kokoon. Seitsemässä tapauksessa yhdeksästä konditionaalinen virheikäytöstä oppijoiden virheet ovat olleet persoonakongruenssivirheitä. Lopussa kahdessa kyseessä on konditionaalinen käyttö imperfektin sijasta. Potentiaalinen virheikäytöissä, joita on yhteensä neljä, on kaikissa käytetty potentiaalia y. 1. tai 3. p. ind. preesensin sijasta. Potentiaalivirheissä huomattavaa on se, että kaikki oppijoiden käyttämät verbit (*ajatella, käsitellä, opiskella*) kuuluvat 3. verbityyppiin, joka tunnetaan myös *tulla-* ja *nousta-* tyyppisinä verbeinä. *Tulla-* ja *nousta-* verbien tunnus on *-la*, *-ta*, *-ra* tai *-na* ja kyseisten verbien taivutusvartalo muodostetaan liittämällä infinitiivivartaloon *e* (VISK 2008 §74; Karlsson 2013: 85–86). Oppijat eivät todennäköisesti hahmota käyttämiensä verbien vartaloita, minkä vuoksi he lisäävät verbin persoonapäätteen A-infinitiivin lopussa olevan geminaatan jatkeeksi muodostaen samalla potentiaalinen. Kokonaisuudessaan aineistoni perusteella moduksista konditionaalit ja potentiaalit aiheuttavat oppijoille vain vähän ongelmia, eikä virheikäytöissä ole mielestäni nähtävissä lähdekielen tai vaikutusta.

4.4. Taivutusvartalon virheikäyttö

Taivutusvartalon virheikäyttö -luokkaan kuuluvat virheikäytöt, joissa oppijat ovat käyttäneet verbin taivutusvartaloa. Taivutusvartalolla tarkoitan aineistossani verbien vokaalivartaloita, joita oppijat ovat käyttäneet. VISKin (VISK 2008 § 56) mukaan verbien kes-

keinen taivutusvartalo on vokaalivartalo, joka voi olla joko heikko- tai vahva-asteinen. Aineistossani on yhteensä 34 virhekäyttöä, joissa oppijat ovat käyttäneet taivutusvartaloa jonkin muun muodon sijasta. Osa taivutusvartaloista voi olla oppijan tietoisesti muodostamia y. 2. p. imperatiiveja. Imperatiivi on modus, jolla ilmaistaan käskyjä, pyyntöjä ja kehotuksia. Imperatiivia ei ole y. 1. persoonalla, eikä y. 2. persoonan imperatiivilla ole päätettä vaan se on sama kuin taivutusvartalo. Yksikön 3. persoonalla ja monikkomuodoilla on omat imperatiivin tunnuksensa. (Karlsson 2013: 211.) Olen sisällyttänyt ulkoisesti imperatiivin y. 2. persoonan näköiset muodot taivutusvartalojen luokkaan, koska ne ovat ulkoasultaan taivutusvartaloa vastaavia muotoja. Näin kaikki ulkoisesti saman kaltaiset muodot ovat samassa luokassa.

Kaikista virhekäytöistä taivutusvartaloiden virhekäytön osuus on 10,66 %, joka koostuu 34 virhekäytöstä, joissa taivutusvartaloa vastaavaa muotoa on käytetty jonkin muun muodon sijasta. Kaikilla taitotasoilla on viisi kyseistä virhekäyttöä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä luku on kuusi, B1-tasoisissa kuusi ja B2-tasoisissa kolme. Taulukossa 11 esittelen ruotsinkielisten oppijoiden aineistossa olevia taivutusvartaloiden virhekäyttöjä tarkemmin. Taulukosta käy ilmi, millä muodoilla oppijoiden käyttämät taivutusvartalot on korjattu aineistossani sekä kuinka monta mitäkin tapausta on taitotasoilla A2–B2. A2-tasoisissa teksteissä virhekäyttöjä on yhteensä 6, B1-tasoisissa 24 ja B2-tasoisissa 4 kappaletta.

TAULUKKO 11. Ruotsinkielisten oppijoiden käyttämien taivutusvartaloiden paikalle merkityt korjatut muodot lukumäärittäin eri taitotasoilla.

Tavoiteltu muoto	A2	B1	B2	yht.
y. 1. p. ind. prees.	1	0	0	1
y. 3. p. ind. prees.	5	13	1	19
y. 3. p. ind. imp.	0	6	0	6
m. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1
A-infinitiivi	0	2	3	5
NUT-partisiippi	0	2	0	2
yht.	6	24	4	34

Aineistossani yleisin taivutusvartalonvirhekäyttö on sellainen, jossa taivutusvartalon sijasta tavoitelluksi muodoksi on kirjattu ind. preesens. Tällaisia tapauksia on aineistossani 21 kappaletta, joka on 61,8 % kaikista taivutusvartalon virhekäytöistä. Suurin osa,

19 kappaletta eli 55,9 % kaikista taivutusvartalon virhekäytöistä, on korvattu y. 3. p. ind. preesensillä. Näistä kaikki paitsi yksi B1-tason tapaus ovat myönteisissä lauseissa, ja vain yhdessä virkkeessä on kieltomuoto. Käsittelen seuraavaksi esimerkeissä (41)–(43) oppijoiden virhekäyttöjä. Esimerkissä (41) on kaksi virhekäyttöä, jotka kummatkin ovat myönteisissä muodoissa.

(41) *Minä nautin tämä ihana aurinko. Totuus on että se näyttää niin ku että on keskellä päivä jatkuvasti. Aurinko paista yhtä paljon illalla ja päivällä.*
(RU0018mAM)

Esimerkki (41) on B1-tasoisien oppijain postikorttitekstistä. Esimerkissä on kaksi taivutusvartalon virhekäyttöä, mutta sama oppija on tehnyt kyseisessä tekstissä yhteensä viisi taivutusvartalon virhekäyttöä ja toisessa tekstissään kaksi taivutusvartalon virhekäyttöä. Yhteensä hän on siis tehnyt seitsemän 34 virhekäytöstä, jossa taivutusvartalon tilalle on kirjattu jokin muu tavoiteltu muoto, eli noin viidesosan. Esimerkin (41) tekstin virhekäytöistä kolme on vastaavia kuin esimerkissä näkyvät virhekäytöt: oppijan käyttämän muodon tilalle on tavoitemuodoksi kirjattu y. 3. p. ind. preesens. Oppijan muut virhekäytöt ovat sellaisia, joissa oppijan käyttämä muodon tilalle on laitettu tavoitelluksi muodoksi y. 3. p. ind. imperfekti. Virhekäytöt, joissa on käytetty imperfektin sijasta taivutusvartaloa, ovat toisiksi yleisin tyyppi taivutusvartaloitten virhekäytöissä. B1-tasoisissa teksteissä on yhteensä kuusi taivutusvartalon virhekäyttöä, jossa tavoitelluksi muodoksi on merkitty y. 3. p. imperfekti.

Taivutusvartaloita on käytetty indikatiivin muotojen lisäksi myös A-infinitiivien ja NUT-partisiippien sijasta. B1-tasoisissa teksteissä on kaksi ja B2-tasoisissa kolme virhekäyttöä, joissa oppijat ovat käyttäneet taivutusvartaloa A-infinitiivin paikalla. Lisäksi B1-tasoisissa teksteissä on kaksi virhekäyttöä, joissa oppijan käyttämä muoto on taivutusvartalo eikä NUT-partisiippi. Näissä tapauksissa oppijoiden käyttämät muodot ovat osana joko verbiketjua tai liittomuotoa. Olen käsitellyt aikaisemmin verbiketjuja ja liittomuotoja luokassa 4.1.4., mutta muodot, joissa oppija on käyttänyt taivutusvartaloa pääverbin asemassa, eivät kuulu sinne, koska kyseisessä luvussa käsitelin indikatiivimuotoja. Esimerkki (42) on oppijan tekstistä, jossa hän on käyttänyt A-infinitiivin paikalla taivutusvartaloa.

(42) *Istun autossa, on tylsä mutta neljä tuntia myöhemmin tulemme omaan huoneistoon sisään. Mutta jääkaappi on tyhjä, tarvitsemme mennä ruokakauppaan ja **osta** ruokaa ennen me mennään nukkumaan.* (RU0013dAM)

Esimerkki (42) on B2-tasoisesti arvioidusta tekstistä. Oppijan käyttämän taivutusvartalon tilalle on valittu tavoitelluksi muodoksi A-infinitiivi. Oppijan virkkeessä on nesessiivirakenne, josta puuttuu genetiivisubjekti. Puhutussa kielessä nesessiivinen verbi *tarvita* voi taipua monipersoonaisesti genetiivisubjektin sijasta (VISK 2008 § 457), mikä toteutuu myös esimerkissä (42). Genetiivisubjektin puuttumista ei ole korjattu, koska kyseessä ei ole yksinkertainen korjaus. Nesessiivirakenteessa pääverbin tulisi olla A-infinitiivissä, minkä vuoksi taivutusvartalo on merkitty virheelliseksi muodoksi. Vastaavia virhekäyttöjä, joissa oppija on käyttänyt taivutusvartaloa A-infinitiivin sijasta nesessiivirakenteessa, on aineistossani yhteensä kolme esimerkki (42) mukaan lukien. Esimerkin (42) tapauksessa oppijalla on voinut myös tapahtua lyöntivirhe, koska A-infinitiivi on vain yhden kirjaimen päässä (*ostaa*). Kaikista tapauksista, joissa oppija on käyttänyt taivutusvartaloa A-infinitiivin sijasta, on lyöntivirheen mahdollisuus vain kahdessa (*katsoa: katso; ostaa: osta*). Kolmessa tapauksessa oppijan tulee huomioida myös astevaihtelu taivutusvartaloa muodostaessaan (*käyttää: käytä; lopettaa: lopeta; lähettää: lähetä*). Oppijat ovat voineet sekoittaa taivutusvartalon ja A-infinitiivin toisiinsa tai käyttää taivutusvartaloa joskus näkemänsä tai kuulemansa mallin mukaisesti. Kaikissa tapauksissa, joissa A-infinitiivin sijasta on käytetty taivutusvartaloa, on taivutusvartalo ollut verbiketjun pääverbin paikalla.

Aineistossani on kaksi tapausta, joissa oppija on käyttänyt taivutusvartaloa NUT-partisiipin paikalla. Kumpikin tapauksista on B1-tasolle arvioidun tekstin kielteisistä lauseista, ja ne ovat saman oppijan yhteen tekstiin kirjoittamia. Esimerkissä (43) käsittelem toista tapausta tarkemmin.

(43) *Poliisi sanoo että se oli tavallinen sunnuntai ja vain kaksi ylinopeutta. Monta ihmisiä on pelottunut japanilainen radiaatio voi tulla tänne. Mutta eilen se ei **ole** radiaatio ilmassa!* (RU0009eAM)

Esimerkki (43) on B1-tasoisesti arvioidusta uutisesta. Oppija on käyttänyt NUT-partisiipin sijasta taivutusvartaloa. Kyseessä on siis aikamuotovirhe, koska oppija on

muodostanut taivutusvartalon eli verbin vartalon ja kieltoverbin avulla kieltomuodon. Olen käsitellyt aikamuotoon liittyviä virheitä aiemmin luvussa 4.1.3., mutta kyseisessä luvussa tarkastelun alaisina olivat vain myönteiset indikatiivin preesensissä ja imperfektissä olevat virheikäytöt. Oppija on mahdollisesti voinut yleistää kielteisen muodon preesenssiä, jolloin käytetään subjektin kanssa kongruoivaa kieltoverbiä *ei* ja taivutusvartaloa. Kielteisessä imperfektissä pääverbin tulee olla vartalon sijasta NUT-partisiipissa, joka kongruoi subjektin kanssa (VISK 2008 § 109).

Aineistossani on harvakseltaan virheikäyttöjä, joissa oppijat ovat käyttäneet taivutusvartaloa jonkin muun muodon sijasta, kun niiden yleisyyttä suhteutetaan kaikkiin aineistoni virheikäyttöihin. Suurimmassa osassa tapauksia, 19 tapauksessa 34 tapauksesta, oppijat ovat käyttäneet taivutusvartaloa ind. preesensin sijasta eli persoonapäätte on jäänyt merkittämättä. Näistä yleisin tavoiteltu muoto on y. 3. p. preesens, jolloin kyseessä on vokaalin kvantiteettivirhe. Taivutusvartaloa on myös käytetty jonkin verran y. 3. p. ind. imperfektin sijasta. Lisäksi muotoa on käytetty joissakin tapauksissa A-infinitiivin sijasta verbiketjujen pääverbinä sekä kielteisten muotojen imperfekteissä.

4.5. Infinitiivien virheikäyttö

Infinitiivit ovat infiniittisiä verbimuotoja, joita käytetään substantiivien tavoin. Infinitiivit eivät kongruoi subjektin mukaan ja mahdollinen persoona ilmaistaan persoonapäätteen sijasta possessiivisuffiksilla. Infinitiiveillä ei ole moduksia tai tempuksia eivätkä ne taivu luvussa, mutta niillä on usein sijapäätte. (Karlsson 2013: 42–43; VISK § 119.) Infinitiivejä on kolme erilaista: nominatiivissa ja translatiivissa taipuva A-infinitiivi, inessiivissä ja instruktiivissa taipuva E-infinitiivi sekä inessiivissä, elatiivissa, illatiivissa, adessiivissa, abessiivissa ja instruktiivissa taipuva MA-infinitiivi (Karlsson 2013: 42–43).

Infinitiivien virheikäytön luokkaan kuuluvat muodot, joissa oppija on käyttänyt jotakin infinitiivimuotoa ja sen tilalle on merkitty jokin muu tavoiteltu muoto virheannotoijan tai minun toimestani. Ruotsinkielisten oppijoiden aineistossa on yhteensä 74 infinitiivien virheikäyttöä, mikä on 23,20 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden virheikäytöistä. Infinitiivien virheikäyttöjen luokka on toiseksi suurin indikatiivien virheikäyttöjen luokan

jälkeen. Kaikkiaan oppijoilla on 11 infinitiivin virhekäyttöä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku on A2-tasoisissa teksteissä 24, B1-tasoisissa 9 ja B2-tasoisissa 8.

Suurin osa virhekäytöistä on A-infinitiivin virhekäyttöä, joita on aineistossani 58 kappaletta eli 78,38 % kaikista infinitiivien virhekäytöistä. Toiseksi suurin osa infinitiivien virhekäytöistä on MA-infinitiivin virhekäyttöjä. Niitä aineistossani on 11 kappaletta eli 14,86 % kaikista infinitiivien virhekäytöistä. Vähiten virhekäyttöjä on E-infinitiiveissä, joita on aineistossani viisi kappaletta eli 6,76 % luvun 4.5. virhekäytöistä. Käsittelen kunkin infinitiivin virhekäyttöjä omissa alaluvuissaan.

4.5.1. A-infinitiivien virhekäyttö

Olen koonnut taulukkoon 12 tapaukset, joissa oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä, ja joiden tilalle on tavoitemuodoksi valittu jokin toinen muoto virheannotoijan tai minun toimestani. A2-tasoisissa teksteissä on 19 A-infinitiivin virhekäyttöä, B1-tasoisissa 32 ja B2-tasoisissa 8. Yleisin virhekäytön korjaus, jossa oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä, on MA-infinitiivi. Tällaisia virhekäyttöjä on B1-tasoisissa teksteissä kymmenen ja B2-tasoisissa neljä. Kaikkiin paitsi yhteen tapaukseen tavoitelluksi muodoksi on kirjattu MA-infinitiivin illatiivi, ja ainoan poikkeustapauksen tavoiteltu muoto on MA-infinitiivin abessiivi. Kaikissa tapauksissa kyseessä on joko verbiketju tai verbiliitto, joista yksi on kielteinen liittomuoto. Taulukossa 12 esittelen myös harvinaisempien virhekäyttöjen lukumääriä. Aineistossani on myös yksittäistapauksia, joissa on käytetty A-infinitiiviä esimerkiksi passiivin tai TU-partisiipin sijasta, mutta en analysoi kyseisiä virhekäyttöjä tarkemmin.

TAULUKKO 12. Virhekäytöt, joissa oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä ja joiden tavoiteltu muoto on jokin toinen muoto.

Tavoiteltu muoto	A2	B1	B2	yht.
y. 1. p. ind. prees.	1	2	0	3
y. 2. p. ind. prees.	0	1	0	1
y. 3 p. ind. prees.	5	2	1	8
y. 3. p. ind. imp.	4	0	0	4
m. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1
m. 1. p. ind. imp.	1	0	0	1
m. 3. p. ind. prees.	0	3	0	3
passiivi	1	0	0	1
taivutusvartalo	1	3	2	6
konditionaali	2	4	0	6
MA-infinitiivi	0	10	4	14
NUT-partisiippi	3	0	0	3
TU-partisiippi	0	1	0	1
VA-partisiippi	1	4	1	5
yht.	19	32	8	58

A-infinitiivin virhekäyttöjä on kaikkia taitotasoja katsottaessa yhdeksän jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä vastaava luku on 20, B1-tasoisissa 7 ja B2-tasoisissa 6. Seuraavaksi käsittelemme A-infinitiivien virhekäyttöjä esimerkeissä (44)–(49). Esimerkeissä havainnollistan yleisimpiä virhekäyttöjä, joita ruotsinkieliset oppijat ovat tehneet käyttäessään A-infinitiiviä jonkin muun muodon sijasta.

(44) *Minä menen autolla yliopistoon. Suomen kurssilla me opetamme **lukea, kirjoittaa ja puhua** suomea. Se on hyvä!* (RU0055AM)

Esimerkki (44) on B1-tasoisesti arvioidusta tekstistä. Oppijalla on yhdessä virkkeessä kolme A-infinitiiviä, joiden kaikkien tilalle on kirjattu tavoitelluksi muodoksi MA-infinitiivin illatiivi. Yksi virkkeen verbeistä, *kirjoittaa*, on sama sekä A-infinitiivissä että y. 3. p. ind. preesensissä. Koska *kirjoittaa* on osana verbiketjua, uskon oppijan valitseman muodon olevan A-infinitiivi samaan tapaan kuin verbien *lukea* ja *puhua* kohdalla. Oppijan tekstissä ei ole muita verbiketjuja, joista oppijan käyttämiä verbimuotoja voisi tarkastella laajemmin.

Epäilen, että esimerkin (44) oppijan valitsemien A-infinitiivien taustalla vaikuttaa oppijan lähdekieli, ruotsi. Ruotsissa moniosaisissa verbirakenteissa on käytössä infinitiivilauseke, joka toimii suomen infinitiivin tavoin. Ruotsin infinitiivilauseke on verbilauseke, jossa pääsana on infinitiivissä. Rakenteellisesti infinitiivilauseke ei eroa muista verbilausekkeista suuresti, mutta merkittävin ero infinitiivilausekkeen alkaminen infinitiivitunnuksella *att* tietyissä tapauksissa. (Teleman ym. 2010b: 562.) Tyypillisen apuverbin jälkeen ei infinitiivilausekkeeseen tule infinitiivin tunnusta *att*, mutta poikkeuksen tekee ajallinen *komma* ('tulla') (Teleman ym. 2010b: 572). Koska ruotsissa useampi-verbisissä rakenteissa pääverbi on perusmuodossaan, uskon A-infinitiivin käyttämisen apuverbin jälkeen olevan mahdollisesti seurausta ruotsista. Suomessa A-infinitiivin perusmuotoa käytetään yleisimmin täydennyksenä (*On ihanaa tanssia*) (Vilkuna 2000: 239) sekä apuverbien, nesessiiviverbien (*täytyy, pitää*) ja permissiiviverbien (*sallia, antaa x:n tehdä jotakin*) kanssa (Karlsson 2013: 230–231).

Oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä 17 kertaa sellaisissa tapauksissa, joihin on virheannotoinnin yhteydessä merkitty tavoitelluksi muodoksi ind. preesens. Näistä yleisin on y. 3. p. ind. preesens, joita on merkitty tavoitemuodoksi 9 kertaa. Tavoitelluksi muodoksi on kirjattu y. 1. p. ind. preesens kolmesti ja m. 3. p. ind. preesens kolmesti, kun taas muut tapaukset ovat yksittäisiä. Indikatiivin imperfektimuotoja on tavoitemuotona yhteensä viisi: y. 3. p. ind. imperfekti neljästi ja m. 1. p. ind. preesens kerran. Esimerkissä (45) analysoin virhekäyttöä, jossa oppija on käyttänyt A-infinitiiviä m. 3. p. ind. preesensin sijasta.

(45) *Kaisa sanoi että nyt hän vihaa italialainen mies ja hän halusi uuden miehen. Timo sanoi että hän voisi olla hänen uuden miehensä ja he päättävät että tava-ta kahvilla perjantaina.* (RU0034AM)

Esimerkki (45) on B1-tasoiseksi arvioidusta kertomuksesta. Esimerkin (45) kaltaisia virhekäyttöjä on aineistossani lisäksi kaksi muuta. Näissä virhekäytöissä merkittävää on se, että A-infinitiiviä on käytetty subjektin kanssa kongruoivan indikatiivin sijasta *että*-sivulauseissa. Ruotsin kielessä suomen *että* on *att*, mutta *att* on myös infinitiivin tunnus (MOT-sanakirja 2017 s.v. *att*). Suomen kielessä oppijan käyttämä A-infinitiivi olisi oikein, jos oppija ei olisi aloittanut sivulauseetta *että*-konjuktiolla. On mahdollista, että oppija ei ole käyttänyt *että*-konjuktiota alistuskonjuktiona vaan ruotsin tapaan infinitiivi-

vin tunnuksena. Ruotsin kielellä voi siis olla vaikutusta esimerkissä (45) ja vastaavissa tapauksissa. Muissa tapauksissa, joissa oppijat ovat käyttäneet A-infinitiivi ind. preesensin tai imperfektin sijasta, on oppija saattanut esimerkiksi unohtaa taivuttaa verbiä tai käyttänyt A-infinitiiviä, jos hän ei ole hallinnut haluttua muotoa tai hallinnut kyseisen verbin taivutusta.

Oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä myös kuudessa sellaisessa tapauksessa, joissa niiden tavoitelluiksi muodoiksi on kirjattu muodot, joista olen tähän asti oppijoiden käyttäminä puhunut taivutusvartaloina. Olen käsitellyt kyseisiä tapauksia, joita on käytetty jonkin muun muodon sijasta, luvussa 4.4. Tällaisia virhekäyttöjä aineistossani on yhteensä kuusi, joista yksi on tehty A2-tasoisessa tekstissä, kolme B1-tasoisissa teksteissä ja kaksi B2-tasoisissa. Vain yhdessä B1-tasoisessa tekstissä olevassa tapauksessa kyseessä on imperatiivi ja muissa tapauksissa kyseiset tavoitemuodot ovat osana kielto-
muotoja, joissa käytetään subjektin kanssa kongruoivan kieltoverbin *ei* kanssa verbin vartaloa. Käsitelen tämän kaltaisia virheitä esimerkissä (46).

(46) *Minuutin jälkeen Timo sanoi - 'Hei tyttö, miksi elämä on niin hankala?' - 'Rakas veli, en tiedä. Voi olla koska me emme **katsoa** ympärille. Maailmassa on kaikenlaista mahdollisuutta!' - 'Voi paska, sinä et **ymmärtää** mitään!', Timo vastoi. (RU0023aAM)*

B1-tasoisiksi arvioidusta tekstistä poimitussa esimerkissä (46) oppija on käyttänyt kielto-
muodossa vaadittavan taivutusvartalon sijasta A-infinitiiviä kahdesti. Toisessa tapauksessa verbin *ymmärtää* A-infinitiivi ja y. 3. p. ind. preesens ovat saman näköisiä, mutta olen tulkinnut muodon A-infinitiiviksi edellä olevan virhekäytön ja annotoinnin perusteella. Esimerkissä (46) on kaksi tapausta kaikista kuudesta kielto-
muotoon liittyvästä A-infinitiivin virhekäytöstä, jotka löytyivät aineistostani. Oppijoiden virhekäyttöjen perusteella joillakin oppijoilla on siis hieman epävarmuutta siitä, kuinka suomen kielto-
muoto toimii.

Ruotsinkielisten oppijoiden aineistossa on käytetty A-infinitiiviä kuusi kertaa konditionaalien sijasta. Kaksi virhekäytöstä on A2-tasoisista ja neljä B1-tasoisista teksteistä. Esimerkki (47) havainnollistaa virhekäyttöä, jossa oppija on käyttänyt A-infinitiiviä suomen konditionaalien sijasta.

(47) *Hän ei edes ollut puhunut Kaisan kanssa, huolimatta hän oli rakastunut häneen. Hän oli tietysti kysynyt hänelle, jos hän halusi tanssia. Mutta se ei ollut oikeasti kuin puhua. Timo tarvitsi saada suunnitelmaa, jotta **tutustua** Kaisaan.*
(RU0022aAM)

B1-tasoisesti arvioidusta tekstistä otetussa esimerkissä (47) oppija ei ole käyttänyt konditionaalia ollenkaan, mutta tavoitelluksi muodoksi on laitettu y. 3. p. kond. presens. Konditionaalien käyttöön liittyy mahdollisuuden merkitys, kun puheena on suunniteltu, kuviteltu tai ennustettu asiantila (VISK §1592). Oppijan tekstissä mahdollisuuden merkitys on läsnä virkkeessä, johon virheikäyttökin on kirjattu. Suomessa konditionaali on yksi moduksista ja kaikki verbit voivat taipua konditionaalissa, mutta ruotsissa konditionaali ei ole modus. Ruotsissa konditionaalissa käytetään *skola*-verbin imperfektiä *skulle*, joka on lauseessa apuverbin asemassa. *Skullea* käytetään futuurin preteritissä eli futuurin menneessä ajassa, mutta kun rakennetta käytetään ilmaisemaan jotain epätodennäköistä tai epärealistista, kutsutaan rakennetta konditionaaliksi. (MOT 2017 s.v. *skola*; Telemann ym. 2010c: 205–206.) Koska suomen ja ruotsin konditionaalit ovat hyvin erilaiset, uskon ruotsin kielen vaikutuksella voivan olla ollut vaikutusta A-infinitiivin käyttöön tapauksissa, joissa natiivipuhuja käyttäisi konditionaalia. Ruotsinkieliset oppijat eivät välttämättä näe kirjoittamisissaan virkkeissä sellaista epärealistisuuden ja epätodennäköisyyden tasoa, joka edellyttäisi käyttämään ruotsinkielisessä vastineessa konditionaalia, jolloin he tyytyvät esittämään asian ilman sitä. On myös mahdollista, että oppija ei vielä hallitse konditionaalia ja korvaa sen A-infinitiivillä. Esimerkissä (47) oppijan virhe voitaisiin korjata myös lisäämällä modaaliverbi *voisi* ennen *tutustua*-verbiä, jolloin oppijan käyttämä A-infinitiivi olisi oikein.

Aineistossani on lisäksi kymmenen tapausta, joissa oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä partisiippimuotojen sijasta: kolme kertaa NUT-partisiipin, kerran TU-partisiipin ja kuusi kertaa VA-partisiipin sijasta. NUT-partisiipin sijasta A-infinitiiviä on käytetty kolmesti A2-tasoisissa teksteissä. TU-partisiipin paikalla A-infinitiiviä on käytetty kerran B1-tasoisissa teksteissä. Tavoitelluksi muodoksi on merkitty VA-partisiippi kerran A2- ja B2-tasoisissa ja sekä neljästi B1-tasoisissa teksteissä. Käsittelen esimerkeissä (48) ja (49) virheikäyttöjä, joissa A-infinitiiviä on käytetty partisiippien paikalla.

(48) *Tänään on sunnuntai. Tänään olen tehnyt töitä. Olen **katsella** televisiota. Tänään olen väsynyt. Minä katselin televisiota. (RU0043aAM)*

Esimerkki (48) on A2-tasoisesti arvioidusta tekstistä. Esimerkissä näkyy oppijan virhekäyttö, jossa hän on käyttänyt NUT-partisiipin sijasta perfektissä A-infinitiiviä. Vastavanlaisia virheitä on aineistossani kaksi muutakin tapausta, ja ne kaikki ovat saman oppijan samasta tekstistä. Virhekäytöissä A-infinitiivi on osana perfektin muodostamista. Suomessa liittotempuksinen perfekti muodostetaan *olla*-apuverbistä ja pääverbin NUT-tai TU-partisiipista (VISK 2008 § 112). Ruotsissa perfekti muodostetaan apuverbillä *ha* ('olla') ja pääverbin supiinilla eli verbin teeman neljännellä muodolla (MOT 2017 s.v. *ha*; Teleman ym. 2010c: 229–230). Ruotsin kielessä vastaavassa menneen ajan muodossa ei ole käytössä A-infinitiiviä vastaava infiniitivimuoto vaan supiini, joten ruotsin kieli ei selitä suoraan oppijan virhekäyttöä. Oppija on tekstissään muodostanut perfekteihin kuuluvia NUT-partisiippeja myös oikein, joten hän ei ole välttämättä osannut muodostaa oikeita muotoja ja on tarjonnut tilalle verbin perusmuotoa. Kielen ja muotojen varioiminen kuuluu oppijankieleen ja oppimisprosessiin, minkä vuoksi oppijalla näkyy sekä oikeita että virheellisiä muotoja (Ellis 2008: 117). Käsittelen seuraavaksi esimerkissä (49) virhekäyttöä, jossa A-infinitiiviä on käytetty VA-partisiipin sijasta.

(49) *Kello oli yli kaksi päivällä kun nousin ylös. Olin suunnitellut **pelata** polttopallo tänään. Mutta olin liian väsynyt. (RU0006iAM)*

Esimerkki (49) on B1-tasoisesti arvioidusta tekstistä. VA-partisiippia käytetään partiippiirakenteessa, jota kutsutaan myös referatiivirakenteeksi, myönteisten *että*-lauseiden lyhentämiseen. Partisiippiirakenteessa VA-partisiippi on aina genetiivissä. (Karlsson 2013: 247.) Esimerkin (49) ruotsinkielisessä vastineessa virhekäytön sisältävän A-infinitiivin paikalla olisi perusmuotoista verbiä vastaava ruotsin vastine eli infiniitivitunnus *att* sekä infiniitivissä oleva verbi, joten oppija on mahdollisesti yleistänyt ruotsin mallin mukaisesti verbin perusmuodon. On myös mahdollista, että oppija on käyttänyt A-infinitiiviä, koska ei ole tiennyt mitä muotoa hänen tulisi rakenteessa käyttää.

Infinitiivien virhekäytöistä aineistoni yleisin virhekäyttö on tapaus, jossa A-infinitiiviä on käytetty MA-infinitiivin sijasta. Ruotsin kielessä käytetään infiniitivä, joka koostuu tyypillisesti infiniitivitunnuksesta *att* ja infiniitivissä eli perusmuodossa olevasta verbis-

tä, samanlaisissa tapauksissa kuin suomessa A-infinitiiviä ja MA-infinitiiviä (Ingo 2000: 95). Koska ruotsin kielessä ei ole useita erilaisia infinitiivejä kuten suomessa, uskon ruotsinkielisillä oppijoilla olevan hankaluuksia erottaa suomen infinitiivien käyttöyhteyksiä toisistaan. Tämä voi olla syynä sille, että oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä, joka vastaa eniten ruotsin infinitiiviä sen ollessa yhtä lailla verbin perusmuoto, MA-infinitiivien sijasta. Verbin perusmuodon yleistäminen tapauksiin, joissa ei ole varma oikeasta muodosta, on myös mahdollista.

Aineistossani on käytetty A-infinitiiviä myös indikatiivin preesensin tai imperfektin sijasta. Joissakin tapauksissa sivulauseet, joissa virhekäyttö on, alkavat *että*-konjunktiolla. Näissä tapauksissa on mahdollista, että oppija ei ole käyttänyt *että*-konjunktiota rinnastuskonjunktiona vaan ruotsin kielen *att*-infinitiivitunnuksen kaltaisesti, jolloin infinitiivimuoto on luonnollinen valinta ruotsin kielen mallia soveltaessa tai noudattaessa. Esimerkissä (45) käsittelin tällaista virhekäyttöä.

Ruotsinkieliset oppijat ovat käyttäneet jonkin verran A-infinitiiviä konditionaalien sijasta. Havainnollistin virhekäyttöä esimerkissä (47). Ruotsin kielellä voi olla vaikutusta, koska ruotsissa konditionaalia käytetään vain tapauksissa, joissa asian epätodennäköisyys tai epärealistisuus painottuu ja muita ehdollisia asioita ilmaistaan muilla keinoilla. Suomen kielessä konditionaalia käytetään laajemmin kuin ruotsissa.

Ruotsinkieliset oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä myös jonkin verran VA-partisiippien tilalla. Ruotsin kielellä voi olla vaikutusta myös näissä tapauksissa, koska VA-partisiippia käytetään suomessa referatiivirakenteissa. Ruotsissa samankaltaisissa rakenteissa, joissa voisi olla myös *että*-sivulause, käytetään *att*-infinitiivitunnusta ja verbin infinitiiviä. Esimerkki (49) oli tämän kaltainen virhekäyttö.

4.5.2. MA-infinitiivin virhekäyttö

MA-infinitiivin virhekäyttöä on aineistossani 11 kappaletta, joka on 18,97 % kaikista infinitiivien virhekäytöistä mutta vain 3,45 % kaikista aineistoni virhekäytöistä. Kaikkia taitotasoja kokonaisuutena katsottaessa MA-infinitiivin virhekäyttöä ruotsinkielisillä

oppijoilla on kaksi jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä luku on neljä, B1-tasoisissa yksi ja B2-tasoisissa yksi.

Virheikäyttöistä yleisin on tapaus, jossa oppijat ovat käyttäneet MA-infinitiiviä A-infinitiivin sijasta. Tällaisia virheikäyttöjä on aineistossani viisi kappaletta. Kaksi on A2-tasoisiksi ja kolme B1-tasoisiksi arvioiduista teksteistä. A2-tasoiset virheikäytöt ovat yhden ja saman oppijan tekemiä ja ne ovat kielteisissä lauseissa. B1-tasoisissa teksteissä virheikäytöt ovat myönteisissä lauseissa. Toiseksi tyypillisin virheikäyttö on sellainen, jossa oppija on käyttänyt jotain MA-infinitiivin muotoa ja sen tilalle on tavoitelluksi muodoksi laitettu toinen MA-infinitiivin muoto. Tällaisia virheitä on A2-tasoisissa teksteissä yksi ja B1-tasoisissa kolme eli vain yksi vähemmän kuin virheikäyttöjä, joissa MA-infinitiiviä on käytetty A-infinitiivin sijasta. Kyseessä on siis käytännössä sijamuotovirhe, koska oppijat ovat käyttäneet oikeaa infinitiiviä, mutta väärässä sijassa. Lisäksi aineistossani on käytetty MA-infinitiiviä kerran A2-tasoisessa tekstissä m. 3. persoonan ind. imperfektin sijasta ja kerran E-infinitiivin sijasta, jonka perässä on myöskin ollut y. 1. persoonan possessiivisuffiksi. Käsittelen esimerkissä (50) virheikäyttötyyppiä, jossa MA-infinitiiviä on käytetty A-infinitiivin sijasta.

(50) *Eilen olin juomassa kahvia islantilaisen ystävänni kanssa. Se oli hauska **ta-**paamassa hänet taas. Tänä aamuna lähdin uimaan ulkouima-altaaseen. Uida on ainoa, mikä on halpa Islannissa.* (RU0022cAM)

Esimerkissä (50) oppija on käyttänyt B1-tasoisiksi arvioidussa tekstissään MA-infinitiiviä sekä oikein että virheellisesti. Virheikäytössään oppija on käyttänyt A-infinitiivin sijasta MA-infinitiivin inessiiviä, mihin hän mahdollisesti voinut saada mallin edellisessä virkkeessä käyttämästään MA-infinitiivin inessiivistä. Sama oppija on käyttänyt toisessa myös B1-tasoisiksi arvioidussa tekstissään vastaavalla tavalla MA-infinitiivin inessiiviä A-infinitiivin asemesta. Ruotsin kielessä sekä A- että MA-infinitiiviä vastaaviin muotoihin käytetään yleensä infinitiivitunnusta ja infinitiivimuodossa olevaa verbiä (Ingo 2000: 95), joten oppijat saattavat mahdollisesti sekoittaa infinitiivejä toisiinsa.

Uskon ruotsinkielisten oppijoiden MA-infinitiivien virheikäyttöjen taustalla olevan ruotsin kielen vaikutus, koska ruotsissa on vain yksi infinitiivilauseke, joka koostuu joko

käytettävästä tai pois jätettävästä *att*-infinitiivitunnuksesta ja infinitiivissä olevasta pääverbistä. MA-infinitiiviä on käytetty eri sijamuodoissa olevien MA-infinitiivien ja A-infinitiivien sijasta. Aineistoni perusteella oppijoille ei ole selvää, mikä käyttöero suomen infinitiiveillä on, koska ruotsissa infinitiivejä on vain yksi.

4.5.3. E-infinitiivin virhekäyttö

E-infinitiiviä on käytetty aineistossani jonkin muun, tavoitellun muodon sijasta vain viisi kertaa. E-infinitiivin virhekäyttöjä on kaikkia taitotasoja tarkasteltaessa yksi jokaisesta tuhasta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku on sama B1- ja B2-tasoisien tekstien kohdalla, mutta A2-tasoisissa teksteissä E-infinitiivin virhekäyttöjä ei ole ollenkaan. Oppijat ovat käyttäneet E-infinitiiviä y. 1. p. ind. preesensin sijasta kolme kertaa B1-tasolla. Lisäksi E-infinitiiviä on käytetty A-infinitiivin paikalla kerran B1-tasoisessa tekstissä ja kerran B2-tasoisessa tekstissä. Esittelen esimerkissä (51) virhekäyttöjä, joissa E-infinitiiviä on käytetty y. 1. p. ind. preesensin asemesta.

(51) *Istun auringossa kun kirjoitan tämä kortti. On aika tyyni täällä. Herätän aikaisella aamulla. **Syöden** aamiainen kello kahdeksan ja sitten **kävellen** metsässä. Joka päivä minä **pyöräillen** Svedjehammaan.* (RU0054bAM)

Esimerkissä (51) on kaikki aineistoni kolme virhekäyttöä, joissa oppija on käyttänyt y. 1. p. ind. preesensin sijasta E-infinitiivin instruktiivia. Kaksi jälkimmäistä, *kävellen* ja *pyöräillen*, muotoa eivät ole tulleet esille aineistossani virhekoodin perusteella, koska niissä on ollut virhekoodina kvantiteettivirheestä kertova koodi sekä morfologisesta verbin taivutuksesta kertova koodi. Morfosyntaktisesta virheestä kertova koodi on uupunut, joten olen poiminut virheet käsin osaksi aineistoani. En ole erikseen tarkistanut kaikkia oppijoiden teksteissä olevia virheitä, joissa on kvantiteettivirheen koodi, vaan olen poiminut nämä virhekäytöt osaksi aineistoani samalla tavalla kuin muutkin aineistoni tapaukset: olen lukenut oppijoiden tekstejä ja huomannut virhekäytöt sekä niistä puuttuvat morfosyntaktiset virhekoodit, minkä jälkeen olen lisännyt virheet aineistooni. Kumpikin lisätyistä muodoista voisi olla sekä E-infinitiivin instruktiiveja että y. 3. p. pot. preesensejä. Olen tulkinnut muotojen olevan E-infinitiivejä, koska oppija käyttää samassa tekstissä E-infinitiivin instruktiivia (*syöden*) aikaisemmassa virkkeessä eikä

potentiaalia ole muualla tekstissä. Potentiaalien virhekäyttöjä olen käsitellyt aiemmin luvussa 4.3.

Koska E-infinitiivin virhekäyttöjä on aineistossani hyvin vähän, ei niiden perusteella voi kertoa ruotsinkielisten oppijoiden tavasta käyttää kyseisiä muotoja muiden sijasta. Yksi oppija on käyttänyt E-infinitiivin instruktiivia kolmesti y. 3. p. ind. presensin sijasta, mutta on mahdollista, että kyseinen oppija ei ole hahmottanut käyttämiensä verbien vartaloita, minkä seurauksena hän on lisännyt verbin persoonapäätteen väärin hahmotetun vartalon perään muodostaen y. 3. p. ind. presensin. A-infinitiivin sijasta E-infinitiiviä on käytetty kahdesti verbiketjuissa. Koska kyseisiä virhekäyttöjä on niin vähän, en käsittele niitä tarkemmin.

4.6. Partisiippien virhekäyttö

Partisiippeja ovat NUT- ja VA-partisiipit. TU-partisiippi on NUT-partisiipin passiivinen vastine. Lisäksi partisiippeihin lasketaan agenttipartisiippi, jonka tunnus on -mA, sekä kieltopartisiippi, jonka tunnus on -mAtOn. (VISK 2008 § 110, 122.) Tutkin vain NUT-, TU- ja VA-partisiippeja, koska ne esiintyvät liittomuotojen osina. Partisiipit ovat adjektiivimaisia, minkä takia ne myös taipuvat sijoissa ja luvussa (Karlsson 2013: 43). VA-partisiippi ilmaisee lauseen aikana käynnissä olevaa tapahtumaa ja NUT-partisiippiä käytetään jo tapahtuneiden asioiden kuvauksessa (Vilkuna 2000: 241).

Partisiippien virhekäyttöjä on aineistossani yhteensä 14 kappaletta, joka on 4,39 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden tekemistä virhekäytöistä. Kokonaisuudessaan partisiipin virhekäyttöjä ruotsinkielisillä oppijoilla on kaikkia taitotasoja yhdessä tarkasteltaessa kaksi tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä virhekäyttöjä on tuhatta oikeaa muotoa kohti kuusi, B1-tasoisissa yksi ja B2-tasoisissa kaksi.

Virhekäyttöjä, joissa oppijoiden käyttämiä NUT-partisiippien tilalle on laitettu muu tavoiteltu muoto, on aineistossani kahdeksan kappaletta. Näistä yksi on A2-tasoisessa tekstissä, neljä B1-tasoisissa ja kolme B2-tasoisissa. NUT-partisiipin käyttövirheitä ruotsinkielisillä oppijoilla on kaiken kaikkiaan yksi virhekäyttö tuhatta oikein muodost-

tettua ja oikein käytetty muotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä virhekkäyttäjä on vastavasti yksi, B1-tasoisissa yksi ja B2-tasoisissa kolme. NUT-partisiipin passiivista vastinetta TU-partisiippiä on käytetty aineistossani kuusi kertaa, joista viisi tapausta on A2-tasoisissa teksteissä ja yksi B1-tasoisessa. TU-partisiipin virhekkäyttäjä oppijoilla on yksi tuhatta oikeaa muotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä virhekkäyttäjä on viisi tuhatta kohti, kun taas B1-tasoisissa niitä on keskimäärin nolla. VA-partisiippeja ei ole käytetty aineistossani kertaakaan jonkin toisen muodon sijasta. Seuraavaksi käsittelem partisiippien virhekkäyttäjä esimerkkien (52)–(54) avulla.

(52) *Joka tapauksessa se on hirveä tragedia. Jotkut on jo **alkanut** spekuloida kuka tulee seuraavana presidentiksi. Mutta minun mielestäni se on liian aikaista ajatella sitä nyt.* (RU0006eAM)

Esimerkki (52) on B1-tasoiseksi arvioidusta uutisesta. Oppija on käyttänyt NUT-partisiipin akt. yksikköä, kun taas tavoitelluksi muodoksi on virheannotoinnin yhteydessä valittu NUT-partisiipin akt. monikko. B1-tasoisissa teksteissä tällaisia virheitä on yhteensä kolme ja B2-tasoisissa yksi. Vastaavanlaisia virhekkäyttäjä esiintyy suomen kielessä natiivienkin käyttämänä, koska inkongruenssi ja yksikön NUT-partisiipin käyttäminen monikon sijasta on tyypillistä puhekielelle (VISK 2008 § 1291). Tällöin verbi-liiton apuverbinkin tulee kongruoida subjektin kanssa, ja esimerkin (52) tapauksessa myös apuverbi on korjattu subjektin mukaisesti. Esimerkin (52) oppijan teksti on uutinen, johon puhekielisyys ei sovi, ja virheannotoidun aineiston mallina toimii suomen kirjakieli. NUT-partisiippi on esimerkissä (52) ja vastaavissa tapauksissa osana perfektimuotoa, joka on osattu muodostaa oikein, mutta suomen yksikön ja monikon eroa ei ole huomioitu eli ne ovat kongruenssivirheitä. Ruotsin kielellä ja positiivisen siirtovaiikutuksen uupumisella voi olla vaikutusta, koska ruotsin perfektin muodostetaan *ha-*apuverbillä ja pääverbillä, joka on supiinissa eli verbin teeman neljännessä muodossa. Virheellisen muodon valinta voi selittyä ruotsin antamasta mallista, koska ruotsissa perfektissä pääverbi on aina samassa muodossa eli supiinissa, joka on aina sama subjektin luvusta huolimatta. On myös mahdollista, että oppija on käyttänyt yksikkömuotoa, jos hän ei osaa muodostaa monikkoa.

Esimerkin (52) kaltaiset virhekkäytöt ovat yleisimpiä tapauksia aineistoni partisiippien virhekkäytöistä. Suurin osa kyseisistä virhekkäytöistä on myönteisissä lauseissa, mutta

NUT-partisiippia on käytetty kerran A2-tasoisessa tekstissä ja kahdesti B2-tasolla kielteisessä lauseessa. Näissä virheikäyttöissä oppijat ovat myös käyttäneet NUT-partisiipin akt. yksikköä ja tavoitelluiksi muodoiksi on valittu NUT-partisiipin akt. monikko, koska subjektina on ollut joko m. 1. tai m. 3. persoona. Aineistossani on yksi tapaus, jossa B1-tasoisessa tekstissä on käytetty NUT-partisiipin y. aktiivisia sitä vastaavan passiivin eli TU-partisiipin sijasta. Käsittelen virheikäyttöä tarkemmin esimerkissä (53).

(53) *Katto on valkoinen ja lattia on ruskea. Lattia on **tehnyt** puusta. Minun mielestäni päiväpeitset ovat tosi rumia.* (RU0070hAM)

Esimerkki (53) on B1-tasoiseksi arvioidusta kertomuksesta, jossa hän kuvailee valitsemaansa taulua tai valokuvaa. Esimerkissä on aineistoni yksittäinen virheikäyttö, jossa on käytetty NUT-partisiipin yksikön aktiivisia sen vastaavan passiivin eli TU-partisiipin sijasta. Lähdemäen (1995: 124–125) tutkimuksessa oli myös kolme vastaavaa tapausta, joiden taustalla hän uskoi olevan ruotsin kielen, koska vastaavissa geneerisissä lauseissa ruotsissa käytettäisiin *man*-passiivisia. Oppijan esimerkissä (53) asia on mahdollista ilmaista *man*-passiivilla (*Man har gjort golvet av trä*) tai yksinkertaisemmin (*Golvet är av trä* tai *golvet är gjort av trä*), joten ruotsin vaikutuksesta ei mielestäni ole varmuutta.

B1-tasoiseksi arvioidussa toisessa tekstissä toinen oppija on tehnyt esimerkissä (53) esiintyneen virheen toisin päin, sillä hän on käyttänyt TU-partisiippia ja oppijan käyttämä muodon tilalle on tavoitelluksi muodoksi kirjattu NUT-passiivin aktiivin yksikkö. TU-partisiippia on käytetty A2-tasoisissa teksteissä viisi kertaa NUT-passiivin aktiivin yksikön sijasta, mutta kaikki muodot ovat yhden ja saman oppijan yhdessä tekstissä sekä yksittäisestä verbistä tekemiä. Oppijan käyttämä muoto siis vääristää TU-partisiipin virheikäyttöä, joka on toistuvasti käytetystä virheikäytöstä huolimatta vähäistä. Esimerkki (54) havainnollistaa oppijan virheikäyttöä.

(54) *Rakas päiväkirja! Tänään on maanantai. Tänään olen tehnyt töitä. Olen **tree-natut**. Keskiviikkona pitää minä syödä ravintolaan. Olen siivota huoneisto. Olen lukit kirjan. Olen päivälliseksi syönyt lasang. Tänään oli ulkona kylmä. Nyt oli miinus 15 astetta. Hyvää yötä! Päivä kaks! Rakas päiväkirja. Tänään on tiistai. Tänään olen tehnyt töitä. Olen **treenatut**.* (RU0043aAM)

Esimerkki (54) on A2-tasoisesti arvioidusta päiväkirjatekstistä, jossa oppija toistaa viiden päivän kuvauksessa saman virhekäytön. Hän käyttää NUT-partisiipin pas. monikkoa NUT-partisiipin akt. yksikön sijasta. Oppija on todennäköisesti nähnyt muodon jossain ja käyttää sitä toistuvasti. Olen käsitellyt saman oppijan virhekäyttöjä esimerkkien (29) ja (48) avulla luvuissa 4.1.4. ja 4.5.1. Olen siis käsitellyt saman oppijan virhekäyttöjä, joissa oppija on käyttänyt perfektin pääverbinä toimivan NUT-partisiipin niin indikatiivin aktiivia, A-infinitiiviä kuin NUT-partisiipin pas. monikkoakin, kolmessa eri luvussa. Oppija (RU0043aAM) on hyvä esimerkki siitä, kuinka yksi oppija voi vaikuttaa tilastoihin, koska hän käyttää teksteissään muotoja joita ei vielä hallitse.

Partisiippien virhekäyttöjä ei ole aineistossani paljon, mutta NUT-partisiipin yksikön ja monikon aktiivin sekoitusta esiintyy jonkin verran. Kyseessä on siis lukukongruenssia koskeva virhekäyttö. Ruotsin kielellä ja positiivisen siirtovaikutuksen puuttumisella voi olla mielestäni vaikutusta tähän, koska ruotsin kielessä perfekti, jossa suomen NUT-partisiippi on tyypillisimmin osallisena, muodostetaan *ha*-apuverbillä suomen kielen *olla*-verbin tavoin, mutta erona on aina tietyssä muodossa oleva supiini, jolla ei ole erillisiä yksikkö- ja monikkomuotoja. TU-partisiipin käytössä on jonkin verran virhekäyttöä, mutta käytännössä hyvin vähän, koska yksi oppija vääristää virheiden määrää. VA-partisiipin virhekäyttöjen uupuminen voi kertoa myös siitä, että oppijat eivät käytä kyseisiä muotoja.

4.7. Yleistä oppijoiden virhekäytöistä

Olen luvuissa 4.1.–4.6. esitellyt aineistossani esiintyviä virhekäyttöjä luomieni kuuden pääluokan ja niiden alle kuuluvien alaluokkien avulla. Tutkielmassani olen kuvannut virhekäyttöjen määriä suhteessa tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Olen koonnut liitteeseen 1 kaikkien luokkien ja niiden alaluokkien virhekäyttöjen määrät sekä kokonaismäärän että eri taitotasojen osalta. Kaikista virhekäytöistä eniten virhekäyttöjä esiintyy aktiivin indikatiivin preesens- ja imperfektimuodoissa, joita on 26 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Toiseksi eniten virhekäyttöjä on infinitiivimuodoissa, joita on 11 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti. Edellä mainitsemieni virhekäyttöjen frekvenssit nousevat aineistostani esille. Epätyypilliset frekvenssit ovat yksi oppijankielen universaali, mutta mieles-

täni sekä indikatiivi- että infinitiivimuodoissa olevat virhekäytöt olivat odotettavissa, koska indikatiivi on yksi käytetyimmistä moduksista ja infinitiivit taas haastavia, koska suomessa ne taipuvat osin nominien tavoin. Lisäksi suomessa infinitiivejä on monta toisin kuin ruotsissa, jossa niitä on vain yksi. Tutkielmassani olen esittänyt lukuja myös erilaisista virhekäyttötyypeistä, joita olen erottanut analyysissa. Pääsääntöisesti erilais- ten virhekäyttöjen määrä on pienentynyt siirryttäessä taitotasolta A2 taitotasolle B1. Samoin virhekäyttöjen määrä on vähentynyt entisestään B2-tasolle siirryttäessä. Koska virhekäyttöjen määrä on pienentynyt, voin sanoa oppijoiden tarkkuuden parantuneen.

Joissakin tapauksissa virhekäyttöjä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä muotoa kohti ei esiinny B1- tai B2-tasolla ollenkaan, mikä kertoo siitä, että virhekäyttö on tyypillistä vain A2-tasoisissa teksteissä. Virhekäyttöjä esiintyy ainoastaan A2-tasoisissa teksteissä esimerkiksi virhekäytöissä, joissa liittomuodon pääverbinä on jokin indikatiivissa oleva oikein muodostettu muoto. Sama tilanne on myös TU-partisiippien virhekäytössä pääverbin asemassa. Aineistossani on myös virhekäyttöjä, joiden määrä lisääntyy taitotason kasvaessa. Näitä ovat aktiivin indikatiivin preesensin ja imperfektin lukukongruenssivirheet, passiivin preesensin ja imperfektin virhekäytöt sekä NUT-partisiippien virhekäytöt pääverbin asemassa.

Olen luvun 4. alussa kertonut, että jokainen virhekäyttö on sijoitettu käytetyn muodon perusteella luokkaansa. Aineistossani on kuitenkin virhekäyttötyyppejä, joita olen käsitellyt useamman luokan yhteydessä, koska virhekäytöt eivät edustu ainoastaan tiettyjä muotoja käyttäessä. Esittelen seuraavaksi virhekäyttötyyppejä, jotka ylittävät luokitus- seni rajat ja joita esiintyy useammassa kuin yhdessä luokassa. Näitä ovat kongruenssi- virheet, kieltomuotoihin liittyvät virhekäytöt ja aikamuotovirheet. Tässä luvussa käyn seuraavaksi läpi aineistani esille nousevia suurempia virhekäyttöryhmiä, jotka ylittävät luomien luokkien rajat.

Kongruenssivirheet. Olen luvussa 4.1. käsitellyt aktiivin indikatiivin preesensissä tai imperfektissä olevia verbimuotoja ja luvussa 4.1.1. kongruenssivirheitä. Oppijoiden virhekäytöissä on niin persoona- kuin lukukongruenssiakin koskevia virhekäyttöjä. Per- soonakongruensseja oppijoiden aktiivin indikatiivimuotojen käytöistä on 35 tapausta. Olen kuitenkin puhunut kongruenssivirheistä myös muiden analyysilukujen yhteydessä. Persoonakongruenssivirheitä on ruotsinkielisillä oppijoilla ollut lisäksi kieltoverbin *ei*

virhekäytöissä kuusi tapausta ja aktiivin konditionaalien preesensmuodoissa seitsemän. Luen lisäksi mukaan neljä tapausta, joissa passiivia on käytetty aktiivin sijasta, kun subjektina on ollut m. 3. persoona. Yhteensä kaikkia virhekäyttöjä, jotka liittyvät persoonakongruenssiin, on siis 52. Se on 16,30 % kaikista oppijoideni virhekäytöistä. Tuhatta oikein muodostettua ja oikein käytettyä verbimuotoa kohti oppijoillani on kahdeksan persoonakongruenssivirhettä. Luku on A2-tasoisissa teksteissä 15, B1-tasoisissa 7 ja B2-tasoisissa 7. Kaikkien verbimuotojen persoonakongruenssivirheiden määrä vähenee selviytyjän tasolta itsenäisen kielenkäyttäjän tasolle siirryttäessä, jossa se pysyy samana B1- ja B2-tasoilla.

Aktiivin indikatiivin preesens- ja imperfektimuotojen virhekäytöistä 44 oli lukukongruenssiin liittyviä virheitä. Lisäksi lukukongruenssia, jossa on käytetty y. 3. persoonan kanssa kongruoivaa muotoa subjektina olevan m. 3. p. persoonan sijasta, on *ei*-kieltoverbin virhekäytöissä kaksi tapausta. NUT-partisiipin yksikkömuotoa on käytetty yhteensä 13 tapauksessa, joissa sen olisi kuulunut olla monikossa. Yhteensä virhekäyttöjä, joiden taustalla on lukukongruenssi, on aineistossani 59 kappaletta. Se on 18,50 % kaikista ruotsinkielisten oppijoiden virhekäytöistä. Lukukongruenssivirheitä oppijoillani on kaikilla taitotasoilla yhdeksän jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti, kun luku on A2-tasoisissa teksteissä seitsemän, B1-tasoisissa kymmenen ja B2-tasoisissa kahdeksan. Sekä indikatiivin lukukongruenssivirheiden että kaikkien lukukongruenssivirheiden määrä kasvaa A2-tasolta B1-tasolle siirryttäessä, minkä jälkeen luku taas pienenee B2-tason määrään verrattaessa. Uskon nousun johtuvan siitä, että oppijat käyttävät B1-tasolla rohkeasti lukukongruenssia rikkovia puhekielisiä muotoja, jotka ovat osoitus suomen kirja- ja puhekielen erottamisesta. Puhekielisten muotojen käyttö kirjoitetussa tekstissä ei ole mielestäni merkki epäkonventionaalisuudesta, joka on yksi Jantusen (2008) nimeämistä oppijankielen strategioista, vaan kyseessä on pikemminkin oppijoiden keino vaikuttaa enemmän natiivilta, kun he käyttävät natiivien tapaan puhekielisiä muotoja erilaisissa tekstityypeissä.

Kaikkiaan kongruenssivirheitä on aineistossani 111 kappaletta, joka on 34,80 % kaikista virhekäytöistä. Subjektin ja predikaatin välinen kongruenssi on siis asia, jossa ruotsinkielisillä oppijoilla esiintyy virhekäyttöjä. Suomen kielessä esiintyvää kongruenssia ei ole ruotsissa, joten positiivisen siirtovaikutuksen puuttuessa virhekäyttö on odotettavaa. Uskon y. 3. p. ind. imperfektin käytön taustalla voivan olla myös yksinkertaistuminen,

koska kyseisen muodon käyttäminen vastaa ruotsin mallia, jossa imperfektimuotoa voi olla sama kaikkien persoonanien kanssa. Y. 3. p. ind. imperfekti on imperfektin vartalo, jota käytetään muiden persoonamuotojen imperfektimuotojen muodostamiseen. Yksinkertaistuminen on yksi oppijankielen strategioista, jota voidaan käyttää silloin, kun haluaa vältellä virheellisiä muotoja tai silloin, kun kokee jotkin muodot redundanteiksi eli ylimääräisiksi. Tällöin kyseessä voi olla interlingvaalinen virhekäyttö, koska taustalla vaikuttaa äidinkielen malli. Kun kaikkia aineistossani esiintyviä kongruenssivirheitä, sekä persoona- että lukukongruenssivirheitä, katsotaan kokonaisuutena, tekevät oppijat 17 kongruenssivirhettä koskevaa virhekäyttöä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Luku pienenee taitotasolta seuraavalle siirryttäessä, koska se on A2-tasoisissa teksteissä 22, B1-tasoisissa 16 ja B2-tasoisissa 15.

Kieltomuotoihin liittyvät virhekäytöt. Olen aineistoni analyysin yhteydessä käsitellyt kieltomuotoja useammassa luvussa. Luvussa 4.1.2. olen analysoinut kieltoverbin *ei* virhekäyttöjä, joita aineistossani on kahdeksan. Luvussa 4.1.3. käsitelin verbiliittoja ja verbiketjuja, joissa 22 tapauksessa oli kyseessä kielteinen liittomuoto eli liittomuoto. Lisäksi taivutusvartaloja käsitelleessä luvussa 4.3. oli kolme tapausta, joissa oppijat olivat käyttäneet taivutusvartaloa kielteisessä muodossa. Kieltomuotoa käsitelin myös luvussa 4.5. jossa kieltomuodon pääverbi oli infinitiivissä 11 virhekäytössä. Luku 4.6. koski partisiippimuotoja, joissa kolmessa tapauksessa kieltomuodon pääverbi oli virheellisessä partisiipissa. Partisiippien virhekäyttöjen tapauksissa oppijoilla oli lisäksi kongruenssivirhe, mutta myös kieltomuodon aiheuttamaa virhekäyttöä. Kun katson kaikkia näitä kieltomuotoihin liittyviä virhekäyttöjä yhdessä, voin sanoa, että kieltomuodot eivät ole yksiselkoisia oppijoille. Kieltomuotoja koskevia virhekäyttöjä oppijoilla on yhteensä 47 kappaletta eli 14,73 % kaikista virhekäytöistä. Kaikkiaan ruotsinkielisillä oppijoilla on 7 kieltomuotoon liittyvää virhekäyttöä tuhatta oikein muodostettua ja oikein käytettyä verbimuotoa kohti. Luku on A2-tasoisissa teksteissä 10, B1-tasoissa 6 ja B2-tasoissa 9.

Aikamuotoihin liittyvät virhekäytöt. Olen käsitellyt luvussa 4.1.3. puhtaasti aikamuotoihin liittyviä virhekäyttöjä. Luvun 4.1.3. virhekäytöissä oppijat ovat käyttäneet oikeassa persoonassa olevaa indikatiivia preesensissä silloin, kun sen olisi tullut olla imperfekti, tai imperfektiä tilanteessa kuin oikea muoto olisi ollut preesens. Tällaisia virhekäyttöjä aineistossani on yhteensä 22 kappaletta. Aikamuotoihin liittyviä virhekäyttöjä

on kuitenkin esiintynyt myös muissa luvuissa. Verbiketjutjen ja liittomuotojen -alaluokassa, jota olen käsitellyt luvussa 4.1.5., on 18 tapausta, joissa oppijat ovat käyttäneet indikatiivin imperfektissä olevaa verbimuotoa pääverbin asemassa silloin, kun perfekti olisi vaatinut pääverbin asemaan NUT-partisiipin. Näistä virhekäytöistä seitsemän on A2-tasoisissa teksteissä, yhdeksän B1-tasoisissa ja kaksi B2-tasoisissa. Kun kaikki edellä mainitsemani virhekäytöt luetaan aikamuotoihin liittyviksi virhekäytöiksi, on virhekäyttöjä 42 kappaletta eli 13,17 % kaikista virhekäytöistä. Kaikkien taitotasojen tekstejä kokonaisuutena tarkasteltaessa oppijoilla on kuusi aikamuotoon liittyvää virhekäyttöä jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. A2-tasoisissa teksteissä luku on 14, B1-tasoisissa 6 ja B2-tasoisissa teksteissä 2. Oppijoiden aikamuotoja koskevien virhekäyttöjen määrä pienenee taitotasolta edistyneemmälle siirryttäessä.

5. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmassani olen tarkastellut äidinkieleltään ruotsinkielisten suomenoppijoiden morfosyntaktisia verbivirheitä heidän kirjoittamissaan teksteissä, jotka on arvioitu Eurooppalaisen viitekehyksen (2003) taitotasoille A2–B2. Aineistoni eli oppijoiden kirjoittamat tekstit ovat Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen (International Corpus of Learner Finnish, ICLFI) (Jantunen ym. 2013) virheannotoidusta osakorpuksesta, josta olen hakenut käyttööni morfosyntaktisella virhekoodilla merkityt virheet. Olen täydentänyt aineistoani samalla, kun olen käynyt läpi oppijoiden tekstejä. Olen nimittänyt oppijoiden virheitä termillä virhekäyttö, koska morfosyntaktisissa virheissä oppijat ovat käyttäneet jotain oikein muodostettua mutta epäsopivaa verbimuotoa toisen muodon sijasta. Tavoitteenani on ollut saada selville, mitä verbimuotoja oppijat käyttävät toisten verbimuotojen paikalla, ja kuvata ruotsinkielisten oppijoiden käyttämää kieltä.

Olen luokitellut aineistooni kuuluvat verbien virhekäytöt kuuteen pääluokkaan: aktiivin indikatiivin virhekäyttö, passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö, aktiivin konditionaalin ja potentiaalın virhekäyttö, taivutusvartalon virhekäyttö, infinitiivien virhekäyttö ja partiisiippien virhekäyttö. Osalla luokista on lisäksi alaluokkia, jotka tarkoittavat luokissa esiintyviä virhekäyttöjä. Luokat perustuvat oppijoiden käyttämiin muotoihin. Oppijan virhekäyttö on sijoitettu vain yhteen luokkaan, joka määräytyy oppijan käyttämän muodon perusteella. Virheannotoijan tai minun merkitsemälläni tavoitellulla muodolla ei siis ole merkitystä luokkaan sijoittumiselle. Aineistoni koostuu 319 virhekäytöstä.

Olen asettanut tutkimukselleni kolme tutkimuskysymystä. Näistä ensimmäisellä olen halunnut selvittää, mitkä verbimuodot aiheuttavat ruotsinkielisille oppijoille hankaluuksia ja mitä muotoja he käyttävät toisten muotojen sijasta. Aineistoni luokista suurin on aktiivin indikatiivin virhekäyttö, johon kuuluvat aktiivin indikatiivin preesensissä ja imperfektissä olevat muodot. Oppijat ovat käyttäneet kyseisiä muotoja 174 kertaa jonkin muun muodon sijasta eli niiden osuus on 54,55 % kaikista virhekäytöistä. Aineistoni oppijat ovat käyttäneet aktiivin indikatiivin preesenssiä tai imperfektiiä jonkin toisen muodon sijasta 26 kertaa jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Suurimmassa osassa tapauksia oppijat ovat käyttäneet muotoa toisen aktiivin indikatiivin preesens- tai imperfektimuodon sijasta, koska kongruenssivirheitä tapauksista

on 79. Kongruenssivirheet ovat aineistoni suurin virhetyyppi, eli oppijat käyttävät eniten väärässä persoonassa tai luvussa olevia vastaavia muotoja toisten sijasta. Kongruenssivirheitä on useammassa aineistoni pää- ja alaluokassa, koska niitä on aktiivin indikatiivin lisäksi kieltoverbin *ei*, konditionaalin, passiivin ja liittomuodon pääverbin asemissa. Pääverbin asemassa kongruenssivirheet voivat olla indikatiivissa, infinitiivissä tai partisiipissa. Kaikkiaan verbimuotojen kongruenssivirheitä oppijani tekevät 17 tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Vastaava luku kaikkien persoonakongruenssivirheiden osalta on kahdeksan ja lukukongruenssivirheiden osalta yhdeksän.

Toiseksi suurin virhekäyttöjen pääluokka on infinitiivien virhekäyttöjä koskeva luokka, jossa on 74 virhekäyttöä eli 23,20 % kaikista virhekäytöistä. Näistä A-infinitiivien virhekäyttöjä on 58. Infinitiivien virhekäyttöjä oppijoillani on 11 jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Infinitiivimuotoja oppijat käyttävät pääsääntöisesti muiden infinitiivimuotojen sijasta mutta myös persoonataivutusta vaativien verbien paikalla, joista suurimman osan tavoiteltu muoto on indikatiivissa. Infinitiivimuodot siis sekoittuvat oppijoilla toisiinsa ja niillä korvataan muotoja, joita oppijat eivät mahdollisesti hallitse.

Toisella tutkimuskysymykselläni halusin selvittää, onko ruotsinkielisten oppijoiden äidinkielellä vaikutusta heidän käyttämiinsä verbimuotoihin ja kuinka se on nähtävissä. Koska minulla ei ole käytössäni vertailuaineistoa, en voi sanoa varmaksi, ovatko oppijoiden virhekäytöt seurausta lähdekielen vaikutuksesta vai onko kyseessä oppijankielelle tyypillinen piirre. Uskon, että oppijoiden kongruenssivirheiden suuri määrä on seurausta positiivisen siirtovaikutuksen puuttumisesta eli siitä, että ruotsinkielisten oppijoiden äidinkielellä ei ole mallia, jonka mukaan subjekti ja predikaatti kongruoivat. Ruotsissa verbi on aina sama riippumatta siitä, mikä persoona on subjektina ja onko subjekti yksikössä vai monikossa. Epäilen, että ruotsin kielellä voi olla vaikutusta siihen, että oppijat ovat käyttäneet A-infinitiiviä joissakin tapauksissa VA-partisiipin asemesta. Rakenteissa, joissa suomessa voidaan käyttää referatiivirakennetta korvaamaan *että*-sivulause, käytetään ruotsissa *att*-infinitiivitunnusta ja verbin infinitiiviä. Oppijat ovat käyttäneet tällaisissa lauseissa *että*-konjunktiota ja A-infinitiiviä.

Kolmas tutkimuskysymykseni käsittelee tutkimukseni tuloksia suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimuskysymyksessäni haen vastausta siihen, onko ruotsinkielisten vieraana suomea opiskelevien oppijoiden ja suomenruotsalaisten verbimuotojen virhekkäisissä selkeitä eroja. Olen verrannut tutkimukseni tuloksia erityisesti Eeva Lähdemäen (1995) tutkimukseen, jossa hän tutki suomenruotsalaisten virheitä. Toisin kuin Lähdemäen tutkimuksessa, aineistoni oppijoiden tekemät persoonakongruenssivirheet erottuvat aineistostani, koska kaikkiaan persoonakongruenssivirheitä on aineistoni virheistä 16,30 %. Lähdemäen (1995) tutkimuksessa persoonakongruenssivirheet olivat harvinaisia, mutta myös hänen informanttinsa tekivät puhekielen vaikutuksesta lukukongruenssivirheitä. Lähdemäen (1995) aineisto on suomenruotsalaisten kieli- ja ylioppilaskokeista, joita ei ole taitotasoarvioitu aineistoni tavoin. Sekä minun että Lähdemäen (1995) tutkimuksessa on jonkin verran sekalaisia aikamuotovirheitä, joissa on käytetty väärässä aikamuodossa olevaa muotoa toisen sijasta. Aineistostani nousivat esille myös infinitiivien virhekkäisyyttä koskevat virheet toisin kuin Lähdemäen tutkimuksessa.

Odotin, että aineistossani esiintyisi muotoja, joissa oppijat ovat jättäneet taivutuksen tekemättä ja käyttävät sanakirjamuotoa eli A-infinitiiviä. Odotukseni toteutui niiden esiintymisen osalta, koska A-infinitiivin virhekkäisyyttä on aineistossani 58 kappaletta, joka on kaikista virhekkäisyyksistä 18,18 %. A-infinitiiviä on käytetty jonkin toisen muodon sijasta 9 kertaa jokaista tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti. Odotin myös infiniittisissä muodoissa eli infinitiiveissä ja partisiipeissa esiintyvän vaihtelevuutta. Infinitiivien virhekkäisyyden luokka on aineistossani virhekkäisyydeltään toiseksi suurin, mutta partisiippien virhekkäisyyttä on vain 4,39 % kaikista virhekkäisyyksistä. Muita muotoja on käytetty myös infinitiivi- ja partisiippimuotojen sijasta. On mahdollista, että oppijat hallitsevat infiniittiset muodot hyvin silloin, kun he käyttävät niitä. Mikäli oppijat tekevät paljon virheitä infiniittisissä muodoissa, eivät virheet erotu morfosyntaktisina virheinä.

Olen tehnyt tutkielmaani hyvin aineistolähtöisesti, ja tutkielmassa käyttämäni luokitukset ovat perustuneet oppijoiden käyttämiin muotoihin. Luokitukseni perustuu yhteen käytettyyn muotoon kerrallaan, enkä ole huomionnut luokituksessani verbiketjuja ja liittomuotoja kokonaisuuksina. Tämä on johtanut tutkimuksessani muun muassa siihen, että olen käsitellyt aikamuodoista erikseen preesensia ja imperfektiä, mutta perfektin ja pluskvamperfektin käsittely on jäänyt painotukseltaan vähäisemmäksi, vaikka niitä kos-

keviä virheikäyttöjä on myös aineistossani. Esimerkiksi Lähdemäen tai jonkin muun tutkimuksen käyttämien valmiiden luokkien käyttäminen olisi voinut olla toimivampi ratkaisu. Olen analyysissäni todennut, että kongruenssivirheitä esiintyy myös muualla kuin kongruenssivirheiksi nimeämässäni luokassa, joka oli yksi aktiivin indikaatiivin preesensin ja imperfektin alaluokista. Kokoavampien ja kokonaiskuvaa paremmin hahmottavien tulosten saaminen voi olla helpompaa, mikäli luokittelu perustuu enemmän siihen, minkä tyyppisiä virheikäytöt ovat, kuin siihen, mitä muotoa oppijat ovat käyttäneet. Tutkimukseni tavoitteena on kuitenkin ollut selvittää, mitä muotoja oppijat käyttävät toisten muotojen sijasta, ja yksittäisiin muotoihin perustuva luokittelu on palvellut tämän selvittämistä.

Olen tutkielmassani halunnut selvittää, onko oppijoiden lähdekielellä vaikutusta heidän tekemiinsä virheikäyttöihin. Tutkielmassani olen voinut ainoastaan vertailla suomen ja ruotsin eroja ja pohtia, voiko ero olla syynä oppijoiden virheikäytöille. Ilman vertailukohteena toimivaa aineistoa ei lähdekielen ja kohdekielen aiheuttamien virheiden erottaminen ole mahdollista, koska aineistossani esiintyvät virheikäytöt voivat olla yhtä lailla lähdekielen aiheuttamia eli interlingvaalisia tai kohdekielestä aiheutuvia suomen kielen oppijoille tyypillisiä virheitä eli intralingvaalisia. Vertailuaineiston, esimerkiksi sukukielistä viron, käyttäminen mahdollistaisi näiden virheiden erottamisen toisistaan ja lähdekielen aiheuttamien virheiden löytäminen olisi mahdollista. Aineistona käyttämäni ICLFI (Jantunen ym. 2013) mahdollistaa vastaavanlaisen suomea vieraana kielenä opiskelevien oppijoiden tekstien tutkimisen kuin mitä olen tässä tutkimuksessa käyttänyt.

Olen aineistossani tutkinut oppijoiden virheikäyttöjä kolmella eri taitotasolla, A2–B2. Olen vertaillut tuloksia jonkin verran toisiinsa, mutta tutkimukseni ei ole kuvaus tarkkuuden kehittymisestä taitotasolta toiselle siirtymisestä. Kyseessä on kuitenkin aihe, johon tulisi perehtyä. Olen kuvannut virheikäyttöjen yleisyyttä tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti, mikä on mahdollistanut virheiden määrän ja tarkkuuden esittämisen siirryttäessä taitotasolta toiselle. Pääsääntöisesti tulokseni vastaavat Brunnin, Jantusen ja Skantsin (2017) tuloksia, koska kokonaiskuvan mukaan virheikäyttöjen määrät pienenevät taitotasolta seuraavalle siirryttäessä. Tämä kertoo siitä, että oppijoiden tarkkuus morfosyntaktisten virheikäyttöjen osalta kasvaa taitotasolta seuraavalle edistyttäessä. Poikkeavuutta on erityisesti lukukongruenssivirheiden osalta, jotka eivät pienene säännönmukaisesti vaan niiden määrä nimenomaan lisääntyy A2-tasolta

B1-tasolle siirryttäessä. Uskon syynä tälle olevan puhekielisten muotojen käytön lisääntyminen, jota esiintyy niin yksi- kuin moniosaisissakin predikaateissa. Tarkemmalle morfosyntaktisten verbivirheiden tarkkuuden tutkimiselle on mielestäni sijaa.

Tutkielmani toimii kuvauksena siitä, kuinka ruotsinkieliset suomenoppijat käyttävät tiettyjä verbimuotoja toisten sijasta. Morfosyntaktiset verbivirheet ovat vähän tutkittu ala oppijansuomen tutkimuksessa ja mielestäni sitä tulisi tutkia enemmän, koska morfosyntaktisia virheitä tekevät oppijat ovat onnistuneet jo muodostuksessa. Usein virhekkäyttöjen taustalla voi toimia myös muotojen merkitysten sekoittaminen. Oppijat tekevät myös muita virheitä kuin pelkästään morfosyntaktisia virheitä, joten laajemman virheanalyysin tekemiselle on myös tarvetta. Tällöin tulisi selvittää, mitä muita syitä oppijoiden virheiden taustalla on.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

akt. = aktiivi
 imp. = imperfekti
 ind. = indikatiivi
 kond. = konditionaali
 m. = monikko
 p. = persoona
 pas. = passiivi
 prees. = preesens
 pot. = potentiaali
 y. = yksikkö

Tutkimusaineisto

Kansainvälinen oppijansuomen korpus (International Corpus of Learner Finnish eli ICLFI). Koostettu hankkeessa Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista Oulun yliopiston suomi toisena vieraana kielenä - oppiaineessa. Saanti <http://www.oulu.fi/suomitoisenakielen/node/16076> (24.10.2016).

Kirjallisuus

- ANDERSSON, PAULA – KANGASSALO, RAIJA 2003: Suomi ja meänkieli Ruotsissa. – Hannele Jönsson-Korhola ja Anna-Riitta Lindgren (toim.), *Monena suomi maailmalla: Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä*. s. 30–163. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BAKER, PAUL 2006: *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum.
- BARLOW, MICHAEL 2005: Computer-based analyses of learner language. – Rod Ellis ja Gary Barkhuizen (toim.), *Analysing Learner Language*. s. 335–358. Oxford: Oxford University Press.
- BIBER, DOUGLAS – CONRAD, SUSAN – REPPEN, RANDI 1998: *Corpus linguistics. Investigating language structure and use*. New York: Cambridge University Press.
- BRUNNI, SSKO – AIRAKSINEN, VALTTERI – JANTUNEN, JARMO H. 2016: Kielitaidon tarkkuuden kehitys – korpuspohjoinen virheanalyysi. XLIII Kielitieteen päivät, Oulu, Suomi. 25.5.2016.

- BRUNNI, SSKO – JANTUNEN, JARMO H. 2014: Learner Language. – Martha Bigelow ja Johanna Ennser-Kananen (toim.), *The Routledge Handbook of Educational Linguistics*. s. 383–394. New York: Routledge.
- BRUNNI, SSKO – JANTUNEN, JARMO H. – SKANTSI, VALTTERI 2017: Corpus-aided Error Analysis (CEA) of Accuracy and Proficiency in Learner Finnish. Learner Corpus Research Conference, Bolzano, Italia. 5.10.2017.
- BRUNNI, SSKO – LEHTO, LIISA-MARIA – JANTUNEN, JARMO – AIRAKSINEN, VALTTERI 2015: How to annotate morphologically rich learner language. Principles, problems and solutions. – Ann-Kristin Helland Gujord, Susan Nacey ja Silje Ragnhildstveit (toim.), *Learner Corpus Research: LCR2013 Conference Proceedings. Bells Vol 6*. s. 133–152. Bergen: University of Bergen.
- BURT, MARINA – KIPARSKY, CAROL 1972: *The gooficon: A repair manual for English*. Rowley: Newbury House.
- CORDER, S. PIT 1976: *Miten kielitiedettä sovelletaan* (suom. Maria Vilkuna). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ELLIS, ROD 1994: *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press, Oxford.
- 2008: *The Study of Second Language Acquisition*. Second Edition. Oxford University Press, Oxford.
- ELLIS, ROD – BARKHUIZEN, GARY 2005: *Analysing learner language*. Oxford University Press: Oxford.
- EVK = *Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY 2003.
- FRIES, CHARLES 1945: *Teaching and learning English as a foreign language*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- GRANGER, SYLVIANE 2002: A bird's-eye view of learner corpus research. – Sylviane Granger, Joseph Hung & Stephanie Petch-Tyson (toim.), *Computer learner corpora, second language acquisition and foreign language teaching*. 3–33. Amsterdam: John Benjamins.
- 2003: Error-tagged learner corpora and CALL: A promising synergy. – *CALICO JOURNAL* 20 (3): 465–480.
- GRIES, STEFAN TH. 2008: Phraseology and linguistic theory: A brief survey. – Sylviane Granger & Fanny Meunier (toim.), *Phraseology and interdisciplinary perspective* s. 3–25. Amsterdam: John Benjamins.

- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nyky-suomen lauseoppia*. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAAPALA, TERHI 2008: *Finiittiverbeistä verbiketjuihin: verbiytimien kompleksistuminen S2-oppijoiden kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78651/gradu02281.pdf?sequence=1>
 (13.11.2017).
- HALTIA, HEIDI 2015: *Modaaliverbien käyttö oppijansuomessa Eurooppalaisen viitekehysten taitotasoilla A2–C2*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153854> (13.11.2017).
- HULSTIJN, JAN H. 2011: Language Proficiency in Native and Non-Native Speakers: An Agenda for Research and Suggestions for Second Language Assessment. *Language Assessment Quarterly* 8, s. 229–249.
- HULTMAN, TOR G. 2015: *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska akademien.
- HUTTU-HILTUNEN, MARIA H. 2017: *Joka-, mikä- ja kuka-relatiivikonstruktioiden virheet vironkielisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
<http://jultika.oulu.fi/Record/nbnfioulu-201705252153> (12.12.2017)
- ICLFI-manuaali = Ohjeita ICLFI-korpuksen käyttöön*. Oulu: Oulun yliopisto.
http://www.oulu.fi/sites/default/files/content/ohjeet_korpuksen_kayttajalle.docx
 (21.9.2017).
- INGO, RUNE 2000: *Suomen kieli vieraan silmin*. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut n:o 26. Vaasa: Vaasan yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILJUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JAMES, CARL 1998: *Errors in language learning and use. Exploring error analysis*. Longman: London.
- JANTUNEN, JARMO H. 2008: Haasteita oppijankielen korpusanalyysille: oppijankielen universaalit. – Pille Eslon (toim.), *Oppijakeele analüüs: võimalused, probleemid*,

- vajadused* s. 67–92. Tallinna ülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 10. Tallinn.
- 2011: Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFII): typologia, taustamuuttajat ja annotointi.
- JANTUNEN, JARMO H. – BRUNNI, SISKO 2012: Morfologinen priming ja fraseogia vieraan kielen oppimisessa. korpustutkimus oppijansuomesta. – Annekatrin Kaivapalu, Pirkko Muikku-Werner, Jarmo Harri Jantunen & Maria-Maren Sepper (toim.), *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 22. s. 71–100. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing.
- JANTUNEN, JARMO H. – BRUNNI, SISKO – LEHTO, LIISA-MARIA – AIRAKSINEN, VALTTERI 2014: Oppijankieliaineistojen annotointi. Esimerkkinä ICLFI:n annotoinnin prosessit, ongelmat ja ratkaisut. – Maarit Mutta, Pekka Lintunen, Ilmari Ivaska & Pauliina Peltonen (toim.), *AFinLa-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 7. s. 60–80. <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/view/48160> (13.11.2017).
- JANTUNEN, JARMO H. – BRUNNI, SISKO – OULUN YLIOPISTO, SUOMEN KIELEN OPPIAINE 2013: *Kansainvälinen oppijansuomen korpus* [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-20140730163> (23.11.2017).
- JANTUNEN, JARMO H. – PIRKOLA, SILJA 2015: Oppijansuomen sähköiset tutkimusaineistot. Nykytilanne. – *Virittäjä* 1/2015 s. 88–103.
- JARVIS, SCOTT 2000: Methodological Rigor in the Study of Transfer: Identifying L1 Influence in the Interlanguage Lexicon. – *Language Learning* 50:2. s. 245–309.
- JARVIS, SCOTT – PAVLENKO, ANITA 2010: *Crosslinguistic influence in Language and Cognition*. 2nd Edition. Routledge: New York.
- JOHN, KAI 2016: *Saksan oppijoiden suomen ja A- ja MA-infinitiivin ja deverbaalisubstantiivin vaativien verbien hallinta ja saksan kielen vaikutus*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylän University Printing House: Jyväskylä.
- 2013: Kielten järjestelmien vertailusta kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen. – Leena Kolehmainen, Matti Miestamo ja Taru Nordlund (toim.) *Kielten vertailun metodiikka*. s. 293–323. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- KARLSSON, FRED 2004: *Yleinen kielitiede*. Uudistettu laitos. Helsinki: Yliopistopaino.
- 2013: *Suomen peruskielioppi*. Neljäs, laajennettu ja uudistettu painos. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 378. Helsinki: SKS.

- KOMPPA, JOHANNA – MARTIN, MAISA – SIITONEN, KIRSTI 2002: *Elämää suomeksi! Ulkomailla suomea opiskelevien tekstejä*. Espoo: Sävypaino.
- KOVÁCOVÁ, IVANA 2017: *Essiivin käyttö tsekkiläisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201711093089> (13.11.2017).
- KRASHEN, STEPHEN D. 1981: *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. <http://www.kielitoimistonanakirja.fi/> (14.11.2017).
- KUULUVAINEN, HELENA 2015: *Fraseologiset virheet kansainvälisessä oppijansuomen korpuksessa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201509172008> (23.11.2017).
- LADO, ROBERT 1957: *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- LATOMAA, SIRKKU & TUOMELA, VELI 1993: Suomi toisen vai vieraana kielenä. – *Viritäjä* 97, 238–245.
- 1996: Matkalla uuteen kieleen. – *Moneja baareja. Tiellä toimivaan kaksikielisyys-teen*. s. 97–105. Äidinkielen opettajain liitto: Helsinki.
- LEHTO, LIISA-MARIA 2017: Suullinen tieto. Keskustelu ICLFI:n taustatiedoista. Oulu, 21.11.2017. Muistiinpanot tekijät hallussa.
- LESONEN, SIRKKU 2013: *Suomen kielen lingvististen piirteiden sijoittuminen Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoille*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- LÄHDEMÄKI, EEVA 1995: *Mikä meni pieleen? Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa*. Åbo Akademis tryckeri: Turku.
- MARTIN, MAISA 1995: *The Map and the Rope. Finnish Nominal Inflection as a Learning Target*. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 38. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- 1999: Mikä on keskeisintä suomen kielessä? – Seppo Pekkola, (toim.), *Sadanmiehet. Aarni Penttilän ja Ahti Rytkösen juhla-kirja. Suomen kielen laitoksen julkaisu-ja* 41. s. 155–181. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MARTIN, MAISA – ALANEN, RIIKKA 2011: Oppijankieli – kehitystä ja virheitä. – Paula Kajander, Riikka Alanen ja Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. s. 33–48. Tampere: Finn Lectura.

- MCENERY, TONY – XIAO, RICHARD – TONO, YUKIO 2006: *Corpus-based language studies. An advanced resource book*. New York: Routledge.
- MOT RUOTSI: <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (21.9.2017).
- MUIKKU-WERNER, PIRKKO 2004: Taipuu, ei taivu – kieltolauseet suomenoppijan haasteena. – Helena Sulkala ja Heli Laanekask (toim.), *VIRSU II, Suomi ja viro kohdekielinä. Lähivertailuja 15*. s. 110–128. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja.
- MÄÄTTÄ, TUIJA 2010: “Ostaisin lahjaan sairaita lapsia.” Oppijankielen tutkimushanke. – *Sutina 1/2010*. s. 18–20.
- 2011: Ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käytöstä. – Johanna Laakso, Pirkko Muikku-Werner ja Maria-Maren Sepper (toim.), *Lähi-vördlusi. Lähivertailuja 21*. s. 154–184. Tallinna: Eesti rakenduslingvistika Ühing.
- 2012: Oppikirjan sanaston vaikutuksesta ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden kirjallisiin tuotoksiin. – Pirkko Muikku-Werner, Jarmo Harri Jantunen ja Maria-Maren Sepper (toim.), *Lähi-vördlusi. Lähivertailuja 22* s. 188–218. Tallinna: Eesti Rakenduslingvistika Ühing.
- 2013: Paikallissijaisten saneiden funktiot ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden teksteissä. – Pirkko Muikku-Werner, Johanna Laakso, Katre Õim ja Maria-Maren Sepper (toim.), *Lähi-vördlusi. Lähivertailuja 23*. s. 238–264. Tallinna: Eesti rakenduslingvistika Ühing.
- 2014: Kommunikaatioverbeistä ruotsinkielisten suomenoppijoiden teksteissä. – Annekatrin Kaivapalu, Johanna Laakso, Maria-Maren Sepper, Kirsti Siitonen ja Katre Õim (toim.), *Lähi-vördlusi. Lähivertailuja 24*. s. 125–150. Tallinna: Eesti Rakenduslingvistika Ühing.
- NIIRANEN, LEENA 2008: *Effects on Learning Contexts on Knowledge of Verbs. Lexical and Inflectional Knowledge of Verbs among Pupils Learning Finnish in Northern Norway*. Tromsø: University of Tromsø.
- NISSILÄ, LEENA 2011: *Viron kielen vaikutus suomen kielen verbien ja niiden rektioiden oppimiseen*. Acta Universitas Ouluensis, Series B Humaniora 99. Oulu: Oulun yliopisto.
- ODLIN, TERENCE 1989: *Language Transfer. Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge, USA: Cambridge University Press.

- PAJUNEN, ANNELI 1999: *Suomen verbirektiosta*. Yleisen kielitieteen julkaisuja 1. Tutun yliopisto. Åbo: Åbo Akademis Tryckeri.
- 2010: Sanojen synteettisyys suomen kielessä. – *Virittäjä* 4/2010. s. 481–501.
- PALANDER, MARJATTA 2005: Morfosyntaksi ja kielenhuolto – kirja- ja puhekielen rajankäyntiä. – *Kielikello* 1/2005. s. 14–17.
- PAUNONEN, HEIKKI 1991: Kontrastiivisen tutkimuksen periaatteista ja niiden soveltamisesta suomen ja unkarin vertailuun. – Alho Alhoniemi, István Nyirkos ja Heikki Paunonen (toim.), *Suomi ja unkarin rinnakkain. Suomalais-unkarilaisia kontrastiivisia tutkielmia*. TYSYKLJ 38: Turku. s. 22–34.
- PIETILÄ, PÄIVI – LINTUNEN, PEKKA 2014: Kielen oppiminen ja opettaminen. – Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.), *Kuinka kieltä opitaan* s. 11–25. Helsinki: Gaudeamus.
- PIRI, OLLI-JUHANI 2017: *Morfosyntaktiset objektivirheet oppijansuomessa: korpuspohjainen kuvaus suomenoppijoiden kielitaidon tarkkuuden kehityksestä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201706012339> (13.11.2017).
- PURO, TARJA 2002: *Suomi toisena kielenä -aikuisoppijan verbien kehittyminen alkeiskurssilla*. Suomen kielen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- RINGBOM, HÅKAN 1987: *The Role of the First Language in Foreign Language Learning*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- 2007: *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Great Britain: MPG Books Ltd.
- SAJAVAARA, KARI 1999: Kontrastiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä*. s. 103–128. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- SCOTT, MIKE 2004: *WordSmith Tools Manual 4.0*. Oxford: Oxford University Press.
- SEILONEN, MARJA 2008: Személytelen kifejezések a magyar anyanyelvű finntanulók írásaiban. Edit G. Bogár (toim.), *Kontrasztok. Ünnepi konferencia és kiállítás a pozsonyi Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének 50 éves évfordulóján*. s. 82–91. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- SELINKER, LARRY 1972: Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics* 10. s. 209–321.
- SEPPÄLÄ, TANJA 2012: *Oppijansuomen kolligaatit ketjuuntuuvissa verbirakenteissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- <http://www oulu.fi/sites/default/files/content/Seppala%20gradu.pdf> (13.11.2017).
- SPOELMAN, MARIANNE 2013: *Prior linguistic knowledge matters: The use of the partitive case in Finnish learner language*. Acta Universitatis Ouluensis, Series B Humaniora 111. Oulu: Oulun yliopisto.
- <http://jultika oulu.fi/files/isbn9789526201146.pdf> (13.11.2017).
- TAIMISTO, HANNA 2014: *Taitotasolta toiselle: korpuspohjainen tutkielma vironkielisten suomenoppijoiden verbisanaston kehittymisestä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- <http://jultika oulu.fi/files/nbnfioulu-201405291596.pdf> (13.11.2017).
- TELEMAN, ULF – HELLBERG, STAFFAN – ANDERSSON, ERIK 2010a: Svenska akademiens grammatik: 2, Ord. Stockholm: Svenska akademien.
- https://svenska.se/SAG_Volym_2.pdf
- 2010b: Svenska akademiens grammatik: 3 Fraser. Stockholm: Svenska akademien. https://svenska.se/SAG_Volym_3.pdf
- 2010c: Svenska akademiens grammatik: 4, Satser och meningar. Stockholm: Svenska akademien. https://svenska.se/SAG_Volym_4.pdf
- THEWISSEN, JENNIFER 2015: *Accuracy across proficiency levels. A learner corpus approach*. Louvain-la-Neuve: Presses universitaires de Louvain.
- TOGNINI-BONELLI, ELENA 2001: *Corpus linguistics at work*. Amsterdam: John Benjamins Publishing company.
- VEIVO, OUTI 2014: Mitä kielitaito on. – Päivi Pietilä ja Pekka Lintunen (toim.), *Kuinka kieltä opitaan*. s. 26–44. Helsinki: Gaudeamus.
- VILKUNA, MARIA 2000: *Suomen lauseopin perusteet*. 2. korjattu painos. Helsinki: Edita.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILJUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (20.9.2017).
- WESTHOFF, GERARD 2007: Challenges and opportunities of the CEFR for reimagining foreign language pedagogy. – *The Modern Language Journal* 91. s. 676–679.

LIITTEET

LIITE 1. Ruotsinkielisten oppijoiden virhekäyttöjen määrät tuhatta oikein muodostettua ja käytettyä verbimuotoa kohti kokonaismäärältään sekä taitotasoinnain. Taulukossa on huomioitu myös luokkien alaluokkien yhteydessä käytyjä pienempiä virhekäyttötyyppejä.

Virhekäyttö	Kaikilla tasoilla	A2	B1	B2
Aktiivin indikatiivin preesensin ja imperfektin virhekäytöt	26	36	27	15
Kongruenssivirheet	12	12	13	9
Persoonakongruenssi	5	11	5	3
Lukukongruenssi	7	1	8	5
Kieltoverbin <i>ei</i> virhekäytöt	1	1	1	1
Preesensin ja imperfektin indikatiivin virhekäyttö	3	6	4	0
Verbiketjut ja liittomuodot	6	13	5	5
Liittomuoto	1	6	0	0
Kieltomuoto	3	3	3	4
Verbiketjut	2	3	2	1
Muut virheet	4	5	4	1
Passiivin preesensin ja imperfektin virhekäyttö	2	1	1	3
Konditionaali ja potentiaali	2	3	2	0
Konditionaali	1	3	1	0
Potentiaali	1	0	1	0
Taivutusvartalo	5	6	6	3
Infinitiivien virhekäyttö	11	24	9	8
A-infinitiivi	9	20	7	6
MA-infinitiivi	2	4	1	1
E-infinitiivi	1	0	1	1
Partisiipit	2	6	1	2
NUT-partisiippi	1	1	1	3
TU-partisiippi	1	5	0	0
VA-partisiippi	0	0	0	0

LIITE 2. Ruotsinkielisten oppijoiden käyttämät indikatiivimuodot sekä tavoitellut muodot taitotasoin ja lukumäärittäin. Taulukossa ei ole eroteltu sitä, onko käytetty muoto osana verbiliittoa tai -ketjua vai yksittäisen pääverbin asemassa.

Käytetty muoto	Tavoiteltu muoto	A2	B1	B2	yht.	
y. 1. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	1	2	1	4	
	y. 1. p. ind. imp.	0	2	0	2	
	y. 1. p. kond. prees.	0	2	0	2	
	taivutusvartalo	0	1	0	1	
	A-infinitiivi	1	1	0	2	
	MA-infinitiivi	1	2	1	4	yht. 15
y. 1. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. prees.	2	0	0	2	
	y. 3. p. ind. imp.	1	4	1	6	
	y. 1. p. kond. prees.	0	3	0	3	
	y. 3. p. kond. prees.	0	2	0	2	
	NUT-partisiippi	2	0	0	2	yht. 15
y. 2. p. ind. prees.	y. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1	
	A-infinitiivi	0	1	0	1	
	taivutusvartalo	0	1	0	1	yht. 3
y. 2. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	0	1	0	1	yht. 1
y. 3. p. ind. prees.	y. 1. p. ind. prees.	5	4	1	10	
	y. 2. p. ind. prees.	0	2	0	2	
	y. 3. p. ind. imp.	3	2	0	5	
	m. 1. p. ind. prees.	0	2	1	3	
	m. 3. p. ind. prees.	1	19	6	26	
	passiivi	0	1	0	1	
	y. 3. p. kond. prees.	0	2	0	2	
	taivutusvartalo	2	3	4	9	
	A-infinitiivi	1	2	0	3	yht. 61
y. 3. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	2	3	1	6	
	y. 3. p. ind. prees.	0	3	0	3	
	m. 1. p. ind. imp.	0	3	0	3	
	m. 3. p. ind. imp.	0	5	1	6	
	y. 3. p. kond. prees.	3	6	0	9	
	taivutusvartalo	0	1	0	1	
	NUT-partisiippi	3	10	2	15	
	VA-partisiippi	1	0	0	1	yht. 44
m. 1. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	0	1	0	1	
	m. 1. p. ind. imp.	0	4	0	4	
	MA-infinitiivi	0	1	0	1	yht. 6
m. 1. p. ind. imp.	y. 3. p. ind. imp.	1	0	0	1	
	m. 1. p. ind. prees.	0	3	0	3	yht. 4
m. 3. p. ind. prees.	y. 3. p. ind. prees.	0	11	0	11	
	m. 1. p. ind. prees.	0	1	0	1	
	m. 3. p. ind. imp.	0	2	0	2	
	taivutusvartalo	1	0	0	1	
	MA-infinitiivi	0	2	0	2	yht. 17
m. 3. p. ind. imp.	y. 1. p. ind. imp.	1	0	0	1	
	y. 3. p. ind. imp.	0	3	0	3	
	m. 1. p. ind. imp.	0	1	0	1	
	NUT-partisiippi	2	0	0	2	yht. 7
	yht.	34	120	19	173	